

ISKRA

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TOVARNE »ISKRA« — KRANJ

6

LETNIK II.

1956

ISKRA
glasilo delovnega
kolektiva
tovarne elektrotehničnih
in finomehaničnih
izdelkov
»Iskra« Kranj

1956

št. 6

oktober — december

Izdaja:
Upravni odbor

Ureja:
Uredniški odbor

Glavni urednik:
Franc Tičar

Odgovorni urednik:
Tone Dovjak,
Zlato polje, Kranj

Naslov uredništva:
Tovarna »Iskra«,
Gorenja Sava 6
telefon 231 do 234
(interna 425)

Osnutek
za naslovno stran in
zunanja oprema:
Danica Zgonc

Naslovna slika:
Prijateljji
Foto: Križnar

Hrbtna slika:
Zimsko veselje
Foto: Križnar

Klišee izdelala
klišarna »Gorenjski tisk«,
Kranj
Tisk:
»Gorenjski tisk«
Kranj

Naklada:
2900 izvodov

VSEBINA:

1. Sredi vojne vihre je nastala nova socialistična dežela (ing. Danilo Dolgan)
2. Občni zbor naše sindikalne podružnice
3. Analitična ocena dela — baza za nove tarif. pravilnike (N)
4. Izdelava hladno valjanih vijakov z nakrčeno glavico (Julij Novljan)
5. Zgodovina in razvoj telefonije (ing. Jože Unk)
6. Izid ankete o letovanju v Ankaranu (let. kom.)
7. Zagrebški velesejem in naš paviljon
8. Mladina „Iskre“ se uveljavlja tudi v športu (Bogdan Napokoj)
9. „Molčeča usta“ pri Svobodi v Kranju (Š. M.)
10. Zastoj ali preokret v naših delavsko prosvetnih društvih (Š. M.)
11. Utrinki iz Babilona na Seini (Si)
12. Kinopodjetje v Apatinu nosi naziv „Iskra“
13. Boj na Ključu ((Adolf Kosterov)
14. Beg (Milan Djenadić)
15. Rešitev nagradne križanke
16. Nagradna uganka

Ing. Danilo Dolgan

Sredi vojne vihre je nastala nova socialistična dežela

(Nekaj misli
ob Dnevu republike)

29. novembra so narodi Jugoslavije spel proslavljali obletnico II. zasedanja AVNOJ leta 1943. v Jajcu. Da bi lahko pravilno ocenili zgodovinsko važnost sklepov, ki so bili sprejeti na tem zasedanju, moramo na kratko pregledati dogodke v letu pred tem zasedanjem in pa vpliv teh sklepov na pot, ki jo je prehodila nova Jugoslavija do danes.

I. zasedanje AVNOJ v novembru 1942. v Bihaču je vzpostavilo skupno predstavniško politično središče za vse svobodoljubne in patriotske sile naših narodov. V letu, ki je temu zasedanju sledilo, je narodnoosvobodilno gibanje doseglo odločilne vojaške in politične uspehe. Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije je iz velike četrte in pete okupatorske ofenzive ponovno izšla kot zmagovalka, v Sloveniji pa je popolnoma premagala težke posledice italijanske ofenzive iz leta 1942. Obogatila se je z velikimi izkušnjami in si zagotovila ljubezen in podporo ljudskih množic.

Takozvana „jugoslovanska vlada“ v inozemstvu se je s svojimi političnimi špekulacijami vse globje pogrezala v blato izdaje. Ljudske množice so, zlasti ob kapitulaciji Italije, spoznale pravo vlogo četniških tolpa, ki so si lastile pravico edine regularne „jugoslovanske vojske“ v deželi. Tudi zavezniške države so morale spoznati pravo vlogo te „vlade“ in „vojske“ ter kljub delovanju raznih reakcionarnih grup v ino-

zemstvu spremeniti svoj odnos do Narodnoosvobodilne vojske.

Vsa ta dejstva in pa približevanje odločilnih bitk z okupatorjem in njegovimi pomočniki so postavili pred narodnoosvobodilno gibanje Jugoslavije kategorično zahtevo, da si ustvari vrhovne državne organe, ki bodo imeli vso potrebno avtoriteto, da bodo v odločilnih dneh mogli do vrhunca razviti in mobilizirati vse ljudske sile in materialne rezerve naših narodov. Nastopil je čas, da si narodi Jugoslavije ustvarijo svoje novo državno vodstvo in dokončno odvzamejo emigrantski „vladi“ pravico, da jih zastopa v inozemstvu.

Sklepi II. zasedanja AVNOJ so potrdili kot najdemokratičnejšo obliko ljudske oblasti tiste organe, ki so v teku te borbe nastali, t. j. narodnoosvobodilne odbore in pa tudi vse višje forume ljudske oblasti, ki so iz njih vzrasli. Deklaracija tega zasedanja je nadalje ugotovila, da so si narodi Jugoslavije s tem, da so sami segli po orožju in se bojevali za svojo svobodo, že tudi uredili vprašanje medsebojnih odnosov in medsebojne zveze. Ker so bili vsi ti sklepi v popolnem nasprotju z vsem, kar so hotele doseči reakcionarne sile v Jugoslaviji in emigraciji, je bila zato tem silam na II. zasedanju AVNOJ formalno odvzeta pravica, ki so jo dejansko že davno prej izgubile, da bi namreč še dalje nastopale kot zako-

nita jugoslovanska vlada. Kralju, ki je bil sokriv za vse storjene zločine proti interesom naših narodov, pa je bil prepovedan povratek v Jugoslavijo.

Važna sta še dva sklepa tega zasedanja. Tovariš Tito, ki je v dneh najbolj črne sramote in trpljenja naših narodov visoko dvignil zastavo odpora proti osovraženemu okupatorju, je bil imenovan za maršala Jugoslavije, glede Slovenskega in Hrvatskega Primorja pa je bil izdan odlok o priključitvi k Jugoslaviji.

Vsebinska navedenih sklepov že sama po sebi označuje pomen II. zasedanja AVNOJ. Z njimi so bili postavljeni trdni in močni temelji za novo Jugoslavijo. Svetel plamen, ki je vzplamtel v osrčju okupirane in zaslužnjene dežele, so kljub splošnemu be-

snenju vojnega požara zapazili doma in v svetu, prijatelji in sovražniki osvobodilnega gibanja. Znano je, da so sklepi tega zasedanja popolnoma zmešali načrte, ki so jih imele velike sile z našo državo, da pa so zaradi simpatij, ki so jih vse svobodoljubne sile v svetu gojile do našega narodnoosvobodilnega gibanja, morale v bodoče računati z obstojem nove in neodvisne Jugoslavije.

Če končno še na kratko poudarimo, da sta bili neodvisnost in enakopravno sodelovanje z vsemi narodi osnovni načeli vse povojne zunanje politike naše države, potem šele lahko dokončno ocenimo vso važnost sklepov II. zasedanja AVNOJ in razumemo, zakaj proslavljajo naši narodi ta dan kot rojstni dan nove Jugoslavije.

Občni zbor naše sindikalne podružnice

Letošnji občni zbor naše sindikalne podružnice, ki je bil 27. novembra, spada nedvomno v vrsto uspešnih razprav o našem delu in življenju v podjetju. Izredno širok delokrog, ki ga je nakazalo poročilo Izvršnega odbora, daje sliko zelo razgibane dejavnosti v našem delovnem kolektivu, ki dobiva svoje pozitivne rezultate v uspehih, ki jih podjetje kot celota dosega. V vsem tem dogajanju pa imamo poleg pozitivnih tudi slabe strani, ki nam marsikdaj ovirajo hitrejši napredek. O vsem tem pa je v obširnem poročilu IO, ki je bilo delegatom razdeljeno že pred občnim zborom, veliko govora. Čeprav poročilo govori o širokem področju dejavnosti sindikalne organizacije, je opazen poudarek, ki ga je IO dal proizvodnji in proizvodnosti dela ter skrbi za našega delovnega človeka.

Ko je IO analiziral uspehe, ki smo jih na tem področju dosegli v našem podjetju, navaja poleg ostalega tudi tole:

Prizadevanje za dvig produktivnosti v našem podjetju ni novo, temveč je bilo lastno našemu kolektivu že nekaj let nazaj, kar nam zgovorno potrjujejo doseženi rezultati. Poudarek, ki je vsled naše nove gospodarske orientacije v letošnjem letu še posebno prišel do izraza, je razgibal našo dejavnost glede reševanja tega vprašanja, tako da tudi v letošnjem letu vidimo porast produktivnosti. Ta porast izhaja iz boljše organizacije dela, bolj ekonomičnega izkoriščanja proizvodnih sredstev in naporov naših ljudi, da kljub zastarelemu in iztrošenemu strojnemu parku izpolnijo svoje obveznosti. Jasno je, da v teh svojih naporih še nismo

dosegli absolutne točke v razvoju organizacije proizvodnje, ker menimo, da so še stvari, ki bi se dale odpraviti s smotrnim proučevanjem, analizami in pravilnim, discipliniranim odnosom do teh stvari. Ko razpravljamo o produktivnosti, se večkrat pojavljajo stališča, da je vse odvisno od fizičnih naporov in pri tem zanemarjamo drugo stran, organizacijsko, ki je bistvenega pomena za uspešno reševanje mnogih problemov iz področja proizvodnosti dela. Dogajajo se primeri, da že obstoječih organizacijskih predpisov, ki so plod dosedanjega sistematičnega dela in ki težijo k odpravljanju napak, ne izpolnujemo. Tak odnos meče slabo luč na naša prizadevanja za izboljšanje proizvodnega procesa. Vsekakor pa je to pojem nediscipliniranosti in neodgovornega odnosa do dela. V podjetju se nenehno ustanavljajo razni oddelki z namenom, da proučijo sistem našega dela in stalno odstranjujejo pomanjkljivosti, ki jih ta sistem še ima. Tako so bili v zadnjem času formirani oddelki: za študij dela, ki ima namen proučiti delovni postopek na delovnem mestu, nadalje oddelk statistične kontrole, ki zasleduje nihanje kvalitete dela in deluje v smeri pravočasnega odklanjanja izmeta. Ustanovljeno je bilo obratno gospodarstvo z namenom, da se pristopi k racionalnemu proizvodnemu planiranju, ki naj v skladu z našim razvojem zagotovi na podlagi študija problemov proizvodnje vskladen in enakomeren potek proizvodnje, upoštevajoč maksimalno izkoriščanje vseh proizvodnih možnosti, ki jih imamo na razpolago. Že nekaj časa se v našem podjetju trudimo, da bi mobilizirali

čim več moči in sredstev za boljšo organizacijo proizvodnje. Jasno je, da nam vsi ti oddelki še ne morejo dati polnih rezultatov, ker je delo na teh področjih vezano na proces proizvodnje, ker se vsled stalno spreminjajočega se tempa pojavljajo vedno novi in novi problemi.

V podjetju se včasih pri posameznih ljudeh pojavlja mnenje, češ, kaj nam je vse to potrebno, saj je „birokratov“ že dovolj, mnogi vidijo rešitev večje proizvodnosti dela v povečanju števila delavcev, ki neposredno delajo v proizvodnji, a tretji so zopet nezainteresirani in gledajo le na svoj oddelek. Vsa ta gledanja so po mnenju IO napačna in so odraz ozkega in primitivnega gledanja na posamezne proizvodne probleme. IO smatra, da je delavcem danes potrebna določena industrijska kultura, ki bi jim omogočila spoznavanje modernega industrijskega načina proizvodnje in razbila ozka pojmovanja o sistemu dela in organizaciji proizvodnje. (Taka pojmovanja zavirajo nadaljnjo izgradnjo tehničnih osnov naše proizvodnje in naš celokupen razvoj v tej smeri. Ne gre tu za „birokrate“ in za „zabušante“, temveč za ekonomičen sistem dela, ki zahteva mobilizacijo in discipliniranost vseh sil v podjetju.

Nadalje poročilo navaja tudi pregled gibanja delovne sile in opozarja na elemente, ki morajo služiti za osnovo pri ustanavljanju novih delovnih mest.

Posebno poglavje v poročilu je posvečeno nagrajevanju naših delavcev in uslužbencev. Pri ugotovitvah o revidiranem tarifnem pravilniku je med drugim tudi tole:

Izvršni odbor je veliko razpravljal o reviziji in novih elementih, ki jih revidirani pravilnik vsebuje. Vsekakor je v pogledu stimulacije slehernega posameznika pozitivno to, da razpon dovoljuje gibanje individualne plače. S takim načinom je zagotovljeno napredovanje na delovnem mestu, ki ga stari tarifni pravilnik ni dopuščal. Po mnenju IO ti razponi še ne predstavljajo objektivne vrednosti vseh delovnih mest, ker izhajajo iz nivoja obračunskih plač. Vsebujejo pa določene vzpodbujajoče elemente, ki omogočajo pravilnejše nagrajevanje, kakor je bil primer v prejšnjem pravilniku, ko smo vrednost človeka in njegovega dela merili samo na osnovi subjektivnih ocen. Razponi vsekakor niso odpravili vseh pomanjkljivosti in dejstvo je, da se subjektivno ocenjevanje, ki je bilo tipično za stari pravilnik, odraža tudi v sedanjem, toda to vprašanje je možno dokončno popraviti le z novim tarifnim pravilnikom, ki bo temeljil na analitičnih ocenitvah delovnih mest. Priprave za to ocenjevanje so v teku in se bomo v kratkem lotili izvedbe ocenjevanja

v vseh oddelkih. Že pred časom pa smo začeli ocenjevati delavce in uslužbence. IO smatra, da je tudi v tem storjen določen napredek, ker predstavlja tako ocenjevanje določen sistem ali vsaj enoten pogled na elemente, ki vplivajo na ocenitev človeka.

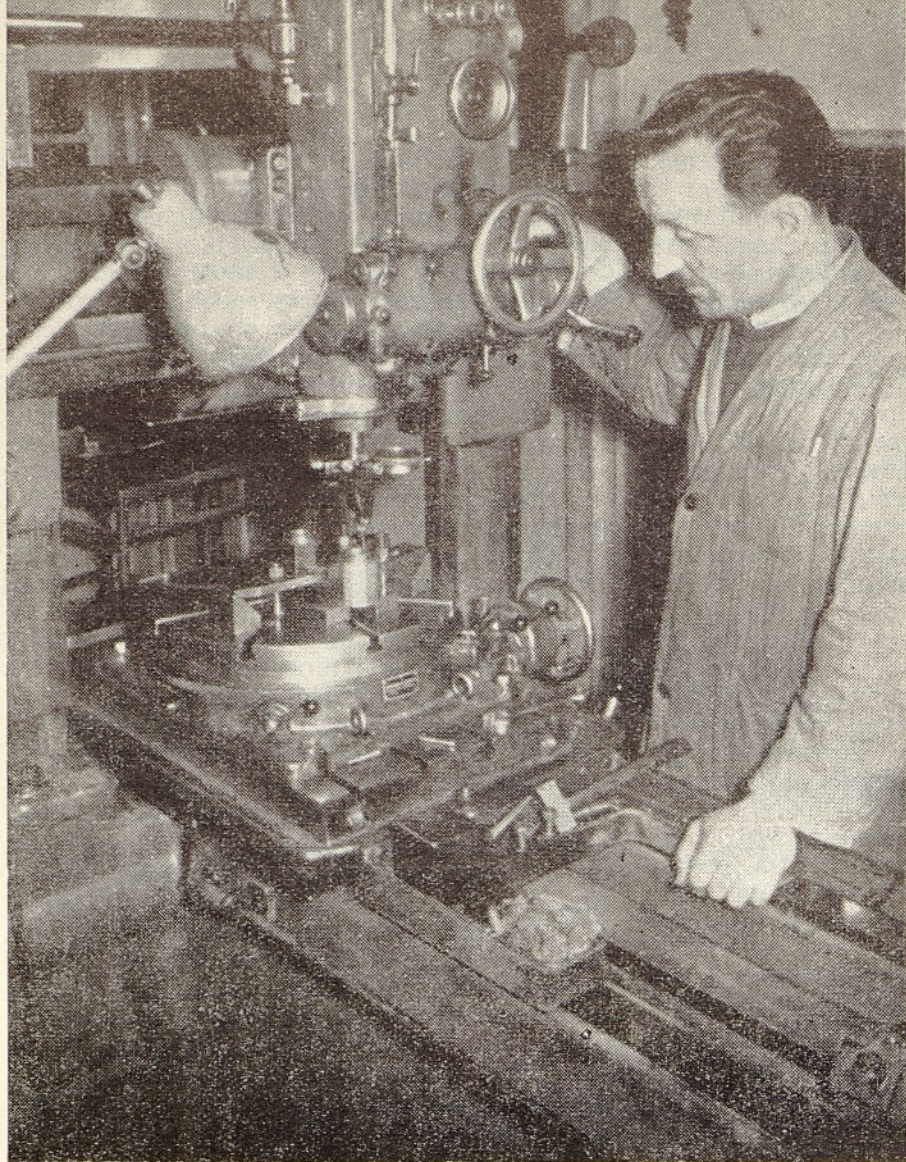
Analitično ocenjevanje je področje dela, ki je za nas novo in v zvezi s tem še nimamo nobenih bogatih izkušenj. Prav zaradi tega bo potrebno v bodoče vložiti precej naporov v reševanje tega vprašanja in če bomo v svojih naporih uspeli, bomo ustvarili pogoje za pravilno in stimulatивно nagrajevanje. Pri vsem tem pa moramo naši sindikalni organizaciji zagotoviti tesno sodelovanje z merodajnimi činitelji, ki bodo delali na analitični oceni. Če govorimo o produktivnosti, je prav, da govorimo tudi o nagrajevanju, ker moramo ustvariti široke pogoje stimulacije slehernemu članu kolektiva, ki naj bo za vsa prizadevanja in uspešno delo tudi enakovredno nagrajen.

In dalje:

Če vzamemo povprečje dejanskih zaslužkov v 9 mesecih, ki znaša 47,6 dinarjev na uro in ga vzporedimo z dejanskimi povprečnimi urnimi zaslužki uslužbencev s povprečjem 58,9, nam primerjava pokaže, da so realni zaslužki uslužbencev višji za 22,9%, kar povzroča veliko število visoko kvalificiranih uslužbencev, ki jih imamo v razvojnih oddelkih in pripravi dela, ker sam značaj naše proizvodnje zahteva veliko angažiranje visoko in srednje strokovnega tehničnega kadra, dočim imamo na drugi strani v proizvodnji pretežni del polkvalificirano delovno silo. V zvezi z revidiranim tarifnim pravilnikom se pojavljajo razne težnje po splošnem poviševanju plač. Izvršni odbor v celoti ne zanika opravičenih zahtev posameznikov, ki izhajajo iz nepravilno postavljenih razponov, ki v nekaterih primerih ne dopuščajo pravilne nagraditve, oziroma višine plače. Smatramo, da težnja po splošnem povišanju plač ne vodi k odpravljanju napak, ki so bile storjene v prejšnjih tarifnih pravilnikih, temveč take težnje onemogočajo to rešitev. Dobiti moramo pravičen odnos med vrednostjo posameznih delovnih mest, kar je bistvenega pomena za uveljavitev socialističnih načel nagrajevanja.

V poročilu je navedeno tudi stališče IO do premij. Med drugim je rečeno:

Važen element v nagrajevanju so premije. Naš stari premijski pravilnik je bil vsled napak in nepravilnosti z odločbo OLO Kranj razveljavljen v maju mesecu letošnjega leta. Sredi leta smo pristopili k izdelavi novega premijskega pravilnika, ki bi odpravil pomanjkljivosti prvega in tako v osnovi predstavljal stimulativen element v nagrajevanju ljudi, ki neposredno sodelujejo v procesu

Stane Kovačič
ponovno izvoljen
v Izvršni odbor
sindikalne
podružnice

produkcije. IO je po izredno obsežni razpravi podal svoje mnenje oziroma pripombe k osnutku premijskega pravilnika, ki ga je predložil Upravni odbor. Pripombe, ki jih je predložil Izvršni odbor, je UO podjetja skoraj v celoti sprejel. Pripombe so se v glavnem nanašale na povišanje premij v proizvodnji, na zamenjavo kriterijev za posamezna delovna mesta, nadalje na način premiranja v razvojnem biroju, ker smo smatrali, da predlagani kriteriji ne nudijo zadostne možnosti za objektivno merjenje delovnega učinka, pripombe so se nadalje nanašale tudi na višino premij in način premiranja kontrolorjev in delavcev v vzdrževanju strojev. IO je predlagal nekatera povišanja oziroma znižanja premij za delovna mesta, ki imajo odločujoč oziroma samo posreden vpliv na proizvodnjo. Nadalje je predlagal, da se povsem črtajo iz pravilnika administrativna mesta, a nekaj pripomb je podal tudi na tekstualni del osnutka premijskega pravilnika. Osnovni

smoter IO je bil ta, da se v premijski pravilnik vključijo le ona delovna mesta, kjer se lahko meri efekt dela in ki v svoji funkciji lahko mnogo pripomorejo k uspešnejšemu delu podjetja. Iz nekaterih kriterijev, ki so bili predlagani v osnutku, je bilo moč predvideti, da ne predstavljajo nekega objektivnega merila za prizadevanje in efekt dela. Premiranje po takih kriterijih bi se izrodilo v absolutno povečanje plač, brez posebnega ali pa sploh brez delovnega učinka. Po drugi strani imamo oddelke in delovna mesta, ki po svoji funkciji lahko precej pripomorejo k boljši organizaciji in boljši proizvodnji, toda meriti delovni efekt na teh delovnih mestih je izredno težko. Vsled tega so bili mnogi kriteriji ravno v takih oddelkih precej splošni in so se v glavnem nanašali na uspeh podjetja kot celote. Pojavljale so se tudi težnje premiranja administrativnih uslužbencev. Prav tako je IO smatral za nepravilno, da se normirec premira po preseganju norme.

Normiranju in normam je v poročilu dano precej mesta. Izvleček se glasi:

Izvršni odbor smatra, da je treba vprašanje norm čisto določeno in jasno postaviti pred naše delavce. Prizadevati si je treba, da se odpravi njihovo nezaupanje do norm in utrdi vera v to, da jih večji efekt dela privede do večjega zaslužka, ne pa do znižanja norme. Ne vztrajamo samo na tem, da je treba uveljaviti samo to načelo, temveč smatramo, da je po drugi strani potrebno napeti vse sile, da se ustalil način in najde možnost postavljanja realnih norm, ki ne bodo v razmeroma kratkih presledkih podvržene spremembam. Na naših sestankih je bilo mnogo govora o tem, kaj je realna norma in pri kakšnem preseganju se norma še lahko smatra za realno. IO smatra, da je v zvezi s tem izredno kočljivo postavljati „plafone“, ki so vezani na realnost, ker preseganje norm često zavisi od subjektivnega činitelja, to se pravi od delavca.

IO smatra, da moramo odpraviti vsako popraviljanje norm na delovnih mestih. Norme naj bi se popravljale samo tedaj, kadar gre za spremembo tehnološkega postopka, izpopolnitev orodja ali izboljšave delovnih pogojev. Vsak popravek pa mora biti plod temeljite analize dela. Potrebno je napeti vse sile, da pridemo do efektnega načina ugotavljanja realnih norm pred proizvodnjo, kjer naj norme ostanejo take kot so.

Normiranje smo prepuščali samim normircem in smo smatrali, da je to njihova stvar ter da se nikogar drugega ne tiče. Vendar je stvar drugačna. Tiče se nas vseh, mojstrov, brigadirjev, upravnih organov, poleg tega pa morajo to vprašanje reševati tudi vse organizacije, a posebno še organi delavskega samoupravljanja. Vprašanje norm se ne da rešiti z odločbo, niti z administrativnim posegom, pač pa je rešitev tega vprašanja v stalnem proučevanju proizvodnega procesa. Norme morajo biti v skladu z njim, ne smejo zaostajati, še manj pa ga zavirati.

Tudi o delavskem samoupravljanju v našem podjetju je v poročilu precej govora. V njem se nakazuje določene napredke v delu in upravljanju samoupravnih organov, posebno še, kar se tiče samih zasedanj, ki so sedaj mnogo bolj kvalitetna kot v preteklih letih. Razprava je bolj živahna in temeljita in je odraz boljšega poznavanja stvari, ki se o njih razpravlja. Prav tako je storjen določen napredek v pripravljanju zasedanj. V poročilu je rečeno, da je tudi organizacija pri letošnjih volitvah v DS posvetila posebno skrb izbiri kadrov za samoupravne organe.

V poročilu je rečeno:

V predvolilni akciji je naša sindikalna organizacija usmerila vse svoje napore v kandidiranje takih članov delovnega kolektiva, ki bi s svojimi močmi dajali poroštvo za uspešno delo organov delavskega samoupravljanja. Pri izbiri kandidatov pa se je letos zopet pojavilo nezaupanje do kandidiranja žena. Na masovnih sestankih, ki so jih izvedli naši sindikalni pododbori, je bilo kandidiranih izredno majhno število žena, dočim je bilo boljše stanje pri kandidiranju mladine. Kljub intervenciji IO števila žena nismo uspeli bistveno povečati. Volitve so pokazale, da so izpadle po večini žene, čeprav so bile volitve organizirane po volilnih enotah in so volivci poznali vse svoje kandidate, česar prej, ko smo v vsem podjetju volili enotno kandidatno listo, ni bilo. Tudi odnos žena samih do kandidiranja je dopuščal domnevo, da pri ženah — delavkah, pa tudi pri uslužbenkah ni posebnega zanimanja za delo v samoupravnih organih. Izjave, ki so jih dale predlagane delavke, ki kandidate niso sprejele, se nanašajo na prezaupenost v gospodinjstvu, pomanjkanje časa, nesposobnost, nezadostnost izkušenj itd. Vsekakor objektivnih težav pri zaposlenih ženah ne gre podcenjevati, ker so mnoge res zaposlene, kakor pravimo, v dveh izmenah, v tovarni in doma; pri vsem tem pa gre tudi za mlade delavke, ki nimajo obveznosti do družine in okolja, v katerem živijo in ki imajo možnost, a prav gotovo tudi sposobnost za sodelovanje v navedenih organih. Toda takih verjetno nismo znali poiskati, ker smo se zato tudi premalo potrudili. IO smatra, da vprašanja žena ni treba reševati formalistično tako, da se samo zaradi formalnosti zagotovi določen in odgovarjajoč odstotek žena v delavskem svetu ali v upravnem odboru, pač pa smatramo, da je potrebno prej vzbuditi pri delavkah zanimanje za sodelovanje na področju delavskega samoupravljanja. Ko bomo to dosegli, za kar se mora še posebno pozanimati naša sindikalna organizacija, potem kandidiranje žena ne bo samo formalnost, pač pa odraz težnje samih delavk, da aktivno sodelujejo v organih delavskega samoupravljanja.

V tem pogledu je nekoliko boljše stanje pri kandidiranju mladine. V delavskem svetu imamo 17 mladincev oziroma mladink, kar predstavlja 19,5%. Poudarek, ki ga je dal IO na kandidiranje žena in mladine v predvolilni dejavnosti, je pri mladini prinesel boljše rezultate in smatramo, da je ta odstotek mladine z ozirom na odnos iz prejšnjih let razmeroma zadovoljiv, čeprav bi bil z ozirom na število zaposlenih lahko še boljši.

O sodelovanju članov našega kolektiva v družbeno-političnem življenju izven podjetja pa poročilo ugotavlja:

Precejšnje je sodelovanje članov našega kolektiva v raznih forumih družbenega upravljanja in v vodstvu političnih organizacij v komuni, čeprav morda število teh aktivnih delavcev še ni doseglo takega razmerja, ki bi ga morali doseči z ozirom na vlogo in pomen, ki ga ima naše podjetje v gospodarskem in družbeno-političnem življenju naše komune. Pri tem gre tudi za povezanost našega kolektiva s komuno, za izmenjavo izkušenj med podjetji in za razne forme dejavnosti, ki bi omogočale neposreden vpliv delavca na celotno dogajanje v naši ožji upravnoteritorialni enoti. Smatramo namreč, da je ravno ta vpliv neposrednih proizvajalcev prešibek in da bi se nekatere zadeve prav gotovo uspešneje rešile, če bi ta neposredni vpliv proizvajalcev prišel v gospodarskem in družbeno-političnem življenju komune do polnega izraza. Prizadevati si moramo, da se poveže družbeno proizvodnjo z družbenim upravljanjem proizvedenih dobrin. Utrditi je potrebno tudi vez in sodelovanje naših organov delavskega samoupravljanja z zborom proizvajalcev, ki ima v družbeno-političnem življenju izredno pomembno vlogo. IO je nameraval organizirati zbere volivcev v podjetju, na katerih naj bi naši člani zbora proizvajalcev poročali članom kolektiva o delu omenjenega organa. Te svoje akcije pa Izvršni odbor ni izvedel, ker nismo uspeli, da se resno lotimo tega problema. V bodoče pa bodo taka posvetovanja nujna, ker smatramo, da je celoten kolektiv zainteresiran na tem, kako ti forumi delujejo. Večkrat v podjetju kritiziramo in negodujemo nad ukrepi občinskega ali okrajnega ljudskega odbora, ne štrinjamo se z eno ali drugo odločitvijo, toda ko gre za sodelovanje v organih, ki te stvari rešujejo, se nam večkrat zdi škoda časa. Toda nobena zadeva ne najde rešitve sama po sebi, temveč to rešitev določajo ljudje. Ko pa gre za ljudi, gre tudi za različna gledanja in subjektivne kvalitete tistih, ki o nečem odločajo. S tesnim sodelovanjem in s sposobnimi kadri pa se ustvarjajo enotni pogledi, ki so odraz našega družbenega procesa in naših naporov, da izoblikujemo demokratične forme, sloneče na širokih osnovah družbenega upravljanja.

Prizadevanja Izvršnega odbora, je rečeno v poročilu, so skušala vskladiti aktivnost za dvig proizvodnosti dela s prizadevanji za izboljšanje življenjskih pogojev članov našega kolektiva. V tem smislu je skušal Izvršni odbor kompleksno obravnavati vsa vprašanja, ki se nanašajo na življenjske pogoje naših ljudi v podjetju, kakor tudi

izven podjetja, prizadevali smo si, da bi življenjskim pogojem, v katerih naš delovni človek živi in ustvarja, posvetili ravno tako pozornost kot prizadevanjem za povečanje njegove storilnosti pri delu. V tem okviru smo obravnavali vse leto številna vprašanja iz področja higiensko-tehnične zaščite, zdravstvene zaščite, prehrane, stanovanj, dopustov, socialnih podpor in drugih ukrepov, ki so bili v posameznih primerih potrebni za dosledno izvajanje take načelne smeri v dejavnosti IO.

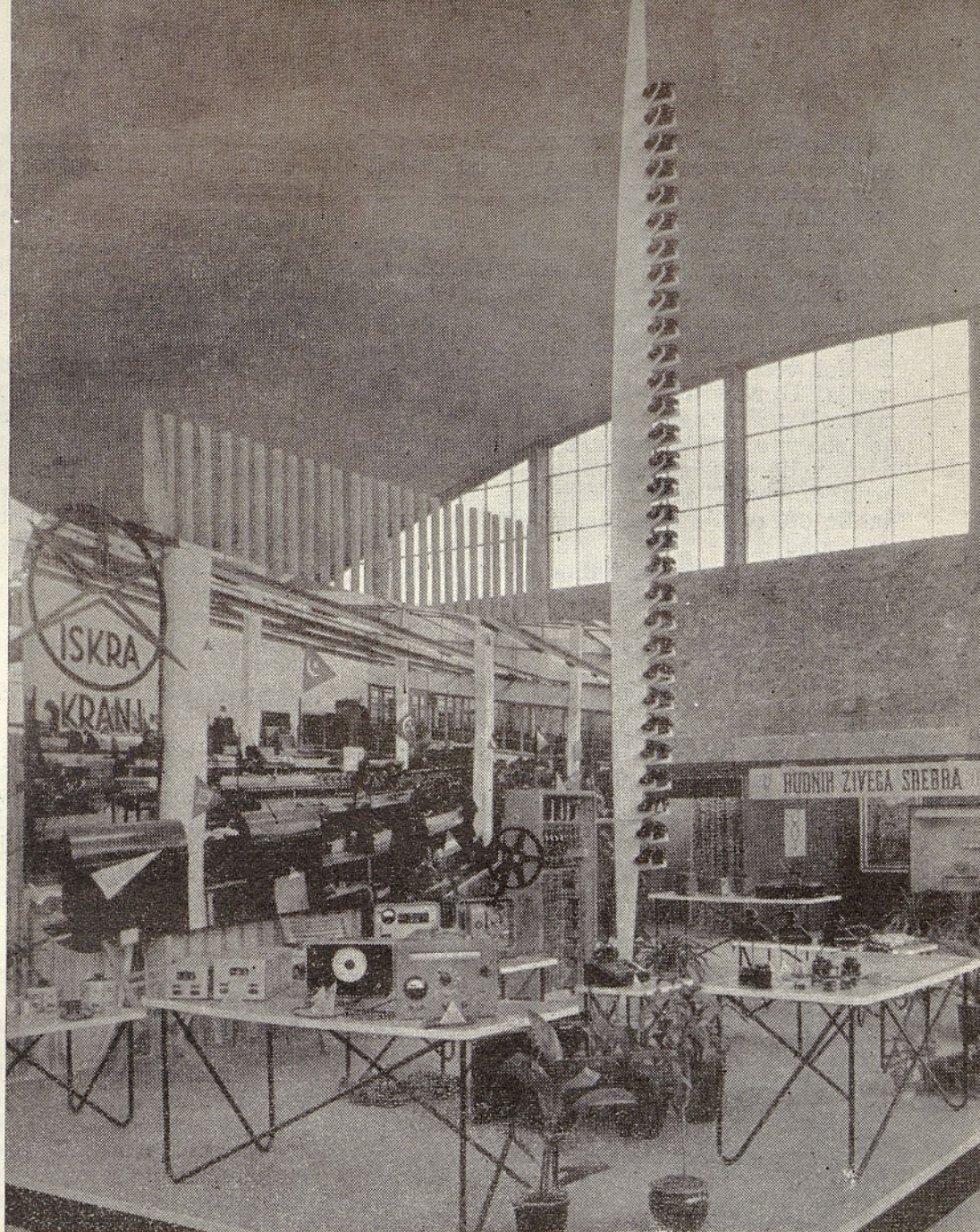
V poročilu je nadalje govora o higiensko tehnični zaščiti pri delu, kjer se ugotavljajo uspehi, ki so bili v podjetju na tem področju doseženi, govori se o zdravstveni zaščiti, ki je prikazana z analizo obolenj naših ljudi. Navajamo nekaj podatkov:

Zaradi take organizacije se delo pri ordinacijah zelo hitro odvija, saj je bilo letos izvršenih že preko 10.000 pregledov, kar pomeni, da dnevno stopi pred naše zdravnike 60 ljudi. Povprečen stalež bolnikov pa se vse leto giblje od 3 do 4%, če izznamemo epidemijo gripe, ki je zajela širši krog — okrog 700 članov kolektiva. Analiza posameznih obolenj kaže, da je večina болоvala za boleznimi, ki jim je zdravnik iskal vzrok v neredni prehrani, temu sledijo revmatizem, za katerim boluje 151 delavcev, med njimi večje število tovarišev, ki so aktivno sodelovali v NOB. Potem pridejo živčne in duševne bolezni. Pri številu bolnikov je značilno, da je болоvalo mnogo več žena, kar analiza obolenja pripisuje predvsem nočnemu delu in pa težavnim pogojem prihajanja na delo iz oddaljenih krajev, kakor tudi težkim socialnim prilikam v nekaterih družinah. Interesantno pa je n. pr., da zaradi fizičnih poškodb prihaja največ ljudi po pomoč ob ponedeljkih. Takih primerov je bilo 148 in analiza kaže, da je vzrok tovrstnih poškodb žal še vedno pogostokrat pijančevanje ob nedeljah, delno pa tudi delo na kmetih v prostem času. Najbolj akuten primer predstavljajo bolniki TBC, ki jih je registriranih 85, od teh je 50 takšnih, ki so pod kontrolo, a vendar delajo, 15 pa jih je v bolniškem stanju. Ob zaključku te analize naj navedemo še, da je bilo v našem diagnostičnem laboratoriju v treh mesecih izvedenih 1551 raznih specialnih pregledov.

Tudi zobni oddelek naše ambulate se je v letošnjem letu uveljavil, saj je opravil okrog 5000 pregledov oziroma ordinacij, izvršil sistematičen pregled 1400 osebam in se resno lotil tega, da se tudi na tem področju stanje zdravja članov našega kolektiva bistveno izboljša.

Ko smo našli rezultate prizadevanj za zdravstveno zaščito naših ljudi, smo ugo-

Del paviljona
na GR v Ljubljani
ob priliki razstave
izvoznih artiklov

točili, da je vzrok številnih obolenj neredna prehrana. Podatki, s katerimi razpolagamo, nam sicer kažejo tudi v tem izboljšanje v letošnjem letu, vendar še zmeraj za več kot 500 članov našega kolektiva ne vemo, kje se hranijo. Anketa, ki je bila izvedena v samskem domu, kaže, da velika večina sploh ni nikjer abonirana in da se nekako priložnostno hrani, kar je seveda izredno škodljivo zlasti mlademu organizmu. Ukrepi, ki so bili letos izvedeni, se v glavnem nanašajo na ponovni prevzem podjetja „Restavracije Kranj“, ki je prešlo na razširjeno dejavnost v družbeni prehrani in na uvedbo prehrane v samskem domu. Povprečno se v Restavraciji hrani 330 abonentov in sicer: kosilo prejema 330, večerjo 140, zajtrk 130 in večerjo v samskem domu na Planini

90 ter zajtrk na Planini 90 oseb. Skupaj torej naša restavracija izda našim abonentom dnevno 740 obrokov hrane. IO si je prizadeval, da bi bile cene te prehrane bolj dostopne vsakomur. V sodelovanju z vsemi organi v podjetju je bilo doseženo, da stane kosilo: prvi menu 75 din, drugi menu 60 din, večerja 45 din in zajtrk 15 din.

Naša restavracija je v poslednjem času prevzela tudi tovarniški bife, ki se je v zadnjih dneh preselil v njene prostore. Sindikat podpira akcijo, ki naj bi omogočila razdeljevanje četrtega obroka tople hrane med delom. To vprašanje pa je tesno povezano z novo določitvijo odmora, pri čemer naša sindikalna podružnica podpira predlog za uvedbo polurnega odmora. Vsekakor bo ta ukrep pomemben, zlasti z vi-

dika zgoraj opisanih razmer, ki ne dajo jasnega odgovora na vprašanje, koliko članov našega kolektiva redno dnevno uživa toplo hrano in koliko ne.

Člani kolektiva, ki se hranijo v Restavraciji, z njenim poslovanjem niso povsem zadovoljni. Za koordinacijo obstoji poseben odbor, v katerem ima svojega predstavnika tudi sindikalna organizacija; ta odbor je že dal več predlogov za izboljšanje poslovanja. Uprava Restavracije bo morala še naprej paziti zlasti na abonente kot svojo osnovno dejavnost in zato tudi izboljšanje kvalitete hrane in pa malic, posvečati v prihodnje več pozornosti, ker se le tako lahko opravičijo dotacije, ki jih v ta namen daje podjetje.

Poročilo Izvršnega odbora govori tudi o stanovanjskem vprašanju, o gradbenih zadevah, ustanovljenih v podjetju in o samskem domu, kjer je rečeno:

Karkoli se je letos razpravljalo o stanovanjskih zadevah, je bil vedno na vrsti tudi Samski dom. O njem govori poročilo posebne komisije CK ZKS, o njem smo razpravljali na vseh konferencah in tudi v IO — kljub številnim razpravam nismo prišli do kakega pravilnega zaključka. Posamezniki so podajali vse mogoče predloge in številna mnenja, ki so šla v razne ekstreme. Nekomu je celo prišlo na misel, da je izvršil specialni nočni pregled stanujočih v Samskem domu, kar so seveda stanovalci upravičeno sprejeli kot klasično policijsko metodo, ki je v nasprotju z vso našo zakonodajo. IO naše podružnice je o tem večkrat razpravljalo. Vodstvo podružnice je imelo tudi razgovor z ljudmi v domu in čim več smo o tem razpravljali, tem bolj smo prihajali do zaključka, da obstoji samo ena rešitev in ta se glasi: 38 družin, ki so tam je potrebno izseliti in jim v sodelovanju z občino in tovarno zagotoviti primerna stanovanja. Samski dom pa naj postane samski dom s hišnim redom, ki bo upošteval družbeno lastnino in pa disciplino, ki edina lahko omogoča moralne življenjske pogoje v Samskem domu. Takrat bo mogoče govoriti tudi o rešitvi vseh ostalih problemov, ki sedaj tarejo stanovalce Samskega doma.

Eno poglavje v poročilu obsega tudi našo kulturno in športno dejavnost, ki je bila v tem letu še posebno pestra. Navaja se delavska šola, ki jo je organiziral Izvršni odbor, obiski Prešernovega gledališča in sodelovanje z njim in pa organizacija proslave v Vrbi, ob 10-letnici „Iskre“ in proslave stavke tekstilnih delavcev. Podane so tudi kritične misli o repertoarju gledališča in Uprave kinematografskega podjetja v Kranju, skratka, v tem poglavju je zajeta vsa kulturna dejavnost in stališče IO do

te vrste dejavnosti sindikalne organizacije.

Tudi o športu je precej govora, saj je bila aktivnost športnikov precejšnja. V poročilu se navaja, da bo potrebno to panogo dejavnosti še naprej krepiti in razvijati. V to dejavnost pa bo treba v bodoče vključiti čim več mladine, posebno še deklet, ki so sedaj na športnih prireditvah malo zastopane.

Na občnem zboru je bil podan tudi referat o nalogah naše sindikalne organizacije. S tem referatom je bilo dopolnjeno poročilo Izvršnega odbora. Z oceno dela sindikalne organizacije in na osnovi izkušenj preteklega dela je bila v zelo živahni razpravi na občnem zboru podana smer bodoče dejavnosti sindikalne organizacije. Diskutanti so razpravljali o vprašanjih, ki zaslužijo vso pozornost z ozirom na njihovo pomembnost; podanih je bilo mnogo koristnih pobud za nadaljnje uspešno delo sindikalne organizacije in za odstranjevanje nepravilnosti, ki se v našem delu še dogajajo.

V razpravi je bilo poudarjeno, da je potrebno okrepiti napore za večjo proizvodnost dela in za odstranjevanje vseh motenj, ki te napore otežujejo. Diskutanti so poudarili, da je potrebno bolj tesno sodelovanje sindikalnih pododborov z mojstri, šefi in vodji oddelkov, posebno še na področju tarifne politike in skrbi za delovnega človeka.

Po zelo živahni in temperamentni razpravi tov. Dežmana o kulturni vzgoji članov našega kolektiva je bil podan predlog, naj naša sindikalna podružnica prevzame pobudo za dograditev sindikalnega doma v Kranju, ker kljub temu, da je Kranj industrijsko mesto z velikim številom delavstva, še nimamo primernih prostorov za kulturno izživljanje. Ta predlog je vsekakor resen in vsebuje precejšnjo mero odgovornosti, ki bi jo naša sindikalna organizacija prevzela, je pa zelo pozitiven in bo v bodoče potrebno o njem vsestransko razmisliti.

Po končani razpravi so bile volitve novega Izvršnega in nadzornega odbora naše sindikalne podružnice. V Izvršni odbor so bili izvoljeni:

Stane Božič
Igor Slavec
Jaka Vehovec
ing. Franc Vršnak
Jože Držaj
Stane Kovačič
Ivica Čadež
Beno Dežman
Marjan Slatnar
Marija Kalan
Janez Kežar
Martin Sladič

Angelca Stular
Pavel Rink
Metod Rotar
Jože Komovec
Janez Košnik
Kati Vrankar
Jože Benčič
Jovo Damjanovič

V nadzorni odbor so bili izvoljeni:

Stane Hren
Viktor Košir
Jože Pavlič
Slavko Kalan
Franc Košir

Tov. Detela je po volitvah vodilnih organov naše sindikalne podružnice podal

občnemu zboru predlog proračuna za leto 1957, ki je bil soglasno odobren.

Po občnem zboru se je Izvršni odbor konstituiral in izvolil za predsednika tov. Jožeta Benčiča, za tajnika Metoda Rotarja in za blagajnika tov. Ivico Čadež. Za predsednika nadzornega odbora pa je bil izvoljen tov. Stane Hren.

Novo vodstvo naše sindikalne organizacije čakajo mnoge naloge. Te niso majhne in bodo brez dvoma zahtevale veliko aktivnost vodstva sindikalne podružnice in pa organizacije kot celote. Upamo, da bo naša sindikalna organizacija z ozirom na izkušnje, ki jih je pridobila, uspešno delovala, kar bo v mnogočem pripomoglo k nenehnemu razvoju našega podjetja v zadovoljstvo celotnega delovnega kolektiva.

Analitična ocena dela - baza za nove tarifne pravilnike

UVOD

Pojem ocenjevanja dela smo spoznali šele z uvedbo in razvojem industrijske proizvodnje, ko so organizacijske oblike v proizvodnji in prizadevanja za večjo produktivnost v podjetju narekovala pravilno razdelitev plač. V dobi suženjstva je bila cena sužnja različna, odvisna od fizične moči, spretnosti in starosti. Po tem zunanjem videzu je kupec lahko v neki meri odredil, oziroma ocenil delovno sposobnost sužnja in njegovo bodoče delo.

V srednjem veku, v okviru tedanjih pogojev, je prišlo do sklenitve kolektivne pogodbe med obrtnim mojstrom in njegovimi pomočniki. Podobno stanje obstoja še danes v nekaterih kapitalističnih državah. Od obrtnikovih pomočnikov, ki so delali po navodilih in nadzoru mojstra, se je zahtevala potrebna strokovna sposobnost, ki jo je mojster osebno ocenjeval in nagrajeval.

Prehod od obrtniške proizvodnje na manufakturno in kasneje serijsko in množinsko proizvodnjo, je imel za posledico, da so se strokovnjaki v posameznih podjetjih pričeli baviti z analizo proizvodnih operacij in organizacijo dela na znanstveni osnovi. Industrijski način proizvodnje se je istočasno pričel v Evropi in Ameriki, vendar moramo povedati, da je začetek razvoja ocenitve dela v svoji prvi fazi omejen v glavnem na ZDA. Tako se tam že pred letom 1900 pojavlja študij gibov in časa in postavljanje delovne norme.

V letu 1916 se pojavljajo prvi resni poskusi, da se tarifne postavke odredjajo na

osnovi „težine“ dela. V letu 1925 je bil v ZDA izdelan sistem ocenitve dela s pomočjo točkovanja, a v letu 1937 je bil izdelan sistem „NEMA“ in „NMTA“ po katerem smo tudi v našem podjetju poskusili ocenjevati režijska delovna mesta. Od leta 1932 do 1950 so bili izdelani tudi nemški sistemi ocenjevanja, med katerimi je v naši državi najbolj poznan „EULER-STEVENSON“ sistem. V Belgiji, Nizozemski in Švici pa so bili izdelani standardni sistemi, prikladni, da se lahko uporabljajo v vseh vejah industrije.

ZAKAJ JE POTREBNA OCENITEV DELA?

Povečanje produktivnosti dela zavisi v veliki meri od pravilnega nagrajevanja delavca.

Plačni sistem mora biti enostaven, da lahko vsak delavec ali uslužbenec izračuna svoj zaslužek in da ve, na kakšen način lahko več zasluži. Razen tega razumljiv plačni sistem lahko ustvarja zaupanje in prepričanje pri delavcu, da je višina njegove plače pravilna v primerjavi z višino plače njegovih tovarišev.

Do danes so bili tarifni pravilniki v glavnem sestavljeni na osnovi sestava delovne sile po kvalifikaciji in sicer: nekvalificirani, polkvalificirani, kvalificirani in visokokvalificirani. Ta razdelitev delovne sile izvira še iz cehovskih delovnih in družbenih odnosov. Z razvojem industrije se pred nas postavlja nujna zahteva, da to staro razdelitev opustimo. Da bi zadostili današnjim

načelom nagrajevanja, smo tarifne postavke povečevali z raznimi dodatki, tako za posebne pogoje dela in za zdravju škodljiva dela. To pa predstavlja le kompromisno rešitev, ki je često dovedla do nesporazumov, spora in nezadovoljstva, tako da so se često odredjale tarifne postavke po osebah, ki so delo izvrševale. Ti spori pa so nas pripeljali do spoznanja, da je treba rešiti vprašanje sestava tarifnega pravilnika in določitev tarifne postavke na drug način.

Princip nagrajevanja dela zahteva objektivno ocenitev težine posameznih del, odnosno vseh pogojev del in zahtev, ki se postavljajo pred delavca in uslužbenca na njegovem delovnem mestu. Objektivno ocenitev težine posameznih del pa lahko izvedemo samo na podlagi **analitične ocenitve dela**.

KAJ JE OCENITEV DELA?

To je metoda za določitev težine dela, cilj te metode pa je določiti težino delovnega mesta. Težine pa ne moremo meriti, nego jo lahko samo ocenimo.

Težina dela se na vsakem delovnem mestu pojavlja v štirih glavnih elementih in sicer:

1. Znanje (izobrazba in praksa), ki je potrebno za pravilno izvrševanje dela.

2. Odgovornost, ki pri samem delu nastopa.

3. Napor (telesni in duševni), ki se normalno pojavlja pri delu.

4. Pogoji dela (vpliv okolice), ki neposredno vplivajo na izvrševanje dela.

Ti štirje glavni elementi pa so potem razdeljeni še na posamezne zahteve. Tako delimo znanje na: šolsko izobrazbo, strokovno izobrazbo, prakso, spretnost in strokovnost za vodstvo. Odgovornost delimo na: izvrševanje dela, sredstva dela in proizvod, neoviran potek dela in delo drugih, varnost drugih in odgovornost višjih voditeljev. Napor delimo na: duševni napor — razmišljanje, obremenitev čutil — pazljivost, fizični (telesni) napor in sposobnost koordinacije. Pogoje delimo na: nevarnost za zdravje, nevarnost zaradi nezgod, temperaturo, vodo, vlago, kisline, umazanost, pline, paro, ropot, tresljaje, slepljenje in slabo razsvetljavo.

Za vsako vrsto zahtev se določi odgovarjajoče število točk. Na podlagi ocenitve delovnega mesta po teh zahtevah dobimo odgovarjajočo vsoto točk, ki se spremeni v denarno vrednost delovnega mesta po težini dela.

Pri ocenjevanju delovnega mesta nastopata dva principa:

1. Oceniti moramo težino delovnega mesta in ne osebe, ki to delo opravlja in

2. za upravljanje dela zahtevamo normalen učinek.

S plačo v razponu pa se rešuje vprašanje človeka z večjim ali manjšim znanjem.

Vsaka tarifna postavka je sestavljena iz dveh delov:

a) iz fiksnega dela, ki mora pokrivati vse osnovne potrebe človeka — to je eksistenčni minimum. Ta del dobi vsak človek, ki je na delovnem mestu,

b) iz težine delovnega mesta, ki jo določimo z ocenitvijo dela.

Višino tarifne postavke določa plačni sistem. To je, da določa maso plač in ta fiksní del in težino dela. Ocena dela pa je tisti instrument, ki določa pravilno razdelitev tistega dela, ki je namenjen za težino dela.

KAKŠNE SO KORISTI OCENJEVANJA DELA?

Ko nam je z metodo ocenjevanja dela uspelo, da smo določili realno denarno vrednost nagrade za človekovo delo, smo na ta način dosegli postavljeno nalogo stimulativnosti, ki je nujna za vsak plačni sistem. S tem smo dosegli glavni smoter nagrajevanja: vsakemu po njegovem delu. Poleg tega osnovnega principa pa nam analitična ocenitev dela nudi še druge koristi, služi nam za uspešno reševanje nejasnosti, ki je tesno povezana z ljudmi na delu. Te koristi bi bile naslednje:

1. Ocenitev dela nam služi za pravilno izbiro potrebnega kadra delavcev in uslužbencev, kjer lahko uspešno izvedemo načelo: Pravi človek na pravem mestu.

2. Na temelju ocenitve dela nam je možno bolj nepristransko odločati o nameščanju, premeščanju, napredovanju in nagrajevanju ljudi. Pri novodošlih članih kolektiva odpadejo nesporazumi med podjetjem in delavci glede pogojev dela, ker delavec na osnovi ocenitve dela točno ve, kaj se od njega zahteva in ali na podlagi teh zahtev lahko prevzame delo ali ne.

3. Ocenitev dela odstranjuje spore pri določitvi tarifnih postavk.

4. Omogoča nam najti višek delovne sile znotraj podjetja, predvsem pa nam služi za pravilno razvrstitev delovne sile.

5. Odklanja anomalije, ki se pojavljajo, da so ljudje plačani različno za isto vrsto dela.

6. Pomaga delavcu pri izbiri poklica, da se odloči za tisto delo, ki mu najbolj odgovarja.

7. Vpliva na strokovno usposabljanje in izobrazbo in olajšuje izdelavo načrta za pridobivanje potrebne kvalifikacije tistih de-

lavcev in uslužbencev, katerim je potrebno dopolnilno znanje za uspešno izvrševanje dela.

8. Doseže se boljša organizacija dela, večja racionalizacija delovnih mest in boljša ureditev delovnega mesta.

9. Služi nam za strokovno rehabilitacijo invalidov glede razporeditve na delo, ki ga lahko upravljajo.

10. Nazadnje pa nam ocenitev dela pripomore k boljši kakovosti proizvodov.

KAKSNA JE IZVEDBA OCENITVE DELA?

Za praktično izvedbo ocenitve dela je potrebno izdelati točen načrt dela. Ta načrt obsega sledeči dve osnovi:

1. Tehniko ocenjevanja.

2. Organizacijo izvedbe ocenjevanja.

Tehnika ocenjevanja je naslednja:

a) opis delovnega mesta,

b) analiza delovnega mesta,

c) stopnjevanje.

Organizacija izvedbe ocenjevanja pa je naslednja:

A. Priprava:

a) določiti kader za izvedbo ocenitve,

b) obvestiti kolektiv o pomenu ocenitve dela,

c) zbirati podatke pri članih kolektiva,

d) izvršiti popis delovnih mest,

e) proučiti sistem ocenjevanja, ki se bo uporabljal,

f) določiti obseg ocenjevanja.

B. Izvedba ocenitve dela

a) izvršiti opis in analizo delovnega mesta.

b) vzporediti izsledke opisa in analize med oddelki,

c) izbrati primere, ki največkrat nastopajo.

d) izvršiti stopnjevanje in točkovanje,

e) izvršiti vsklajevanje izsledkov točkovanja med oddelki in v oddelku,

f) izvršiti primerjavo s pomočjo razporeditve,

g) popraviti napake,

h) objaviti izsledke točkovanja,

i) preveriti pritožbe,

j) izračunati tarifne postavke.

Izvedba ocenitve dela je poverjena v podjetju posebni komisiji, ki ji pomagajo podkomisije v oddelkih.

ZAKLJUČEK

Analitična ocenitev dela ne bo več prepuščena zgolj dobri volji in večjemu ali manjšemu zanimanju podjetij, temveč bo izvedena enotno v državnem merilu. To bo zagotovilo enoten postopek pri izvajanju, ker bodo predpisani enotni obrazci z vsemi podrobnostmi, ki so nujne za pravilno ocenitev dela. Sama ocena, to se pravi točkovanje, bo enako izvedeno po predpisanih razpredelnicah. To pa je velikega pomena za bodoči način nagrajevanja v podjetju, kakor tudi v državnem merilu, ker bo z enotno izvedeno analitično ocenitvijo delovnih mest podana osnova, ki bo bolj kot do sedaj računala s tesno povezanostjo človeka z delom, materialom in strojem, ki ga opravlja.

N.

Julij Novljan

Izdelava hladne valjanih vijakov z nakrčeno glavico

(nadaljevanje)

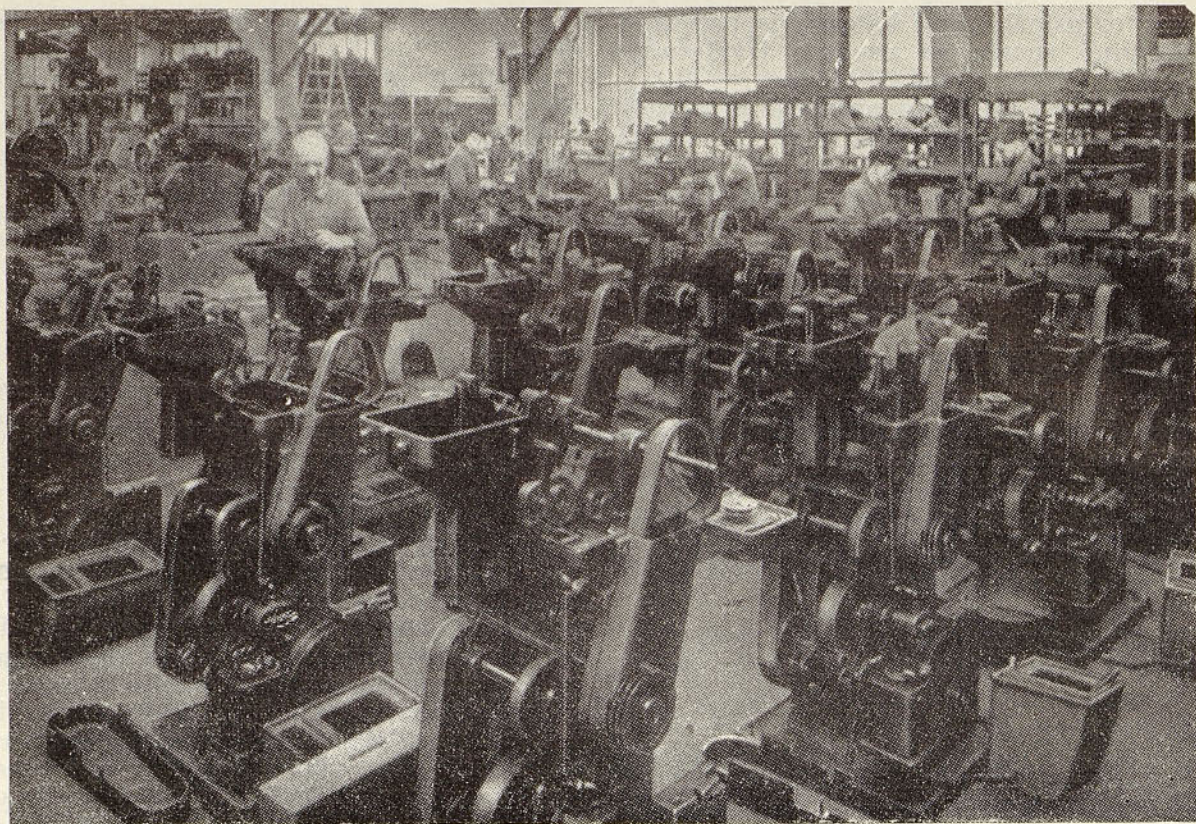
Namen mojega potovanja v Nemčijo je bil dvojen. Najpreje je bilo potrebno spoznati ustroj posameznih avtomatov za hladno valjanje vijakov z nakrčeno glavico, nato pa sem se moral priučiti z njimi delati. Za dokončno izdelavo vijakov z nakrčeno glavico so potrebne 4 operacije. Kljub temu je bil čas mojega učenja kaj kratek. V obeh tovarnah, kjer sem se učil, so mi to neprestano ponavljali. Časi priučevanja za vsako operacijo so pri njih neprimerno daljši.

Pri firmi Hilgeland v Wuppertalu sem delal na montaži strojev in pri izdelovanju posameznih komadov za stroje. Ker izdelujejo stroje za vijake od M2 do M16, je velikost posameznih komadov precej različna. Da pa ohranijo določen red v proizvodnji, ne da-

jejo v delo nikdar več kot 15 strojev za posamezno izdelovalno območje.

V celotni proizvodnji dela približno 200 ljudi, za vse izdelovalne in montažne termine skrbi obratovodja. V pomoč pa so mu mojstri na posameznih strojnih skupinah, ki pa tudi na stroju fizično delajo. Cel potek izdelave strojev ima značaj maloserijske proizvodnje. V mnogih primerih so komadi med seboj prilagojeni in oštevilčeni, da ne bi pri montaži prišlo do kakih napak. Za kontrolo komadov med posameznimi fazami dela nimajo nobenih kontrolorjev. To delo opravljajo mojstri z obratovodjem na čelu.

Vsak stroj sestavijo dvakrat; pri prvi montaži vse dele dokončno prilagajajo, važne pa še oštevilčijo. Po razstavitvi stroja pošljejo komade na končno lakiranje, kromanje in

Obdelovalni stroji v podjetju HILGELAND

črnenje. Pred končno montažo vse dele lepo preberejo, stružene dele ločijo od ostalih ter očistijo v posebno hitro hlajljivi tekočini, ki obenem komade tudi razmasti. Ta čistoča mi je seveda takoj padla v oči in nehote sem se spomnil na naše razmere. Predno obratovodja ne pregleda glavnih delov, montaža sploh ni dovoljena. Za vsako iglo ali morebitno smet, ki bi se nahajala na komadih, povzroče neverjeten hrup. Ob takih primerih je bilo še meni malo neprijetno, kako pa se je počutil predelavec pri montaži, si pa lahko sami mislite. Med samim montiranjem nismo smeli z oljem nikdar skopariti. Vsak del, vsak vijak je moral biti temeljito naoljen, predno je bil montiran ali uvijačen. Pri montaži nismo smeli nikdar uporabljati preje za čiščenje, temveč predpisane krpe. Za te je bil vsak delavec zadolžen, ob koncu tedna pa so umazane sprejemali v pranje, v zameno pa so dobili čiste. Ta način bi se moral uvesti tudi pri nas, vsaj v vzdrževanju. Vsak del sestavimo res z občutkom, o kakem presiljevanju s kladivom sploh ni govora. Vsi vijaki in maticе v sestavljenem stroju morajo biti brezhibni. Ob najmanjši poškodbi jih morajo zamenjati.

Ko je stroj gotov, se ga poloti urejevalec. Ta ima nalogo, da uredi stroj po želji kupca. Izdelati mora tudi poskusne komade, ki spremljajo stroj do naročnika. Tako urejen stroj teče neprestano najmanj 24 ur. Po taki preizkušnji ga končno pregleda še obratovodja, ki izreče zadnjo besedo. Stroj je gotov in dvigalo ga odpelje v odpremo.

Delo ni normirano, vsi delavci so plačani po času. Pa ne smete misliti, da zaradi tega kaj manj delajo. Se z menoj so med delom govorili le najnujnejše. Vsak je zaverovan v svoje delo. Delovni nalog je obenem plačilni list. Na njem so zapisane operacije po vrsti, čas prejema in oddaje vsakega komada. Plačilnih listov jim ni treba pisati. Vse to opravljajo posebne ure, s katerimi jih delavci žigosajo. Če delavec napravi izmet, mora to povedati, kajti tak primer vse drugače obravnavajo kot pa če izmet zapazijo šele kasneje ali pri montaži. Sicer pa delavcem, ki večkrat napravijo izmet, kmalu povedo, da niso zaželeni. Taka je pač navada pri privatnih podjetjih v Nemčiji.

V svrhu izpopolnitve svojega znanja sem zaprosil vodstvo tovarne, da mi omogoči prakso v kakšnem podjetju, ki dela vijake z njihovimi stroji. Ker so uvideli, da bi bil to edini način, da mi svoje stroje prikažejo

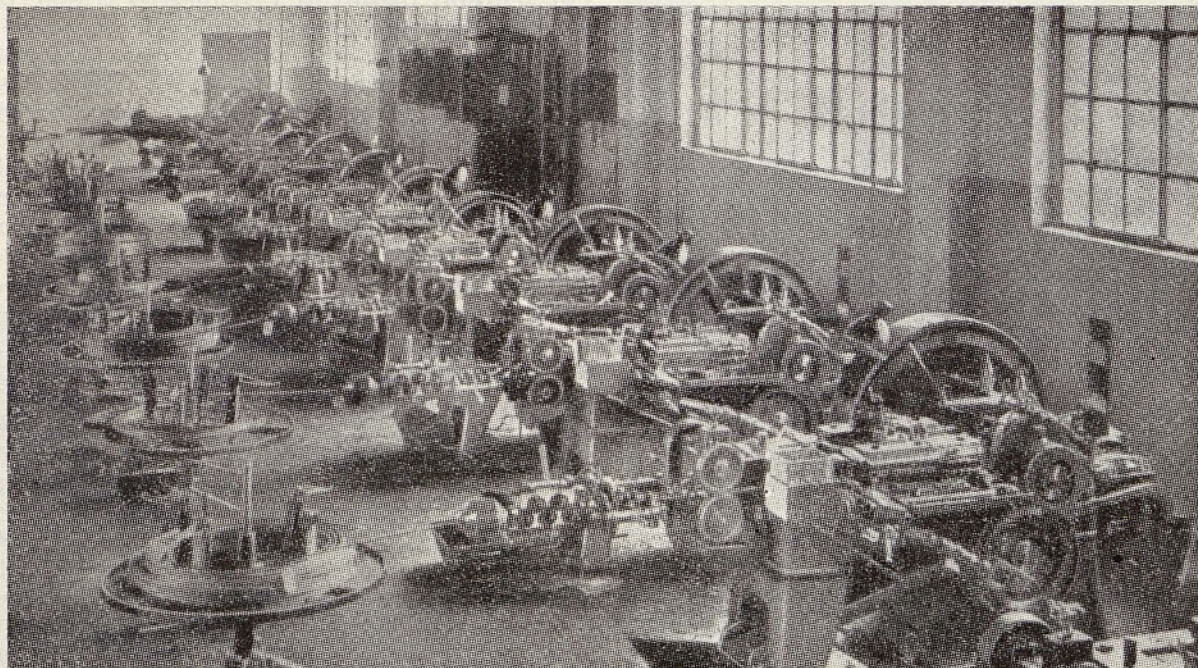
v pravi luči, so prošnji kmalu ustregli. Pripravili so mi prakso v tovarni vijakov za fino mehaniko. Tu sem imel res srečo, kajti iz konkurenčnih razlogov ta tovarna sploh ne sprejema praktikantov. Ker pa so si lastniki v dobrih medsebojnih odnosih, so mi to omogočili. To je tovarna, ki napravi več kot 15 milijonov vijakov na mesec. Izdeluje jih v dimenzijah od M 2,6 do M 10. Kupujejo jih same znane firme doma in v inozemstvu. V dobrih desetih dneh sem obšel vse delovne operacije, tako da sem dobil nekaj pojma o strojih. Vso tovarno je s stroji opremilo podjetje Hilgeland, od katerega jih bomo tudi mi kupili. Čeprav so stari že 25 let, delajo tako kvalitetno kot najnovejši, samo da ne dosegajo takih hitrosti. Razume pa se, da vsa remontna dela opravijo delavci iz matične tovarne, ki te stroje najbolj poznajo.

Delo je avtomatizirano, vsak delavec pa upravlja s tolikimi stroji, da ima ves dan dosti opraviti. Vsak delavec mora prepeljati komade do naslednje operacije t. j. do naslednje strojne skupine. Delavec na stiskalnici pa mora spremljevalni karton opremiti s potrebnimi podatki. Zato ne potrebujejo nobenih vmesnih skladišč, vsak pa se trudi, da čimprej zmanjša zalogo pred seboj. To je umetno priganjanje, ker mojster pri vsaki skupini želi, da so njegove zaloge čim manjše. Zato jim verjetno tudi norma ni potrebna. Terminsko službo opravlja za vse operacije en sam terminar.

Delovni čas je za nas nemogoč. Povsod delajo ves dan. V tovarnah, kjer sem delal, smo delali od 7.—12. ure in od 13.—19. ure. Vmes pa smo imeli dvakrat po 1/4 ure neplačanega odmora. Druge tovarne imajo zato prosto soboto. Tu pa smo zaradi velikih naročil delali do 12. ure. Kar je več od 48 ur v tednu, plačajo za nadure. Delovni prostori so zelo čisti, za kar skrbijo delavci sami. Čistijo nikdar med delom, temveč po končanem delu. Nihče ne zapušča delovnega mesta pred za to danim znakom sirene. Podjetji dajeta svojim delavcem ves dan toplo, grenko kavo brezplačno, ob zaključku leta pa prejme vsak delovno obleko in enomesečno plačo za nagrado. Med delom lahko kupiš za malo denarja mleko ali druge brezalkoholne pijače. To prodaja posebna delavka, ki obenem skrbi za red in čistočo v posebni jedilnici, katero uporabljajo ljudje v opoldanskem odmoru.

Poglavje sa sebe pa so sanitarni prostori. Čistoča v straniščih je vzorna, nikjer ni videti „umetniških“ slik in parol. Krasno imajo urejene tudi umivalnice in kopalnice. Vedno imajo na razpolago toplo in mrzlo vodo. Za umivanje dobijo posebno mazavo milo, ki vsebuje sipo, tako da se vsaka umazanja lahko pošteno umije.

Kljub temu, da so realne plače razmeroma dobre, so veliko bolj varčni kot mi. Za delo nikdar ne uporabljajo iste obleke kot v vsakdanjem življenju. Vedno se popolnoma preoblečejo.

Slidex stroji za izdelavo vijakov z nakrčeno glavico

Ko listamo po slovarju, vidimo, da je izraz „telekomunikacije“ sestavljenka, ki pove le to, da gre za zveze na daljavo, elektrotehniki pa pri tem mislimo na kakršnekoli sporazumevalne zveze. Brž bi kdo ugovarjal, da je potem telekomunikacija tudi kričanje pijanca, ki moti utrujenega delavca pri nočnem počitku. Da, je! Toda, dandanes smo v te sporazumevalne zveze na večje razdalje pritegnili še električni tok, ki nam služi kot Pavliha in prenaša vesti na različne razdalje, ob vsakem času, akustično, optično ali grafično. Zato bi za izraz „telekomunikacije“ dobili naše nadomestilo „elektrozveze“, ki bi ga definirali, da so to naprave, ki prenašajo fonično, optično ali pismeno sporazumevanje na daljavo, pričemer se poslužujejo električnega toka.

Tudi radio je taka naprava, le da je promet enosmeren, in da smo po propagandni liniji malo zgrešili pri naslovu neke razstave, ko smo pisali, prenešeno vzeto, o hruškah in sadju, kot da hruške niso sadje. (Tu je mišljena razstava radia in telekomunikacij na G. R.).

V skupino naprav za elektrozveze prav gotovo spada tudi telefon, naprava za prenos govora na daljavo s pomočjo električnega toka, naprava, ki je postala neizbežen spremljevalec službenega človeka (čeprav za službene in privatne namene običajno le v času službe, kajti instalacije in najemnine

ne prenese današnji privatnikov žep). Naprava je lična, majhna, običajno temne barve, če mislimo na telefonski aparat, centrale pa običajni potrošnik niti ne pozna. Te so večje, sestavljene v glavnem iz izbiralnikov, ki skakejo po naši želji, sledeči impulzom številčk, ki smo jih odposlali s številčnika. Centrale so danes kaj elegantne, pa se še izpopolnjujejo in menjajo kožo, (osnovnih principov ni lahko menjati), a ni bilo vedno tako, saj smo telefoniji zapisali šele leto 1876 kot rojstno leto.

Sama misel o prenašanju govora na daljavo je že zelo stara. V ta namen so se posluževali trobil, ki so zvočno moč usmerjevala k poslušalcu in so na ta način dosegli večje razdalje kot z običajnim klicanjem, kjer se zvočna moč razširi na vse strani. Nihanje zraka učinkuje na ušesno membrano in to valovanje prenese slušni živec v možgane. Močnejše nihanje zraka registrirajo možgani kot večjo jakost zvoka, dočim hitreje ali počasneje nihanje zraka čujemo kot višji ali nižji zvok.

Zvok se torej širi v prirodi po neki poti t. j. zračni poti. Zrak je nosilec zvočnih valov, hkrati pa ovira hitremu razširjanju teh valov. Vendar je prenos zvokov mnogo hitrejši od človeka. Zvok napravi v eni sekundi 330 metrov dolgo pot in je mnogo urnejši od pešca, ki hiti 6 km na uro in prehodi v eni sekundi približno 1,65 metrov. Pešec ne bo nikoli dohitel brzine zvoka, letalec pa jo je že dosegel in celo presegel, ko je prebil zvočni zid. A letalec in zvok sta oba počasna, kadar ju primerjamo z elektriko ali svetlobo. Njuna hitrost je kar 300.000 km v sekundi. Nekje daleč se je zablistalo, blisk je že minil, čez čas pa se začuje votlo grmenje. Hitrost bliska je prekosila hitrost zvoka — groma.

Ni čudno, da si je sicer v borbi z naravo večkrat nerodni človek podjarmil elektriko, da mu služi pri hitrem prenosu vsega mogočega govoričenja, (včasih tudi nepotrebne, ki ga pa elektrika še noče sama izločiti). Glasilke našega grla z odpiranjem in krčenjem pri prehodu zraka povzročajo različne zvoke. Različni sestavi teh zvokov nam služijo za sporazumevanje. Naše uho pa sprejema nihanje v območju od 150 do 15.000 nihajev v sekundi. Glas ima svojo jakost, višino in barvo. Po barvi glasu ločimo osebe med seboj, povzročajo pa barvo predvsem višji nihaji, priključeni k osnovnemu tonu. Odkritje elektrike je dalo nove možnosti za prenos zvoka na daljavo. Principi spreje-

Avtomatski telefonski aparat

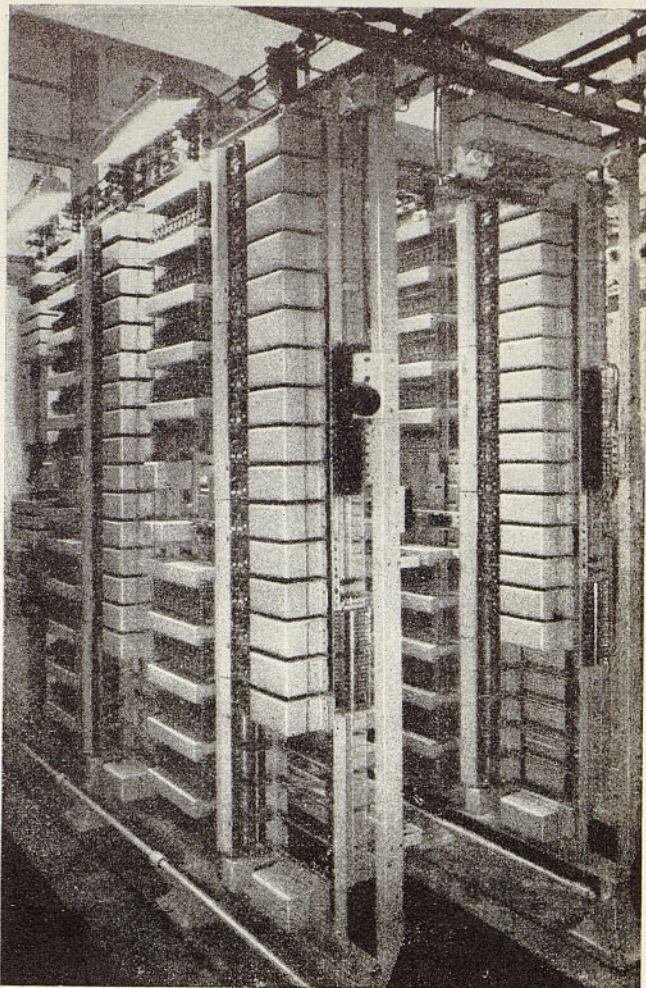
manja zvočne energije v električno in obratno so bili opisani že leta 1854 v časopisu „Illustration de Paris“. Sam elektromagnet pa je uporabil že leta 1837 Henry, ko je na membrani registriral nihanje električnega toka.

Prvi poizkus prenosa zvoka je napravil 26. oktobra 1861 Filip Reis, na fizikalnem inštitutu v Frankfurtu. Naprava je bila napravljena iz platinastega kontakta, kateremu je vpliv zvočnih valov menjal upornost in s tem prehod toka. Slušalko je tvorila cevka z ovito železno žico. Vsa naprava je bila silno občutljiva za preveliko jakost zvoka in zato praktično še neuporabna. 15 let po prvih poizkusih, 14. februarja 1876, je prijavil Graham Bell svoj patent telefona. Dve uri za njim popolnoma ločeno od njega pa je skušal dobiti patentne pravice za slično napravo Gray Elisha. Patentni spor je bil rešen v korist Bella.

Bellov telefon je bil napravljen iz dveh magnetov z gibljivimi membranami. Zvočni valovi so nihali membrano, zaradi spremenjjanja magnetnega polja se je v navitju, nameščenem na magnetu, inducirala napetost, na drugi strani medsebojno povezanih navitij pa je nihanje toka povzročilo v enakem ritmu pritegovanje membrane. Naprava je omogočala prenos govora na daljavo do 200 m. Do leta 1880 je bilo napravljenih še kakšnih 30 podobnih izvedb. Bellov patent je bil sprva najprikladnejši in takoj praktično uporabljen, zato ta začetek smatramo kot rojstvo telefona in leto 1876 za rojstno leto.

Bellov telefon so mnogi poizkušali izboljšati, saj je bil domet prekratek, napravo je bilo treba premikati od ušes do ust in obratno, membrana je povzročala precej nevšečnosti itd. Znatno izboljšanje je dosegel brzojavni novator Hyghes z izumom ogljenega mikrofona, vezanega zaporedno s slušalko. Zanimivo je, da tak stik še danes uporabljamo za lokalne namene.

Indukcijsko tuljavico je leta 1878 uvedel Edison in ločil mikrofonski tokokrog od

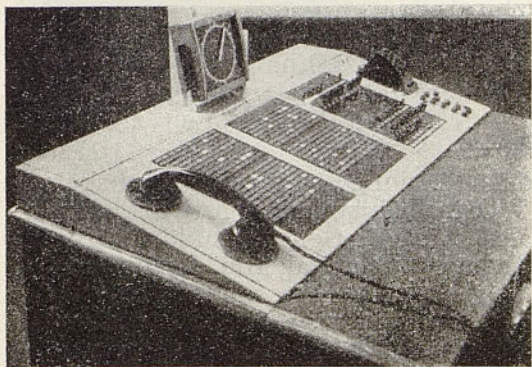
Avtomatska telefonska centrala

slušalke. Domet tako izdelanega telefona se je bistveno povečal.

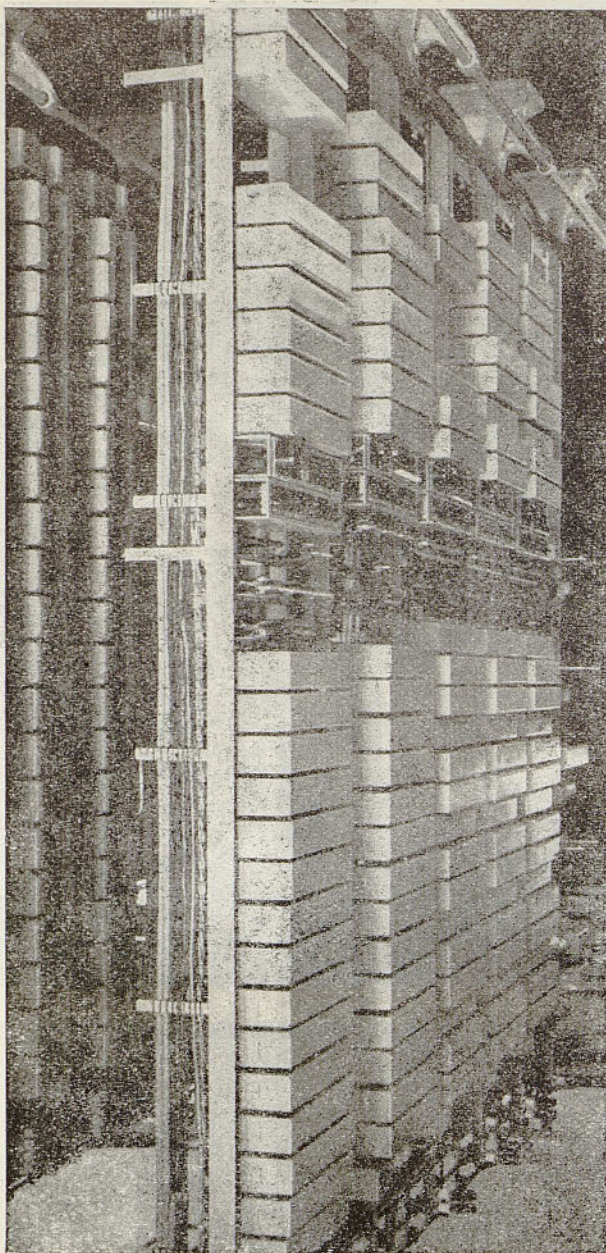
Z upeljavo telefonskega aparata in prvih direktnih zvez pa je nastopila potreba po organu, ki bi po potrebi spajal različne zveze, izkazala se je potreba po telefonski centrali. Tako je bila 28. januarja 1877 predana prometu prva javna telefonska centrala v New Havnu. 12. januarja 1881 je bila v Berlinu vključena prva javna naprava z 8 telefonskimi naročniki in 24. januarja istega leta v Mülhausnu že za 74 naročnikov. Medsebojno spajanje naročnikov se je vršilo ročno.

Po takem uspehu je telefon začel kraljevati v svetu, saj so mnogi že pričeli misliti na avtomatsko izbiranje. Almon Strowger je leta 1889 patentiral dvojni t. j. dvigalno vrtilni izbiralnik, telefonski aparat sam pa je dobil napravo za oddajanje impulzov, številčnik.

Leta 1892 je pričela obratovati javna avtomatska telefonska centrala v mestu Laporte Indiana. Mesto Chicago je imelo že leta 1902 avtomatsko telefonsko centralo z 8.000 pri-

Posredovalna miza

Javna avtomatska telefonska centrala

ključki, mesto Dayton, Ohio leta 1903 že 6.000 priključkov.

Evropa je glede telefonije zaostala za Ameriko, vendar je v Hildesheimu zapela prva javna centrala že leta 1908, zgrajena po Strowgerjevi licenci. Bila pa je majhna, le za 10 priključkov, vezanih na skupinske izbiralnike, toda imela je že vključene števec pogovorov. Napajanje telefonskih aparatov pa je bilo lokalno.

Tudi evropski producenti, posebno Siemens Halske, je hitro začel z novo telefonsko tehniko in usmeril sistem evropske telefonije vsaj za 50 let. To podjetje je že leta 1901

patentiralo predizbiralnik, ki je še danes odličen izbiralno-mešalni organ v avtomatskih centralah. Na podlagi lastnih dognanj je podjetje Siemens Halske tako že leta 1909 zgradilo v Münchnu za 2500 naročnikov. Ta centrala je bila takrat zelo moderna celo za današnje pojme. Predizbiralniki so zmanjšali potrebno število dragih skupinskih izbiralnikov, števec pogovorov so šteli število pripravljenih zvez, takoj po izbiri je pozvani naročnik že prejel prvi poziv. Toda tudi Amerika se je usidrala. Telephone Exchange Co je v Berlinu zgradila leta 1900 centralo za 400, a leta 1903 že za 1000 naročnikov.

Podjetje Siemens Halske se je kmalu zavedlo potreb stranskih central po zavodih, ustanovah, podjetjih itd. Leta 1910 je že razvilo prvo avtomatsko stransko centralo za naročnike, upravičene in neupravičene za zvezo z javno centralo. Sploh se je imenovalo podjetje tako zagnalo v delo, da je v razmeroma kratkem času osvojilo za Srednjo Evropo še danes več važnih sistemov in da je prijavilo na tem polju vse polno patentov. Bistveno v tem razvoju pa je dejstvo, da je direktni koračni sistem vladal skoraj absolutno pravdo konca druge svetovne vojne, posebno ker ga je privzela še angleška tovarna Automatic Telephone Co, ki ima veliko odjemalcev celo v Južni Afriki, Avstraliji, Argentini in drugod. Tako je na svetu 64,6% tega sistema, dočim zavzemajo vsi drugi sistemi skupaj le 35,4% naprav.

Med te druge sisteme spadajo mnogi sistemi za indirektno izbiranje. V Jugoslaviji je montiran tak sistem, imenovan Rotary 7 D v Skopju s 3.000 priključki. Ta centrala je izdelek tovarne Bell Telephone Manufacturing Co in je njena posebnost v tem, da vsebuje 100 in 200-delne vrtilne izbiralnike, poganjane iz centralnega mesta. Poseben magnet vključi zobato kolo izbiralnika na skupno pogonsko os. Tudi releji se bistveno razlikujejo od pri nas znanega ploščatega in okroglega releja.

Izpopolnjen sistem tovarne je sistem Rotary 7 A2, v katerem so uporabljeni že 300-delni izbiralniki.

Po sistemu Rotary 7 A2 je bila izdelana 1933 centrala za 12.000 naročniških priključkov v Bukarešti in je izpopolnjen sistem Rotary 7 A iz leta 1929. Rotary z D je iz leta 1925.

Tovarna je dobavila svoje telefonske naprave v Oslo, Kopenhagen, Anwers, Bruxelles, Paris, Zürich, Genovo, Madrid, Barcelono, Budapest, Sanghai, Rio de Janeiro itd.

Švedska tovarna Ericsson se je pri nas uveljavila z razširitvijo centrale v Zagrebu za 2000 naročnikov s svojim sistemom ARF 50 v letošnjem letu. Sistem ARF 50 je grajen s koordinatnimi stikalniki. Te vrste centrale

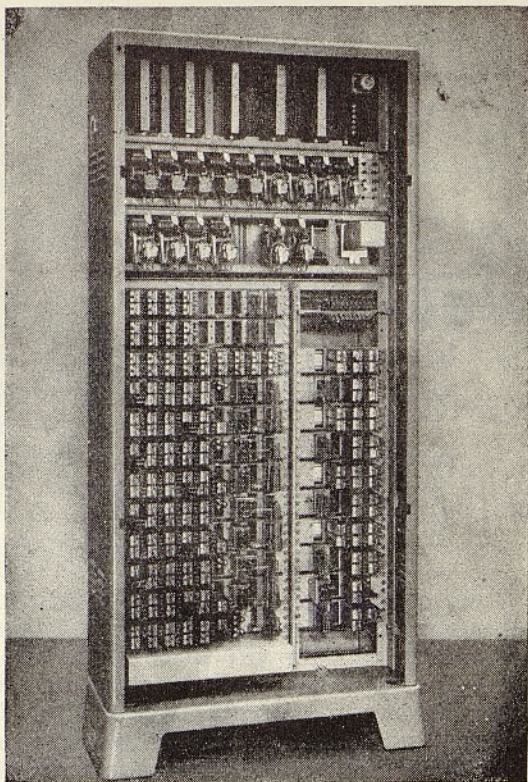
so znane pod imenom „Crossbar“ in je njihova prednost v tem, da ne vsebujejo nobenega vrtečega se elementa.

Stikalnik kot glavni sestavni del centrale je bil že v letih po prvi svetovni vojni poznan. Pred drugo svetovno vojno se je začel uveljavljati v Švedski in Ameriki. Po drugi svetovni vojni pa so bili izvedeni še posebno zahtevni specialni tokokrogi in tak izpopolnjen stikalnik je nastopil svojo zmagovito pot. Danes se večja števila central s koordinatnimi stikalniki in proizvodnjo takih je prevzela tudi naša tovarna.

Naravna pot razvoja je, da starejši sistemi odmirajo, da vladajo novi in da se v perspektivi kažejo še novejši. Tudi v telefoniji je tako. Koračni sistem je še trdno zasidran, a „Crossbar“ hiti z novo tehniko nevrtečih se delov, prodira pa že elektrika z elektronikami in še modernejšimi termistorji.

Kakšen nesluten razmah je dosegla telefonija od svojega rojstnega leta do danes, priča 89,200.000 telefonskih naročnikov, tako da odpade na 100 prebivalcev planeta 3,6 telefonskih naročnikov. Tabela prikazuje število telefonskih naročnikov po kontinentih. (glej tabelo št. 1)

Delež Jugoslavije k evropskemu povprečju je zelo skromen, če je to sploh pravi izraz. Medtem ko zmore Evropa povprečno vključiti 4,3 tel. aparate na 100 Evropejcev, zmore Jugoslavija vključiti 4,3 telefonske aparate šele na 716 Jugoslovanov, odnosno odpade na 100 Jugoslovanov le 0,6 telefonskih priključkov. Slovenija je v skromnih merah malo na boljšem, ker odpade na 100 prebivalcev 0,7 telefonskih priključkov. Vendar

Avtomatska telefonska centrala za 30 notranjih in 4 zunanje priključke

moramo vedeti, da smo v Evropi na predzadnjem mestu, za nami je le še Albanija.

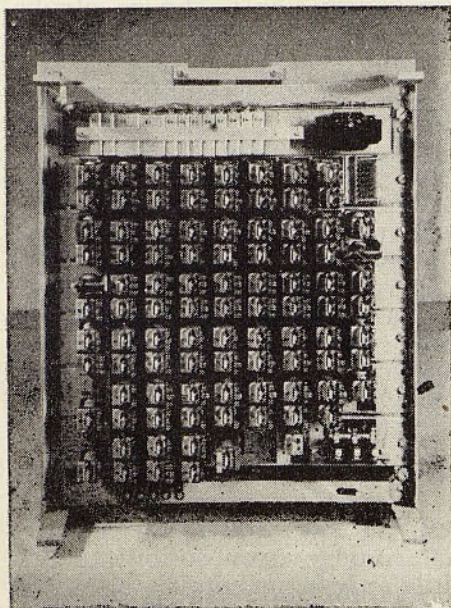
Poglejmo naše sosede!

Italija doseže 3,7 priključkov na 100 prebivalcev, Avstrija 6,2, Madžarska 1,3, Romunija 0,9, Bolgarija 0,8, Grčija 1,2, in Albanija 0,1.

Jugoslavija bo morala v svetovnem merilu napraviti glede telefonije še velike korake, ker to terja naša raven napram drugim evropskim državam, še bolj pa naša notranja potreba, ko smo se v industrijski in upravni izgradnji že močno razširili in ko vsled tega vsakdo izmed nas vsak dan bolj občuti potrebo po telefonu in dobrih ter številnih telefonskih zvezah.

Tabela št. 1

	Štev. tel. naročnikov	%, ki odpade na kontinent	Štev. tel. ap. na 100 preb.
Severna Amerika	54,000.600	60,7	30,6
Srednja Amerika	670.000	0,8	1,2
Južna Amerika	2,245.500	2,5	1,9
Evropa	25,400.700	28,5	4,3
Afrika	1,181.200	1,3	0,5
Azija	3,662.200	4,1	0,3
Oceanija	2,039.800	2,3	14,6
Skupno	89,200.000	100,0	3,6

Mala avtomatska telefonska centrala za 10 priključkov

Izid ankete

o letovanju v Ankaranu

Sredi oktobra je letovanjska komisija razdelila med udeležence letovanja v Ankaranu vprašalne pole ter jih prosila, da naj odgovorijo nanje in napišejo predloge za izboljšanje stanja v počitniškem domu. Takih pol smo razdelili 399, vrnjenih pa smo dobili 221 ali 55%. Odziv na anketo ni bil najboljši, odgovori pa so zelo zanimivi. Na podlagi zbranega gradiva lahko trdimo, da so bili udeleženci letovanja izredno zadovoljni s hrano in postrežbo, kakor tudi s prostorom samim. To je komisiji v veliko zadoščenje, saj so „ankaranci“ s tem priznali, da se je prvi poskus našega gostinstva ob morju dobro obnesel in je bodočim članom komisije utrta pot za nadaljnji razvoj naše počitniške kolonije.

Vprašalna pola je vsebovala 15 točk, na katere smo želeli dobiti odgovore. Ker so bila vprašanja zanimiva, še bolj pa odgovori nanje, smo na seji komisije sklenili, da jih bomo delno objavili v našem glasilu. Smatrajte jih kot nekako vabilo na letovanje v prihodnjem letu, udeležencem pa naj zbudijo spomin na sonce, morje „naporno“ pot in čudoviti čas dopusta — seveda z vsemi pritiklinami.

Sicer pa bo najboljšje pričeti z vprašanji, odgovori in predlogi:

1. Ali ste bili s hrano zadovoljni?

Najkrajših odgovorov je bilo največ. Z „da“ je odgovorilo kar 180 letovalcev. V nadaljnjih 38 odgovorih so nekateri skušali svoje zadovoljstvo opisati, recimo: najlepša hvala; kar tako naprej; odlična in zelo okusno pripravljena; zadostna in izdatna; zelo, najboljša pa je bila mrzla kava zvečer; dobra je bila, toda boljša bi bila lahko; dobra, samo da v bodoče ne bo slabša; da, pač pa ne bi bilo slabo, če se v popoldanskih urah uvede malica. Drugi so ne-

koliko kritično motrili količino in kakovost hrane: prilično; da, toda zelo enolična; da, toda včasih ni bilo dosti kuhano, posebno meso in krompir; da, samo mlečnih jedi ni bilo; premalo kompotov in sladkih jedi; po kvaliteti ne preveč dobra; mislim, da bi bilo treba izboljšati zajtrk, a kosilo in večerja popolnoma odgovarja; premalo, potreben mi je bil repete. Trije letoviščarji s hrano niso bili zadovoljni. Eden od njih kratko in jedrnat „ne“, drugi — za mlade ljudi premalo, tretji, ljubitelj rib, je zapisal — ne, nikoli ni bilo rib za jedilo, to bi pa moralo biti vsak drugi dan.

2. Ali vam je bil čas zajtrka, kosila in večerje prikladen?

Pozitivnih odgovorov, to se pravi „da“ je bilo 204. Nadaljnjih 6 je svoje zadovoljstvo izrazilo takole: boljšega ne moreš misliti; zelo prikladen; popolnoma; da in ne. Enajstim pa nekaj ni bilo všeč. Dva sta rekla „ne“, eden je za angleški sistem, ostali pa takole: kosilo ne, razen večerje; za otroke je večerja malo pozno, predlagam ob 18. uri; da bi zajtrk bil do 9. ure.

3. Ali je bila hrana primerna tudi za otroke?

Brez odgovora je bilo 99 pol, kar je razumljivo, saj so iz zdravstvenih razlogov prišli otroci v Ankaran šele avgusta. 30 je bilo takih, ki so napisali, da nimajo otrok, da so bili brez otrok, da ne vedo, ker takrat ni bilo otrok, ker sploh ne vedo, kako je bilo s hrano za otroke. 68 odgovorov je bilo „ta kratkih“ — „da“ in 14 nekoliko daljših, na primer: verjetno; da, v večini primerov; kar v redu; če pa bo za otroke še posebej, bo pa še boljše; da, s to razliko, da bi morda komu bolj prijala mlečna hrana; zvečer mleko; da, za najmlajše ne; deloma. Navdušen ribič je odgovoril: bilo je, ali brez rib, na morju se jedo ribe. Izrazito nikalni odgovori „ne“ so bili trije, sedem pa s komentarjem: za otroke do 10 let ni bila primerna; za otroke nad 4 leta popolnoma primerna; za otroke je bila hrana preveč začinjena in pretežka; otrokom bi bila potrebna otroška hrana; ni bila najbolj primerna. — Razvidno je, da starši le želijo za otroke nekaj posebne hrane, zato jim bo treba prihodnje leto v tem oziru vsekakor ustreči.

4. Ali ste bili s postrežbo pri jedi zadovoljni?

100% uspeh, ali 221 zadovoljnih gostov. Okraski nekateri odgovorov so bili takile: postrežba odlična; brez pribomb; da, osebje je bilo zelo prijazno; da, postrežba je bila hitra; vsa čast strežnicam, kakor tudi kuharicam; da, bila so zelo prijazna in pridna

dekleta; hrana in postrežba na mojem prvem dopustu je bila odlična. Nekdo je bil delno zadovoljen: potrebno bi bilo večje število strežnega osebja. Zato pa je drugi ves radosten zapisal: zelo zadovoljen, posebno s postrežbo in tovariškim odnosom do gostov.

5. Ali so bili prostori v domu in hišicah zadosti čisti in pospravljeni?

13 anketirancev ni odgovorilo. 156 odgovorov je bilo udarnih „da“, 12 pa nekoliko kritičnih, recimo: da, pogrešal sem oglevalo v sobi; za toliko število, da; zadovoljivo; prilično; srednje; delno. 24 ljudi je odgovorilo „ne“. 16 odgovorov je pa precej težko razporediti: čisti, ali ne pospravljeni; v domu, da; v domu, ne; ne vedno; po sobah ne; okoli doma premalo; ne zadosti; v tem pogledu se ne moremo pohvaliti; brez stanovalčeve pomoči pomanjkljivo; ne, posebno kar se tiče pometanja; pospravljali itak sami.

6. Ali boste v bodoče raje sami pospravljali sobe in hišice?

Tukaj smo pogoreli. 127 je takih, ki so proti temu, da bi sami pospravljali, 93 takih „da bi“, le eden ni odgovoril. Med zanikalnimi odgovori so takile: vseeno, če ne; to pa res ne; ne, sem na dopustu; to je stvar uprave; pospravljali da, toda ne čistiti; samo posteljo, drugo čistilke. Med pritrdilnimi pa: smo že letos sami; lahko sam; da, v kolikor je prostor dodeljen zaključeni enoti; da, to lahko opravi vsak stanovallec sam; meni je malenkost pospraviti sobo; da to je bolje, vsaj lahko urediš tako, kot ti ugaja; če morajo tisti v hišicah, lahko tudi v sobah sami. Originalen pa je tale: vseeno za poročene. — Do izraza je prišel „čez komot ga ni“. Sicer tisto pospravljanje ni bilo niti zamudno niti naporno, saj končno človek vedno kaj pospravlja. Vsekakor pa bo morala za čiščenje skrbeti uprava doma še bolj kot letos, ko je bilo včasih v domu po hodnikih in straniščih res precej zanemarjeno.

7. Ali imate kak predlog za izboljšanje hišnega reda?

Tudi tukaj, nismo (dosti) uspeli. 29 jih ni odgovorilo, 161 jih je napisalo „ne“, 8 „da“ in ničesar drugega. Ostalih 23 odgovorov je bilo precej pestrih: ne vem; zadovoljivo; bolj mir zjutraj (radio); nočni mir; ob 21. uri mir v domu; po 23. uri naj bi bil res mir, ker nismo vsi vedno enako razporeženi za lumanje; hišni red je v redu, samo člani se ga morajo držati; hišni red je dober, samo da bi dobil vsak svoj ključ od sobe, drugače moraš včasih čakati nanj; upravnik naj skrbi, da bo hišni red upoštevan!; otroci loputajo z vrati; klozete je treba popraviti in paziti na snago; pomanjkanje stranišč; za hišni red nisem vedel. Posebno zahteven je bil tale: nastavilo naj bi se vratarja za pregled in izdajo ključev in za telefon. Nekdo je predlagal spremembo obedov. — V splošnem je bil torej hišni red dobro sestavljen in so se ga člani v veliki večini držali. Razigranost nekaterih je v poznih nočnih urah res kratila spanec solidnejšim, ker pa zjutraj sirena ni klicala na delo, se je že dalo potrpeti.

8. Kakšne športne naprave naj postavimo okrog doma?

Izbiranje teh odgovorov je bilo zamudno, saj so nekateri napisali celo kopico predlogov. 42 tovarišic, mogoče tudi nekaj tovarišev ni odgovorilo, ostali so se vneli za takele stvari: 90 za odbojko, 65 za namizni tenis, 40 za balinišče, 21 za kegljišče in 15 za perjanico. Pod 10 glasov so predlogi za tenis, košarko, strelišče za zračno puško, telovadni drog, rusko kegljišče, nogomet (samo 1 predlog). Ob morju pa bi radi imeli čolne, sandolinčke, jadrnico, naprave za podvodni lov in seveda gumijaste blazine. Nekaj je bilo resnično „športnih“: ležalnike, plesišče, igro „človek ne jezi se“, šah, knjižnico. Pa tudi: kino, televizijo. Nate še eno fletno: ne vem sicer kaj, a dobro bi pač bilo in še bolj prijetno. Ali pa tale: nobena naprava ni nujna, ker je dosti športa s hojo na kopanje. Trije so bili nekoliko zagrenjeni in so napisali: nobene; zato pa je nekdo napisal: čim več. Najbolj navdušen športnik pa: vse, razen nogometnega igrišča. — Zelo razveseljivi odgovori, celo športni reporter Radia Ljubljane bi jih bil vesel. Naši člani torej ljubijo šport in komisija se bo potrudila, da jim bo skušala ustreči v mejah terena in stroškov.

9. Kako naj opremimo otroško igrišče?

Razumljivo, da je bilo malo odgovorov. 127 se jih je takorekoč vzdržalo. Nekaj jih je priznalo, da še nimajo otrok, ostali pa so dali naslednje predloge: 31 za gugalnico, 20 za vrtiljak, 16 za peskovnik, 8 za mali bazen, 4 bi radi tako, kot je ob obali in 4 so za drsalnico. Potem so bili predlogi za mizice in klopi, konjičke, žoge, lestvice, drog, igrače za sestavljanje, kakorkoli in karkoli, čim več, tem bolje, po vzorcu ljubljanskega otroškega vrtca, po možnosti večjo banjo ali tuše, tako kot mora biti, ne vem. — Stirje so rekli: ni potrebno; dva sta dala priznanje komisiji: po vašem mnenju. — Komisija sicer ne upa ničesar obljubiti, je pa trdno prepričana, da bodo naši malčki imeli prihodnje leto otroško igrišče

opremljeno in da bo velik živžav okoli doma. Člani DS imajo lepo priliko sporočiti Dedku Mrazu našete predloge — če je količkaj okreten, bo lahko zimski fond prenesel v letnega.

10. Ali naj z motorno ladjo organiziramo izlete ob Istrski obali?

Da: 217, ne: 2, brez odgovora: 2. Nekaj poudarjenih: nujno, bilo bi koristno, to bi bilo zelo lepo, bilo bi priporočljivo, bilo bi odlično, da večkrat, vsaj za starejše, ki se ne kopljejo. — Mnenje komisije: na vsak način.

11. Ali bi si med potjo radi ogledali kake krajevene zanimivosti in lepote?

Z minimalnim odgovorom — da — nam je odgovorilo 155 udeležencev. Nadalnjih 32 je posebno poudarilo obisk Postojnske jame, Škocjanske jame, Socerba nekateri od teh: v kolikor se posamezna skupina odloči za to; le v takem primeru, da je čas ogleda že vnaprej določen; vse to in še več; potrebno bi bilo, da si ogledamo lepote naše domovine; za izlete se priporočam; rad, samo spremeniti čas odhoda; eventuelno; ne vem. — Proti ogledovanju med potjo je bilo 17 ljudi, dva sta si že vse ogledala, eden trdi, da ne bi bilo za vse potnike zanimivo; drugi je mnenja, da bi bilo zanimivo, v kolikor kdo še ni videl. — Trinajstim se nekako ni dalo odgovoriti; toda pred Škocjanskimi jamami prav gotovo ne bodo počakali v avtobusu tisti čas, ko si bodo drugi ogledovali krasote podzemeljskega sveta.

12. Ob kateri uri naj bo odhod iz Kranja in povratek nazaj?

Ob istem času kakor letos bi se rado odpeljalo in vrnilo 117 letoviščarjev. — Ob tem vprašanju je bilo 18 pol brez odgovora, ostalih 86 pa je izpolnjenih z zelo pestrimi časi. — Ob 6. uri zjutraj bi rado startalo 38 izletnikov, ob 5. uri 23, ob 4. uri pa 3. — Povratki so še bolj razcepljeni: od 12. do 22. ure. — Najlažje bo ustreči tistemu, ki je zapisal: kadarkoli; najtežje seveda dvema, ki bi se rada odpeljala v soboto popoldne, vračala pa v nedeljo zvečer (kje in kako bi prenočevali?!). — Verjetno bo najboljši predlog: vskladiti z voznim redom vlakov in rednih avtobusnih zvez.

13. Ali je treba urediti bife tako, da bo imel večjo izbiro hrane in pijače?

15 prostorov za odgovore je ostalo praznih, 78 članov in članic je napisalo: ne, 122 ljubiteljev pijače in sladkarij: da. Ostalih 6 odgovorov je bilo tudi pritrdilnih: manjka mrzla pijača; sadje in pecivo; turška kava; večjo izbiro. — Tem željam bo lahko

ustreči, saj ležijo na temeljnem trgovskem dejstvu: daj — dam.

14. Ali je bila pot od počitniškega doma do morja in nazaj res tako naporna?

Oh, ta-le pot! Najbolj ranljiva točka našega doma, največja preglavica počitka potrebnim ljudem! — Sicer pa odgovori niso tako grozni: 83 — ne, 64 — da, 8 — vzdržanih. Potem pride 44 nikalnih, ki so veliko zgovornejši, na primer: ne vedno; včasih; nekaterim; za mlade ne, za starejše da; ne, edino opoldne; pot ni naporna, toda robidovje mi ni nič kaj ugajalo; prav prijetna za sprehod; pot je bila planinska in zame prav nič naporna; pot mi zelo ugaja, ker sem na morju in v hribih. — Med pritrdilne pa lahko štejemo 22 takihle: precej; zelo; delno res; opoldne zelo. Eden od teh je komisijo kar presenetil: dom stoji mnogo predaleč, odnosno previsoko od morja in je pot res prenaporna, predvsem v opoldanskem času, zato je za počitnice neprimeren. Namesto komentarja temu neprimernežu vam napišem predlog neke tovarišice: za razgib mojega trupla je bila pot kot nalašč.

15. Predlogi

Točka, s katero je bilo pri zbiranju največ dela. K sreči je bilo 59 ljudi tako zadovoljnih, da predlogov sploh niso napisali. Hvala za zaupanje! Vendar pa so bili komisiji bolj všeč tisti, ki so se potrudili in napisali svoje mnenje o pomanjkljivostih okrog doma in v njem, ki so kritično motrili hišice in opremo, pa tudi tisto „predolgo in razgrapano“ pot. Hvala za pomoč!

Najprej prevoz: rezervirati sedeže v avtobusu; točno se držati voznega reda; avtobus naj pripelje do počitniškega doma in od tam nazaj; prevoz naj ima „Iskra“, ker bomo sindikalno karto izrabili za daljša potovanja. — Predlogi so kar sprejemljivi. Navdušeni kopalci (in teh je večina) se bodo raje odpeljali izpred hotela „Turist“ kot je bilo dosedaj v navadi. Zadnje minute v morju so najbolj dragocene in poslavljanje od novih znank in znancev tudi.

O namestitvi. Upravniku doma je treba pravočasno sporočiti, koliko novih gostov se pripelje, da bodo tudi oni dobili kosilo; družine z več otroci je treba dati skupaj, da ne bodo raztreseni po vsem naselju; družine z malčki je treba dati v dom, ker je v hišicah zaradi vročine, popoldne otrokom nemogoče spati.

Blížnja okolica in dvorišče: urediti okolič; tlakovati dvorišče; pred domom postaviti stebre za verando; nasaditi rože; zasaditi drevesa; izboljšati razsvetljavo okolice. — Predlogi se delno že izvajajo. Zlasti za sajenje dreves je v jeseni pripraven čas

in čuvaj doma je verjetno izkopal že precej jam zanje.

Sobe in hišice: soba št. 9 je slaba, ker človeka moti pušcanje vode v klozetu; v hišice napeljati električno razsvetljavo.

Oprema: solidnejše omare v hišice, da se lahko spravi tudi boljša obleka; hišice opremiti z vrčem za vodo, mizico, ogledalom; omare opremiti z obešalniki; postelje opremiti z mehkejšimi vzglavniki; v okna vstaviti okvirje z mrežami proti komarjem; prevelika razlika v komfortu med sobami in hišicami.

Postrežba in zabava: strežno osebje preza-posleno; v domu prodajati znamke, dopisnice, razne malenkosti; upravnik naj se bolj zanima, kako se gosti počutijo; upravnik se preveč zamudi s kupovanjem, zato nima časa za vzdrževanje reda okoli doma; gostje naj bodo toliko dostojni, da ne bodo prihajali k obedu v kopalni obleki; organizirati v domu zvečer zabavo, da bi ne bilo treba hoditi v hotel „Turist“; prepričati, da bi ljudje, ki se vrnejo ponoči iz hotela „Turist“ razgrajali okoli doma. — Tista o dostojnih „nagcih“ je kar dobra; opečeni in mehurjasti hrbti ne vplivajo dobro na naš čut za lepoto, lahka obleka pa vse to zakrije in blagodejno vpliva na boljši apetit.

Prehrana in čas obrokov: obilnejši zajtrk ali pa malico; nuditi dietično hrano; večkrat ribe; kadar so ribe, kuhati tudi za tiste, ki jih ne marajo; čas obrokov je v redu; za kosilo nuditi suho hrano, da ne bi bilo treba hoditi v dom na kosilo; na kopanje nesti mrzel obrok, kosilo pa med 17. in 18. uro; nekdo bi rad čas kosila od 8. do 10. ure, večerje od 17. ure naprej; drugi pa zajtrk od 8. do 9. ure, kosilo od 16. do 18. ure, večerjo od 21. do 22. ure.

Posebna oprema: telefon, gramofon, televizijski sprejemnik, kino, hladilnik, sončniki, ležalni stoli, močnejši daljnogled, zbirka knjig in revij. — Izgledi za nabavo so dobri: hladilnik in televizijski sprejemnik sta že zagotovljena.

Izboljšave: močnejše pritrditi hišice, da jih ne bo odnesla burja; bolj pritrditi strehe na hišicah, ker v vetru preveč plapolajo; popraviti izpiranje v straniščih; pri hišicah večje število stranišč in fontano. — Zadnji predlog sta dala dva — kot vse kaže, sta soseda, Kranjčana s Savskega brega.

Predlogi nepoučenih: vzeti v najem spodnjo hišo; zakaj nismo kupili hiše v gozdičku; obstoječa stavba naj se proda in kupi nižje ležeča. — Stavba, v kateri je naš počitniški dom, je bila last splošnega ljudskega premoženja in smo jo lahko dobili.

Hiša v gozdičku pa je v privatnih rokah in nam ni bila dosegljiva.

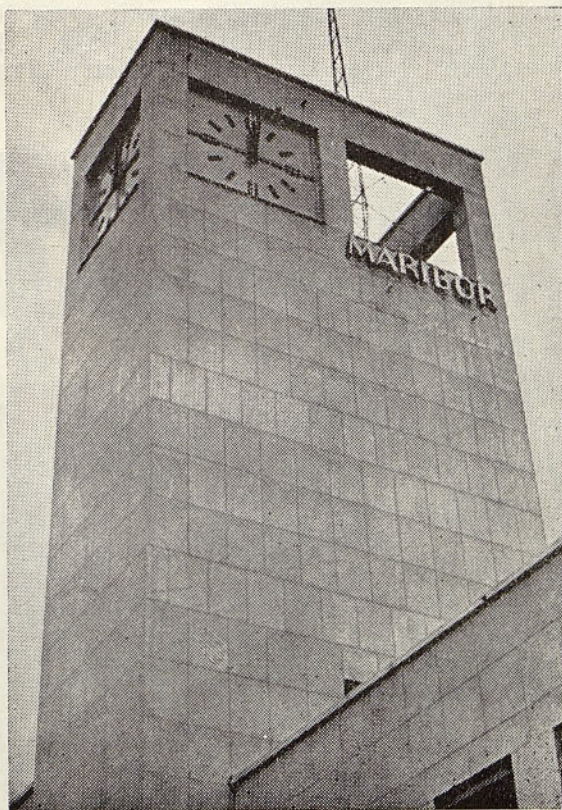
Za ureditev poti je bilo 52 predlogov: razširiti, očistiti, zasaditi z drevjem, postaviti klopice. — Prihodnje leto sicer še ne smemo pričakovati močnejše sence, kamenja za spotikanje pa ne bo več toliko.

Neostvarljivi predlogi: kosilo peljati na plažo; kuhinjo postaviti ob morju; hišice postaviti k obali; za bolne na srcu postaviti paviljonček ob obali; urediti lasten bife ob morju; zgraditi žičnico. — Poslednji predlog predstavlja vrh vseh želja. Je pa zanimiv, saj nazorno kaže, da je med nami smisel za humor velik in svež.

Letovanjski komisiji bodo predlogi, kakor tudi odgovori na vprašanja zelo koristili. Skušala se bo ravnati po smernicah, ki jih je z anketo dobila in pričela uresničevati predloge, ki so možni ostvaritve.

V prihodnji številki glašila „Iskra“ bo komisija priobčila podrobnejše podatke o udeležbi na letovanju in izvleček iz bilance o poslovanju.

Let. kom.

Stolpna ura na mariborski železniški postaji, ki jo je montirale naše podjetje. — Višina stolpa je 26 m, samo ura pa ima 3 m premera

Zagrebski velesejem in naš paviljon

Članek »Zagrebski velesejem in naš paviljon«, priobčen v 5. številki našega glasila, je vzbudil pri bralcih precej zanimanja. Sprožil je tudi priobčeni dopis, katerega je poslal šef našega zastopništva ing. Rhombert iz Zagreba našem direktorju. Tovariš direktor je bil toliko prijazen, da je dopis odstopil uredništvu s pripombo, naj ga priobči v odlomkih. Ker pa je dopis zelo zgovoren, ga priobčujemo v celoti. Dopisa nečemo komentirati; ne zato, ker ne bi bilo umestno, pač pa zaradi tega, ker pričakujemo od našega komercialnega oddelka dobro napisan članek o uspehih in izkušnjah na raznih razstavah in velesejmi. Tak članek nam bo odkril marsikakšne težave na tem polju in nam pomagal pri različnih pogledih na »paviljonsko krizo«. Pripominjamo samo to, da se naš sotrudenik IFV ne bo opravičeval prizadetim »visokokvalificiranim TT mehaničarom«, pa tudi to, da našem glasilu ni potrebna cenzura s strani tovariša direktorja, ki uredniškemu odboru popolnoma zaupa, in da je »ovaj članek promaknuo i otštampan bez njegovog znanja«, vendarle nekaj, kar v dopisu povsem drži.

Poštovani družje direktore!

Sa zaprepaščenjem pročitati smo u glasilu delavnog kolektiva „Iskra“ broj 5. članak pica IFV: „Zagrebski velesejem in naš paviljon“.

U članku nismo našli ništa pozitivnog, niti pouke, dobronamjerne kritike ili nešto drugo, što bi opravdavallo štampanje ovog članka. Klevete, neistinitost, vredjajući ton, omalovažavanje, bizarnost i destruktivnost

članka ostavili su mučan utisak kod svih nas.

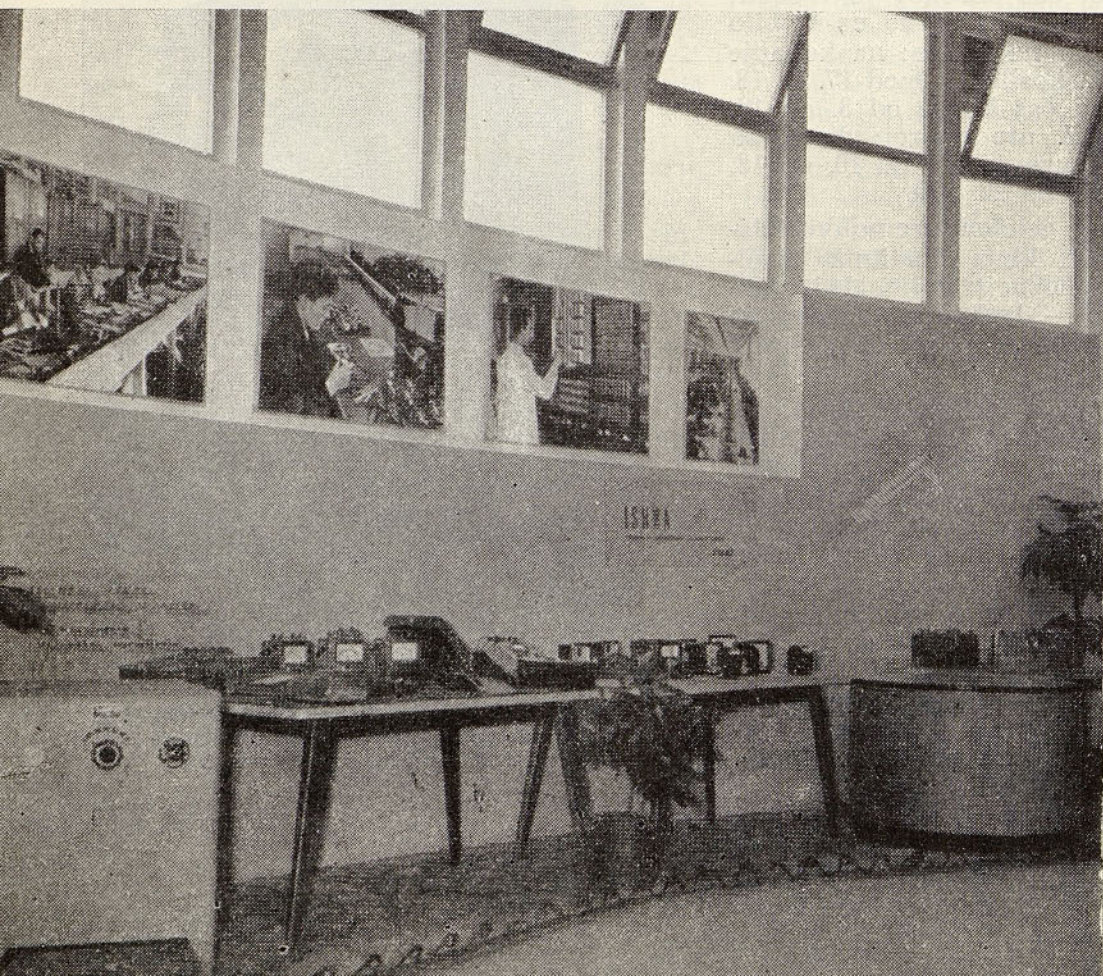
Ne želimo se upuštati u nabačena pitanja, koja ne spadaju u našu kompetenciju, ali se smatramo pozvani, da odgovorimo na neistinitosti u ovom članku.

Drug IFV smatra se pozvan, da svoje subjektivne utiske o izložbi u našem paviljonu odštampa u vidu kritike u našem glasilu i ocjenio ju kao „poraznu“. Na taj način prenio je svoj sud na 3000 članova kolektiva „Iskra“, od kojih su samo mali broj imali mogućnosti, da sami ocjene postignuti uspjeh na ZV. Dok se drug IFV tako omaložavajući izražao o našoj izložbi, primili smo od uprave ZV puno priznanje na ukusom aranžmanu. Slične kritike čuli smo od naših najviših političkih rukovodioca i stranih trgovinskih delegacija, koje su posjetile naš paviljon.

Ukusi su različiti!

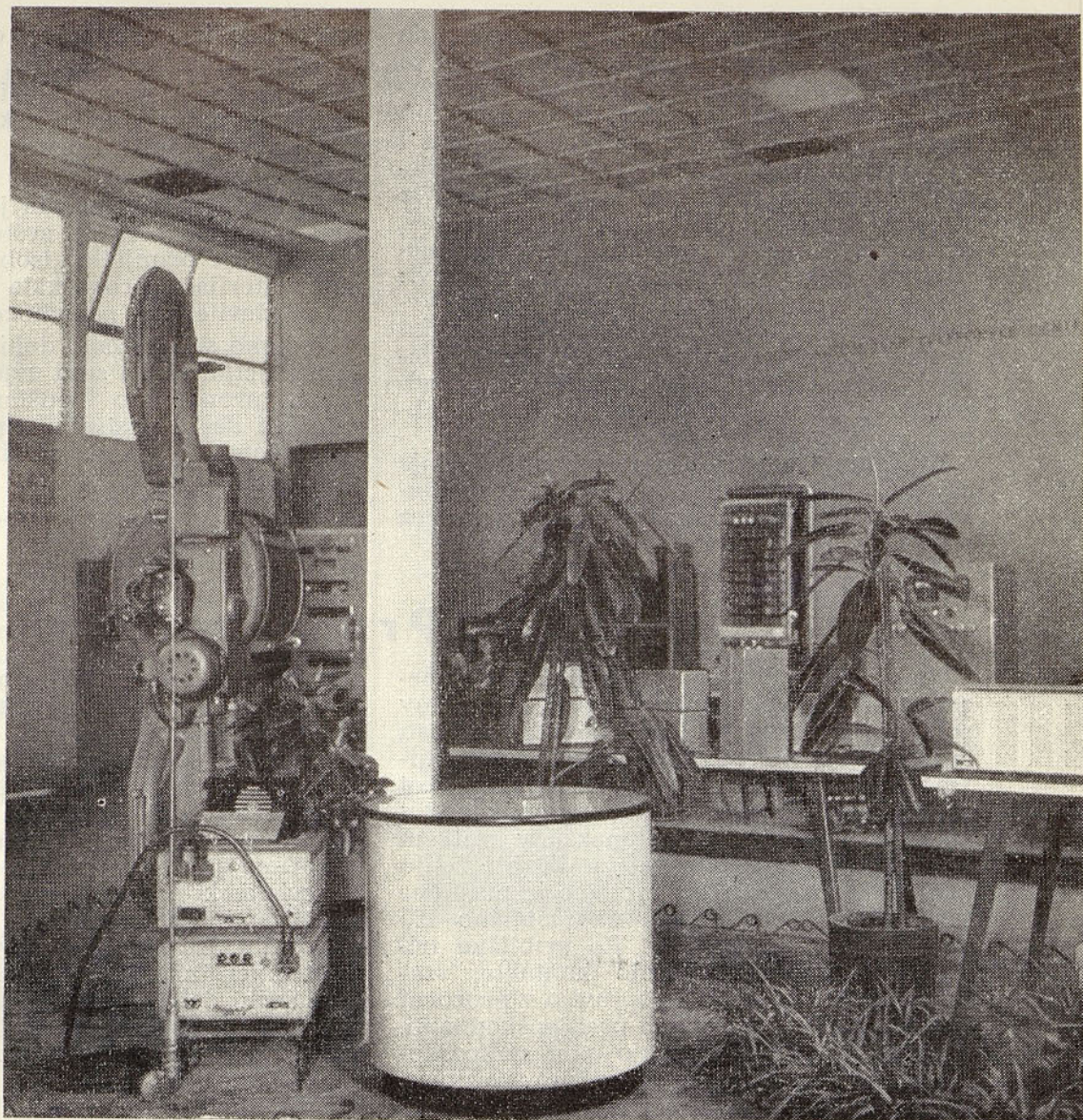
Drug IFV piše, da se postidio pred svojim znancem, kad je vidio našu izložbu. Stidljivost je odlika, ali ne uvijek!

Što se tiče sortimana eksponata odgovaramo mu, da je bio zastupan čitav proizvodni program „Iskre“. Kraj svakog proizvoda bila je postavljena staklena ploča s potrebnim objašnjenjem.

Razstavne mize
in boben na ZV

Del našega
paviljona
na ZV

„Cinemascope“ in naši kinoprojektori pobudili su kod stručnjaka i zainteresiranih najveći interes, što svjedoče sklopljeni poslovi na ZV i oni neposredno iza toga. Kod djece i domaćica interes je bio slabiji, vjerovatno iz razloga, koji pisac članka navodi. Priznajemo, da ovima nismo uspjeli prodati niti jedan projektor.

Visoko kvalificirane tt mehaničare, zaslužne članove našeg servisa, pisac neosnovano oslovljava kao neozbiljne. Za ovu izjavu zahtjevamo, da se pisac članka osobno izvine drugovima Vrabec Ivanu i Igrc Dragutinu.

Na primjedbe o sviranju njemačkih šlagera u našem paviljonu izjavljujemo, da smo prenosili ili reproducirali program zagrebačke radiostanice i dvije magnetofonske vrpce, primljene iz Kranja. Za koncert po želji neka se drug IFV u buduće izravno obrati Radio Zagrebu.

Daljinske sklopke bile su izložene među ostalim sklopkama i instalacionim materijalom „Iskre“, kako je to u svijetu uobičajeno, u staklenoj vitrini, gdje se izlažu sitni predmeti, koji se žele posebno istaći.

Intrument, koje pisac naziva „kup nesreće“, bili su izloženi na ukusnom crnom stolu, kako je bilo određeno planom. Termoregulator zauzimao je počasno mesto, u sredini izloženih instrumenata.

Piščeva izjava o prašini je neistinita i zlobna. Prašina se brisala obavezno svakih pola sata naročitim impregniranim četkama i krpama. Pisac je izgubio iz vida, da je dnevno kroz naš paviljon prodefiliralo do 50.000, a nedeljom do 100.000 posjetilaca, koji su morali ostaviti vidljiv trag svoje prisutnosti; primjedba sa maramicom nije ni malo duhovita.

Na neistinitost izjave, da posjetioci nisu mogli dobiti informacije i tehničke podatke

o izloženim proizvodima i preporuku, da bude u buduće prisutan tehničar, koji će moći davati potrebne informacije, izjavljujemo, da je naš drug ing. Rhombert bio dnevno od 7—21 sat u našem paviljonu i najpripravnije davao sva tražena objašnjenja. Osim toga bili su, kao ispomoć iz Kranja delegirani ili u posjeti, osim vas, družje direktore, drugovi dr. Lilek, inženjeri Ilgo, Pajor, Sila, Železnik, te drugovi: Rotar, Slavec, Košenina, Ljubić, Kosec, Vrtačnik, Kryštufek, Tičar i drugi, te u koliko pisac sumnja, da spomenuti nisu bili u stanju da dadu obaveštenja, slažemo se s prijedlogom pisca, da idući put dodju sposobniji.

Koristimo ovu priliku da piscu, koji daje savjete, skrenemo pažnju, da se na Cinemascope projektoru ne mogu prikazivati, bez

prethodne izmjene nekih dijelova, filmovi sa svjetlosnim tonom.

Prema tomu propao je i taj njegov prijedlog, da usporedno sa nekim Cinemascope filmom (?), prikazujemo i naš reklamni film.

Na kraju — vidimo, da je pisac imao širom otvorene oči, ali nešto ipak nije primjetio. Nije primjetio „izobilje“ propagandnog materijala, prospekata i reklama, koje su oduševile sve posjetioce.

Nadamo se, da ćemo dobiti odgovarajuću satisfikaciju, pošto smo uvjereni, da je ovaj članak promaknuo i odštampan bez vašeg znanja i da je postigao upravo obrnuto od onog, čemu je trebao služiti.

Drugarski pozdrav!

(podpisi nečitljivi)

»Prstni odtisi« relejev

Bell System poroča, da se je dobro obnesel postopek izdelave odtisov kontaktov relejev, ki omogoča ugotovitev prisotnosti raznih činiteljev, ki vplivajo na zanesljivost oziroma učinkovitost obratovanja kot so n. pr.: zamazanje, erozija, korozivni plini za tvorjenje laka itd. Postopek je v kratkem sledeč: Med kontakte releja, ki jih želijo preiskati, vložijo tanko ploščico iz plastične mase, kontakte segrejejo na približno 135 do 145° C in jih stisnejo. Po približno tridesetih sekundah odprejo kontakte, vzamejo ploščico ven ter jo spravijo v prozorni nosilec, kjer je ta zaščitena pred poškodbami. Ploščice potem pregledajo pod mikroskopom ter izvršijo mikrokemične preizkuse. Odtis na ploščici je negativen relief kontaktne površine.

Dobra lastnost omenjenega postopka je ta, da kontaktov oziroma relejev ni treba demontirati, tako da odtise lahko izdelajo

relejih v centralah, ki obratujejo. Odtise lahko potem v laboratoriju natančno preiščejo. Zaradi prozornosti plastične mase, ki služi kot osnova za odtise, je mikroskopsko raziskovanje vsled boljše možnosti osvetljevanja učinkovitejše. Nesnaga, ki se je med obratovanjem nabrala na kontaktih, se prime plastične ploščice, slednja je iz materiala, ki ne reagira s preskusnimi kemikalijami. Ta preizkusna metoda odpove pri oljnih prevlekah in snoveh, ki se topijo pri temperaturi okoli 135° C. Če so plasti na kontaktih debele, uporabljajo več ploščic zaporedoma. Dobra lastnost zgornje metode je tudi ta, da odtis kontaktov lahko izvršijo večkrat in tako raziščejo potek tvorjenja raznih škodljivih plasti, študirajo obrabo itd.

Bell Laboratories Record, Vol XXXIV. (1956), št. 8, str. 289—293.

DELOVNI KOLEKTIV

KNJIGARNE »SIMON JENKO«

V KRANJU

želi vsem cenjenim odjemalcem srečno, zadovoljno in uspeha polno

NOVO LETO 1957

fizkultura in šport fizkultura in šport

Mladina „Iskre“

se uveljavlja tudi v športu

Poleg delovnih akcij, raznih politično-vzgojnih predavanj in dela v podjetju samem, pozna naša mladina tudi razvedrilo. Tako posveča svoj prosti čas tudi športu, ki jo krepi in ji vliva življenjske radosti. Njeno športno udejstvovanje obsega različne panoge. Razna tekmovanja pa krepijo in dvigajo v njej borbeni duh, ki predstavlja pomembno duševno lastnost zdrave mladine, ki sodeluje pri izgradnji socializma.

Po raznih srečanjih z mladino kranjskih podjetij, je sprejela v goste 22. 5. t. l. mladino STT iz Trbovelj, in se z njo uspešno pomerila tudi na športnem polju. Pri odhodu so nas mladi Trboveljčani povabili v Trbovlje. Z veseljem smo odšli na pot prve dni v oktobru. Veselo in prijetno je bilo potovanje po Trojanskih klancih tisto jesensko popoldne. Bil je čudovit pogled na nepregledne, samotne gozdove, ki so se prav tedaj odeli v jesenske barve. Nekam otožen je jesenski čas, toda v srcih mladine je bila pesem in na obrazih prešeren smeh.

Hribovje, skalovje in gozdovi vsepovsod. Le kje so Trbovlje? Pa so se naenkrat razmaknile gore, gozdov ni bilo več: pred nami je ležala črna dolina, nad katero se je dvigal gost dim. Prišli smo v dolino trboveljskih rudarjev, mož, ki že stoletje rijejo pod zemljo, iz njenih nedrij pa črpajo hrano za naše tovarne. Koliko življenj je v nevarnosti in koliko mater in žen trepeče vsak dan za svoje sinove in može.

Dobrodošli in pozdravljeni! Predramili smo se iz naših misli. Prisrčno so nas sprejeli Trboveljčani v svoji sredi. Rokovanje in pozdravljanje. Nato pa so nas povedli v svoje Strojne tovarne in nam jih razkazali. Lepa je ta tovarna in velik korak so napravili v nekaj letih od leta 1952 dalje, saj je

Vaja na dvovišinski bradli

današnja tovarna nastala iz nekdanjih neznatnih delavnic. O vsem smo se pogovorili. O izdelkih, o delovnih razmerah, o življenju in delu mladine in njihovih problemih. Predsednik občinskega komiteja mladine Trbovelj in predsednik mladinskega komiteja STT sta rada odgovarjala na naša vprašanja in vedela mnogo povedati o vsem, kar nas je zanimalo. Peljali so nas tudi na športno igrišče in v fizkulturni dom. Športniki so se veselo spogledali, kajti zadovoljni so bili z napravami, ki so jih opazili.

Prav tu so se pomerili popoldne Trboveljčani v odbojki, nogometu, namiznem tenisu in šahu. Naši so se morali pošteno potruditi, če so hoteli biti kos borbenim gostiteljem. To se je pokazalo predvsem v nogometni igri, ki se je končala neodločeno 2:2, in pri odbojki, kjer so gostje tesno premagali domače s 3:2. V namiznem tenisu so pokazali naši igralci, da ima bela žogica v Kranju dosti dobrih prijateljev in da je ta igra postala že naša tradicija. Tako so se igralci razšli z rezultatom 5:0 v korist gostov. Le v šahu domačinom niso bili kos.

Trboveljčani so bili uspešni kar na 3 deskah, Kranjčani pa samo na 1. Kljub temu porazu so bili naši mladinci lahko veseli, saj so se ponášali kar z dvema zmagama in enim neodločenim izidom.

Tekmovanja so potekala v popolnem redu in brez motenj. Predno se je spustil mrak, so bile že vse tekme zaključene. Pospravili smo zmage in tudi poraza nismo pozabili vzeti s seboj. Spomin nanj smo skoraj izbrisali iz naših misli in ni nam grenil pristranskega razpoloženja, ustvarjenega na pri-

jetnem družabnem večeru, ki so nam ga priredili gostitelji. Saj so Trboveljčani kljub trdemu življenju na glasu kot dobri šaljivci in znali so nas zabavati. Bilo je smeha in pesmi in tudi zavrtela se je mladina. Bilo je tudi resnih besed. Za vsakogar je bilo nekaj in vsakomur je bilo žal kljub pozni uri, da smo morali odriniti na pot.

Poleg vseh doživetij nam je ostal v spominu na prijateljsko srečanje, ki je utrdilo vezi med mladino naših industrijskih mest, lep pokal, ki nam ga je podarila mladina STT.

Povratni telovadni dvoboj na Jesenicah

Tudi v telovadnicah pridobiva mladina razne spretnosti, okretnost in občutek za hiter refleks. Da se s to športno panogo ukvarja tudi mladina našega delovnega kolektiva, je dokazalo že tekmovanje v orodni telovadbi, ki je bilo prirejeno pred dobrim mesecem v Stražišču. Takrat smo imeli v gosteh žensko in moško telovadno vrsto iz jeseniške Železarne, čez mesec dni pa so Jeseničani povabili na povratni dvoboj naše telovadce.

Ob prihodu na Jesenice jih je sprejel sekretar LMS Železarne in jim zaželel dobrodošlico. Toda ko so stopili v dom Partizana, jih je čakalo prvo neprijetno presenečenje. Telovadnica je bila hladna, kar je delovalo na telovadce vse prej kot prijetno, tako na duševno počutje kakor tudi na telesno. To se je odražalo pri poznejšem izvajanju vaj na posameznih orodjih. Po udeležbi gledalcev smo sodili, da je bila propaganda za ta nastop slabo opravljena, saj je bila v glavnem zastopana mladina do 15. leta starosti. Ničesar bi sicer ne imeli proti temu, če ta mladina ne bi bila neresna in nemirna, ki je s svojimi neumestnimi pripombami in pristranskim navijanjem prej škodila kot vzpodbujala tekmovalce. Vsekakor pa je bilo zanimivo in vzpodbudno to, da smo med gledalci opazili tov. Jelico Vazzaz in Borisa Gregorko, dva priznana in zaslužna športna delavca in telesno-vzgojna strokovnjaka.

Tekmovanje se je odvijalo za moške na preskokih, bradlji, parterju in krogih, pri ženskah na dvovišinski bradlji, gredi, preskokih in parterju. V vsaki vrsti je nastopalo 6 tekmovalcev. Naj omenim, da je našo žensko vrsto okrepila Mirjana Vukičeva, moško pa Lado Sotelšek. Samo tekmovanje je pokazalo, da vrstni red tekmovalcev ni bil posrečen, kajti boljši tekmovalci nikakor ne sodijo na začetek tekmovalne liste in zgodilo se je, da so bili prav zato slabše ocenjeni kot če bi tekmovali na enem od naslednjih mest. Če primerjamo ocene po-

sameznikov na posameznih orodjih z ocenami, ki so jih dobili na prvem tekmovanju v Stražišču, je očitno, da so zadnji slabši od prvih. Za to sta dva vzroka: Hladna dvorana in slabo orodje. Posebno bradlja (dvovišinska) kjer so nastopale ženske zastopnice, je bila majava, kar je močno oviralo tekmovalke. Na krogih pa se je zgodilo celo to, da so med vajo pod težo tekmovalcev popustili in zdrknili navzdol ter je pripisati samo srečnemu slučaju, da ni prišlo do nesreče.

Jasno je, da pri vsem tem tudi rezultati niso najboljši, kljub temu pa moramo pohvaliti tekmovalce, ker so se trudili, da bi dosegli čim bolj časten izid. Tako so naše tekmovalke premagale jeseniško vrsto s tesnim izidom 158.60 : 158.25. Naša moška vrsta pa je podlegla jeseniški z večjo razliko 143.30 : 161.02. Med moškimi je bil naš Sotelšek II. z 38.05 točke za Jeseničanom Šubicem, ki je bil boljši le za nekaj desetink točke — 38.67. Drugo mesto od naših predstavnikov je zasedel Gustel Perne z 31.30 točke. Povprečni rezultati Jeseničanov pa kažejo, da so bili boljši od naših.

Med ženskami je zasedla I. mesto predstavnica Železarne Ada Smolnikar s 37.50 točke pred našo tekmovalko Mirjano Vukič s 36.60 točke. Od naših se je plasirala na drugo mesto Marica Dagarin s 31.80 točke.

Po tekmovanju so priredili gostitelji za vse tekmovalce skromno zakusko, vsem trem prvoplasiranim so podelili lepe nagrade, ostalim pa knjižna darila.

Vsem tekmovalcem je manjkalo predpriprav. Vzrok temu je deloma neresnost posameznikov, deloma pa tudi epidemije otroške paralize, zaradi katere so bile telovadnice precej časa zaprte. Kljub temu pa so nekateri naši telovadci imeli nepravilen odnos do treninga in so zanemarjali možnost, ki se jim je nudila v telovadnici „Partizana“ v Stražišču.

Bogdan Napokoj

»Molčeča usta«

pri »Svobodi« v Kranju

Dramska sekcija delavsko prosvetnega društva v Kranju je letošnje gledališko sezono začela s ponovitvijo lani uprizorjene igre „Straža na Renu“, ki jo je dajala v okviru proslav 20. obletnice velike tekstilne stavke. To je bila nekaka družbena dolžnost sekcije, s katero je želela dati svoj delež k mogočni proslavi revolucionarne borbe tekstilnega delavstva. Pravo, razgibano življenje te sekcije našega društva pa je pokazala premiera Harrisove drame „Molčeča usta“ v oktobru letos. Tudi to uprizoritev so si na pobudo sindikalne organizacije ogledali člani našega kolektiva, ki imajo razumevanje za razvoj in napredek delavskega, amaterskega udejstvovanja na tem prosvetnem področju. Naš kolektiv se zelo zanima za delo in uspehe te sekcije, saj že vrsto let deluje v njej mnogo delavcev in nameščenecv našega podjetja. Poleg režiserja Rika Poženela sodeluje v tej sekciji še osem naših sodelavcev. Zato je prav, da že zaradi tega nekoliko več spregovorimo o uprizoritvi omenjene drame, če ne zaradi dela samega, ki je močno pritegnilo vse gledalce.

Za „Molčeča usta“ lahko rečemo, da je realistično dramatsko delo. Pisatelj drame nam s preprostimi prijemi predstavi posamezne osebe in okolje. Dejanje se dogaja v pustli, revni vasi na skalnatem otoku Princa Edvarda v severni Škotski. Iz vasi na strmi skali vodi vijugasta cesta do luke, v kateri pristajajo ribiči s svojimi barkami, ko se vračajo z lova na polenovke. V luki trebijo in sole te polenovke, predno jih dado sušiti. Vsa družina dela na kmetiji, od stare matere, ki prede in tke, do otrok, ki opravljajo manjša dela na kmetiji in v gospodinjstvu. Zemlja nudi kaj boren pridelek, toliko, da „jim duša ne pobegne“. Vsak farmar ima le nekaj svinj, ovac in gosi, le redki farmarji imajo tudi nekaj krav. Obleke imajo narejene iz domače tkanine, novi čas tehnike še ni oplazil tega

oddaljenega kraja. Majhni, starinski mlini meljejo rž in ajdo za vsakdanji kruh. Vsi farmarji so združeni v strogo versko občino; zahajanje v cerkev je dolžnost in za skrunitev praznika utegneš biti kaznovan celo z zaporom in ne samo z grožnjo pekla.

Ko mine čas ribolova in je ozimina posejana, si ti škotsko-irski farmarji lahko oddahnejo od trudapolnega dela. Zdaj je čas zabav in razvedrila.

Mladi ribiči in dekleta sklepajo zakonske zveze, razne vdove in histerične tercialke vtikajo svoje radovedne nosove povsod, kjer slutijo dovolj snovi za obrekovanje in zdrabo med ljudmi.

Teh nekaj avtorjevih podatkov iz obširnega opisa kraja in ljudi, kakor tudi iz samega dela, dovolj jasno pove, kako konservativne, ozke in moreče razmere vladajo v tej vasi, kamor je usoda zanesla mladega in prikupnega zdravnika Jacka Robertsa.

Dr. Roberts je svojim vaščanom dober zdravnik. Ima sicer nazore, ki so vsakakor liberalnejši od nazorov konservativnih vaščanov. Šemkaj ga je zanesla usoda iz mesta Montreala. Kakor vse kaže, se je zatekel v to vas zato, da bi pozabil na neprijetnosti z neko žensko. V cerkev ne hodi. To so hitro opazile vaše tercialke in ga obsodile. Ko je gluhonema Belinda, hčerka mlinarja vdovca Blacka Mc Donalda dobila otroka, tercialke takoj pokažejo na zdravnika, ki je hodil večkrat v mlin, in k bližnjemu jezeru loviti postrvi. Ob teh obiskih uči zdravnik gluhonemo dekle raznih znamenj, s katerimi se dekle odslej sporazumeva z ljudmi. Belinda ima v zdravniku nesebičnega prijatelja. To je bilo dovolj za človeka, ki ne hodi v cerkev, da so ga obsodili kot brezbožnika in svobodomiselnega, da je bil sposoben prizadejati gluhonememu dekletu silo. Da ne bi okužil še ostalih nedolžnih ovčic, ga je treba čimprej spraviti iz vasi. Začno ga bojkotirati. Njegov zaslužek naglo in občutno pada. Kasneje se Belindin oče smrtno ponesreči, a Belinda ustrelí Lockyja, ko ji je hotel odvzeti otroka. Za ta podvig je izkoristil celo oblast in župnika, češ, da gluhonema ne more biti zanesljiva mati otroku. Lockyjeva žena Stella je v prepiru z možem, ko se ni strinjala, da bi Belindi odvzeli otroka, zvedela, da je on njegov oče. Tako vesta o pravem očetu sedaj dve osebi, ker Belinda ni hotela izdati svoje skrivnosti. Belinda je obtožena umora. Zdravnik ji stoji ves čas ob strani. Pred sodiščem izpriča Stella, da je bil njen mož

Locky oče Belindinega otroka. Tako pride vse na dan in voz se razplete. Lockyjev brezdušni in zločinski značaj je razkrit in Belinda je oproščena.

V literaturi in kritiki radi omalovažujemo takšno dramatiko, ki jo je že v 18. stoletju v svojo zabavo rado gojilo mlado meščanstvo v nasprotju s takrat vodilno dramatiko vladajoče gospode, v kateri so nastopali predvsem kralji in kraljice, katerih usodo je bilo treba objokovati in sočustvovati z njimi. V krogih preprostih ljudi, ki so se naveličali gledati in objokovati samo kralje in kraljice, je vznikla misel, da bi gledali usodo ljudi iz meščanskega sveta, ker je bilo dovolj kraljevskih dram in tragedij, kajti tudi v meščanstvu je mogoče najti vredne junake za dramatiko. V tem smislu je tudi drama „Molčeca usta“ napisana dovolj resno in prepričljivo. Zato se mi zdi kritika v Gorenjskem glasu z dne 26. oktobra nekoliko pretirana, ko trdi, da „se pod obrtniško spretno zgradbo skriva osladna in solzava storija, na žleze in solznice preračunana plehkost“. Saj iskanje sredstev, da bi gledalca pretresla in ganila, nikdar ne gre čez meje. Nasprotno, to je celo njena odlika. Vsaka doba ustvari precej podobnih del, ki gredo potlej od odra do odra in so dobrodošla igralcem in gledalcem. Tako delo so „Molčeca usta“, katerim ni mogoče očitati, da nimajo tiste človeške toplote, kateri je že Dickens v svojih romanih ustvaril umetniško tradicijo in dober glas. Ravno ta lastnost je tisto, kar je temu delu poleg jasno risanih značajev in bridke, sočutje vzbujajoče usode gluhenega dekleta, pripomoglo, da je delo preomalo takorekoč že ves svet, bodisi na filmskem platnu, bodisi na odru. Drama se sicer konča s srečnim koncem, vendar je ta konec drago plačan. Pri vsem tem je pisatelj prav gotovo hotel v delu opozoriti tudi na ostale dobre ljudi v tej zapuščeni in samotni vasi. Ta svet in način, kako je prikazan, slovenskemu delovnemu človeku ni tuji in ga pozna iz Cankarjevih drobnih povesti in črtic.

Vsi igralci so v izvedbo drame vložili ves svoj trud in vse v dveh letih dela pri dramski sekciji pridobljeno znanje. Tudi pri tej uprizoritvi je opaziti nenehno rast mladih amaterjev, ki so si pridobili skoro enak nivo, tako da je igra podana zelo izenačeno. Vsem pa primanjkuje obraznih izraznih možnosti, ki bi podajanje še bolj stopnjevale. Pri nekaterih je še nekaj statičnosti, ki se je ne morejo otresti, a bi jo režiser lahko gladko odpravil, ko bi podajanje v celoti dozorelo. Nekatere slike nekoliko trpijo zaradi počasnega tempa. „Štimungo“ je režiser tudi znal prav lepo pričarati, zlasti

v prvi sliki, ki je sicer precej dolgočasna. Nekaj mizanscen bi se tudi dalo na sicer majhnem odru še bolj smiselno urediti.

Zelo dobro je podal svojo vlogo mlinar Black Mc Donald (Tone Hotko), ki je pokazal mnogo izraznih možnosti ob različnih razburljivih momentih svojega življenja. Tov. Hotko se uveljavlja od nastopa do nastopa vedno bolj kot oblikovalec karakternih značajev. Gluhonemo dekle je dobro podala naša uslužbenka tovarišica Tatjana Potiskova. Ni lahka vloga celo igro biti gluha za vse, kar se dogaja na odru in kljub temu igrati osrednjo osebo, okrog katere se vse vrti. Za njen začetek na tukajšnjem odru je to lep uspeh in zdi se, da ima vse sposobnosti za hiter razvoj. Glavno vlogo zdravnika je podal tov. Založnik, tudi član našega kolektiva. Tudi pri njem velja isto kot pri tov. Hotku — od nastopa do nastopa raste v svojih kreacijah. Svojo težko vlogo je zadel dobro glede dobrodušnosti, vendar še vseeno premalo prepričljivo. Predstavnico tercialk Mc Keejevo je izredno dobro podala Ivanka Šorlijeva, ki je zaživela v svojem temperamentu in lahko rečem, da je to bila ena njenih najboljših vlog v dveh letih na tem odru. Ona in njena partnerica (Marica Drnač) sta tako dobro prikazali svetohlinstvo in intrigantstvo, da sta v zadnji sliki izzvali buren aplavz občinstva pri odprti sceni. Vidno tudi napreduje naš delavec tov. Rado Kokalj, ki je v vlogi mesarja Dingwella razgibal s svojimi dovtipi in domisljicami vsako sceno, v kateri se je pojavil. Lep razvoj tega igralca je zlasti viden v stalnem sodelovanju v dramski sekciji, tako da si skoro ne morem predstavljati nebolgljene vloge, ki jo je igral pred tremi leti v Čufarjevem „Polomu“. Župnika, ki mu je bolj pri srcu skrb za lastni telesni blagor kot pa za blagor njemu zaupanih „ovčic“, je kar zadovoljivo podal tov. Milan Zoran (iz Iskre). Tov. Benčan je v vlogi Lockyja Mc Cormicka pokazal dober tip ošabnega, v sebe in svojo moč zaverovanega ribiča, ki mu ni mnogo mar duševna bol tistih, s katerimi pride v stik. Da bi dosegel svoj cilj, se ne ustraši niti zločina. Tov. Benčan se dobro uveljavlja v zelo različnih vlogah in bo ob stalnem napredku postal igralec zelo širokih registrov. V ostalih vlogah je omeniti še Stello (Biba Pestotnik) in mlinarjevo sestro Maggi (Pavla Pustotnik). Med statisti je bilo opaziti več novih članov sekcije.

Pričakujemo, da bo prihodnja prireditve dramske sekcije ostala na dosedanjem nivoju in da nas bo igralska družina „Svobode“ v kratkem presenetila s kakim našim dobrim delom.

M. S.

Zastoj ali preokret v naših delavsko prosvetnih društvih?

Reminiscenca na govor Staneta Kavčiča na posvetovanju „Svobod“ v Ljubljani 7. 10. 56.

Če se bolj podrobno pogledimo v delo delavsko prosvetnih društev „Svoboda“, bomo ugotovili, da vse „Svobode“ več ali manj delajo s svojimi sekcijami, ki jih pač z ozirom na dane pogoje gojijo. Ena sekcija je bolj aktivna kot druga, ena dosega večje uspehe, druga životari. Na prvi pogled ni težko ugotoviti, da jim prvenstveno manjka prostora, da bi se lahko še bolj razmahnile. Tu bo treba odločnejših akcij, ob podpori širokih množic delavcev na zborih volivcev in delavskih svetov. Zlasti je pereče vprašanje delavsko-kulturnega doma v Kranju, ki stoji že desetletje nedograjen in je v sramoto delavskega Kranja. Danes smo že skoro prišli v tisto obdobje, ko čutimo večje zaostajanje kulturne ravni delovnega človeka v primeri s politično in ekonomsko razgledanostjo. To pomeni, da so naši delavci z množičnim sodelovanjem v družbeno samoupravnih organih dosegli povprečno visok nivo v ekonomski izobrazbi. Istotako se lahko pohvalimo v političnem pogledu. Toda, kako dolgo bo lahko še trajalo tako nesorazmerje? Saj ne bo mogoče forsirati nadaljnjega napredka, niti socialističnih odnosov, če ne bomo istočasno razvijali tudi kulturnega razvoja človeka. In kdo bo čez 5 ali 10 let prevzel krivdo naše, ko že danes ni poskrbel zato, da bi delovnemu človeku omogočil vse tiste materialne (kulturni dom, prostori) in etične dobrine, ki ustvarjajo osnove za splošni kulturni razvoj človeške družbe? Mnenja sem, da je to vprašanje zelo velike važnosti, se je pa merodajni faktorji premalo zavedajo, še manj pa store, da bi se to stanje popravilo.

Vendar so pa pojavi nekega splošnega zastojanja v samih kulturnih društvih čisto drugje. Že nekaj časa opažamo, da se število članov iz leta v leto bistveno ne spreminja. V posameznih sekcijah je odtok in dotok članov nenehno isti, kolikor jih gre, toliko jih približno pride. To kaže z ene strani na ustaljenost članstva v posameznih sekcijah, z druge strani pa na ozko zaprtost. Ta zaprtost pa društvu in sekcijam ni v prid. Tako delajo po sekcijah vedno le eni in isti ljudje. Le-ti se več let ukvarjajo z eno panogo umetnosti in skušajo doseči vrhunske zmogljivosti. Vzgajajo se enostransko! Od tod prihaja tisti diletantizem, ki naj bi bil samemu sebi namen. Taka ozkost dovoljuje posameznikom, da zadošče svojim ozkim, včasih realnim včasih pa nerealnim ciljem in „prehaja v neka-

ko rokodelsko, diletantsko umetnost, ki se počasi zožuje v ozek krog po malem že profesionalnih pevcev in igralcev, ki imajo potem tudi najrazličnejše načrte, ambicije in zahteve“. (Stane Kavčič na posvetovanju „Svobod“ v Ljubljani 7. 10. 1956). Taki pevci, igralci in godbeniki si počasi ustvarijo v sekciji in društvu nekak monopol. Vedno zasedajo glavne vloge, (ker društva stremijo za kvaliteto); samo ta je solist v zboru, drugi ne sme, ker ni kvaliteten in tako mlajši, še neizkušeni sploh ne pridejo do izraza in uveljavitve. To je včasih tu in tam vzrok prikrite nevoščljivosti, zagrenjenosti in užaljenosti. V sekciji ni več tistega vzdušja, ki bi napravilo delo prijetno. Temu sledi fluktuacija. Vzvišeni igralci gredo drugam, pevci, ki so se v zboru izučili, zapustijo zbor in ali utihnejo, ali pa postanejo pevci, igralci in godbeniki za denar, torej profesionalci, ki zviška gledajo gnezdo, v katerem so se rodili. Pa še nekaj! Gledalci se naveličajo gledati vedno iste igralce in poslušati iste pevce in soliste. Odtod nastane znano tarnanje, da je naš delovni človek, gluh za kulturna prizadevanja, da ne kaže dovolj velikega zanimanja, da ne obiskuje kulturnih prireditev in celo, da je kulturni nivo delavcev nižji kot je bil pred vojno. Taki zaključki so neutemeljeni in brez osnove.

Poglejmo še, kakšno je delo v posameznih sekcijah! Dramatska skupina pripravlja neko igro. Vaje so večer za večerom, pozno v noč. Kaj imajo igralci od takega dela? Mar jim je dovolj samo kratek aplavz na koncu predstave? Mislim, da je to vsekakor zelo skromno priznanje za takšen trud. Ambicija je tu glavna gonilna sila! Ali pa pevci! Po štiri do pet ur na teden preživijo pri vajah zato, da bo uspel koncert. Ali res igramo samo zaradi igre ali pojemo zaradi koncerta? Delno že, vendar igramo zato, ker to veseli enega ali drugega in pojemo zato, ker radi pojemo. Človek rad poje in igra, toda takrat, kadar je za to razpoložen, saj se razpoloženje in občutki kot tudi naše potrebe, stalno menjajo. Včasih smo veseli, včasih žalostni, enkrat bi se radi smejali, drugič pogovarjali o resnih zadevah, tretjič bi šli radi na izlet itd.

Dosedanje delo v sekcijah vsekakor ne zadovoljuje vseh takih potreb, niti ne more dati tistih rezultatov, niti igrati tiste družbeno politične in vzgojne vloge, ki je potrebna in zaželena in kakršno je treba v odnosu do delavca, do našega delavskega razreda danes zahtevati in opravljati. Celotno delo društev

se odvija v duhu nekega kulturnega poslanstva kot je to bilo z družbi pred 50 ali 100 leti. Naš delavski razred je daleč naprej od tistega časa in zato nekateri ne vidijo, da sedanji delovni človek ne more imeti razumevanje za delovne oblike, ki spadajo v zgodovino. Delavec gleda naprej v bodočnost in ne nazaj.

Videti je treba spremembe, ki so nastale in njim prilagoditi nove oblike dela. Pismenost je dejstvo, skoro vsaka hiša ima ta ali oni časopis, nad polovico prebivalstva posluša radio, imamo profesionalna in polprofesionalna gledališča in končno še toliko oboževani kino. V bližnji bodočnosti bomo dobili še televizijo. In kaj tedaj? Po teh modernih sredstvih pride naš delovni človek do kvalitetnih predavanj, iger, petja, poslušane znane soliste in godbenike. Ali se je potem čuditi, če je razočaran pri amaterski prireditvi, kjer sliši slabe recitatorje in godbenike, vidi slabo pripravljeno igro in slabe igralce?! Ne zastirajmo si oči in ne mašimo si ušes! Naš delovni človek dobro ve in ocenjuje, kaj je dobro in kaj slabo. Zato mu ne zamerimo, če ne obiskuje množično naših prireditev. Naše delo sloni vse preveč na tradicionalizmu, ki ohranja pri ljudeh, ki tako delajo in to poslušajo, primitivno, polkmečko, polmeščansko mentaliteto, ki v svoji osnovi in osebnih odnosih danes pravzaprav zaostaja za povprečno družbeno zavestjo našega delavca, marsikdaj pa tudi kmetov.

Tudi skozi kulturno zabavno življenje lahko gledamo in opazujemo razvoj, zavest, razpoloženje in kulturne potrebe delovnega človeka. Socialistična zavest, njegove kulturne potrebe, delavčevo notranje življenje se ne vzgaja samo s političnimi sestanki, tisti z udeleževanjem v družbeno samoupravnih organih, temveč v nemali meri z njegovo kulturno prosvetno in zabavno dejavnostjo. Tej dejavnosti nismo posvetili tistega družbenega pomena in tiste pozornosti organiziranih socialističnih sil, kot jo zasluži spričo poslanstva in pomena, ki ga ima že danes, še bolj pa v bodočnosti, za razvoj socialistične in družbene zavesti delovnih ljudi. Ne sme še dalje obstojati mišljenje, da je to privatna zadeva vsakega posameznika, ki mu je prosto dano, da lahko v svojem prostem času nekako privatno uporablja svoj čas. Tudi ne moremo gledati na to dejavnost z nekih ozkih profesionalnih stališč, v katerih prihajajo do izraza štremljenja posameznikov po zadovoljitvi njihovih osebnih ambicij. Kulturno prosvetna in zabavna dejavnost je tista pozicija, s katere moramo bolj organizirano, načrtno in si-

stematično začeti delovati kot važen vzgojni činitelj za razvoj našega delovnega človeka. Naša osnovna naloga mora biti dvig delovnega človeka, razvoj njegove socialistične zavesti, bogatenje in razvijanje njegove duhovne notranjosti. Z novim načinom dela je treba izvršiti duhovno in moralno človeško prerojenje ter tako vtisniti pečat delavski kulturi, iz katere morejo izhajati tiste duhovne in kulturne sile, ki vnašajo v celotne družbene odnose nekaj kvalitetno novega in dvigajo vse skupaj na višjo kulturno in civilizacijsko raven.

Delo društev naj bi bilo postavljeno tako, da bi se delavci duhovno razvijali, ne pa da bi bil še nadalje notranji kulturni svet delovnega človeka zapostavljen. Vnesti je treba več orientacije neposredno k duhovnim potrebam, duhovnemu kulturnemu in intelektualnemu razvoju naših delavcev. Temu cilju se bomo približali tako, da bodo društva začela razmišljati o potrebah današnjega delavca, o njegovih pobudah in željah. Vse to je treba izpolniti na najrazličnejše načine in z najrazličnejšimi sredstvi v kulturnih žariščih individualnega duhovnega življenja. Pripravili je treba našemu delavcu nekoliko prijetnih in zabavnih vzgojnih uric, zadovoljiti nekoliko njegovih duhovnih potreb, ki jih ne more zadovoljiti na delovnem mestu, ne v kinu, niti v gledališču, še manj pa v gostilni. Pač ne more biti težko vnesti v njegovo življenje nekoliko zabave, razvedrila in sproščenosti. Tudi te oblike lahko služijo njegovemu izobraževanju, samo da niso postavljene na bazo tradicionalne družbene discipline, ampak na osnove demokratične kolektivne sproščenosti. Glavno je, da se bodo delovni ljudje dobro počutili. Pri takih oblikah se bo sem in tja razvila konkretna razprava in razgovori o določenih gospodarskih, političnih in kulturnih problemih. Isto bo pri raznih igratih in prireditvah, izletih, zabavnih, umetniških, prosvetnih in humorističnih večerih. Vse to lahko služi zadovoljitvi kulturnih potreb in sproščenosti delovnega človeka.

Iz „Svobod“ moramo napraviti sodobne delavske klube, kjer se bodo delavci ob kateremkoli času z veseljem zbirali, vendar ne zato, ker je tedaj pevska ali igralska vaja, temveč zato, ker se želijo sprostiti, pa bodisi, da je to petje, igra, bodisi čitanje ali kakršnakoli zabava. S tem bomo v društvi prekinili z ozko zaprtostjo, število članov se bo tako povečalo, vedno več bo novega in svežega duha, kar bo v korist našim delavcem in našemu delovnemu človeku sploh.

Š. M.

Utrinki

IZ BABILONA NA SEINI

Slavolok
zmage

To je bil Orient-simplon ekspres, to je bil tisti strašno dolgi in veliki vlak, ki je za moje predstave, ki so lebdele nekje na dnu moje zavesti kot star, lep spomin na zemljepisno uro — takih zemljepisnih ur, kot so bile tiste pri učitelju Justinu, ne bo nikoli več in tudi takega Pariza, kakor smo ga napol v omotici doživljali v domišljiji naše zorne mladosti sredi provencionalne resničnosti predaprilskih dni, tudi ne.

Gare de Lyon. Pred postajo živahno vrvenje. Kam? V roki stiskam papir z naslovom in se nalik nebogljjenemu šolarčku oziram okoli sebe. Glej, tam je postaja za avlotaksije, si mislim. Postavim se v vrsto s svojim kovčkom in čakam. Še minuto in že sem na vrsti. Brez občutka za hitrost drsi taksi v središče velikega mesta. Naenkrat smo vključeni v reko avtomobilov, ki se zdaj, pa zdaj ustavi pred signalnimi napravami. Pariški vozači taksijev ne bi bili to, kar so, če se ne bi znali prebiti skozi reko avtomobilov. Šofer virtuozno izkorišča trenutke, ko so križišča odprta. „Voila“ pravi ter pokaže z roko na taksimeter...

Slavolok zmage! L'Arc de triomphe! Mogočen, kakor je, se ne meni za državljane tretje republike in tujce. Pod njim gori večni ogenj na grobu Neznanege vojaka. Tujci, vodiči, skupinske ekskurzije, vse to se gnete tod okrog in v jezikih vsega sveta vprašuje bolj zaradi manire, kakor zaradi resnične turistične zvedavosti in zavzetnosti. Amerikanci slikajo vse od kraja in s tem ne hote priznavajo duhovno premoč osivele gospe Evrope nad dolarsko premočjo Wall-Streeta. Toliko je teh fotografov, da težko pridejo vsi na vrsto. Tam pri plošči Neznanege vojaka pazi na red invalid brez roke. Človek bi mislil, da samo Rusi ljubijo medalje, pa ti jih ima ta stari vojak na sebi celo vrsto. Eno z Marne, pa z Verduna in še eno iz pol preteklih dni. En sam mož, zgodovina Francije zadnjega pol stoletja...

Ta čas je nekdo stopil na nagrobno ploščo Neznanege vojaka: hrupen protest. V Fran-

cozih je patriotizem, vsaj kar zadeva formalnosti, močno živ. To je francoska Avala — svet kraj vsem Francozom.

Slonim ob obali Seine. Za hrbtom mogočni Quai d'Orsay s svojimi palačami. Wall-Street Pariza. Neposredno ob njem pa ministrstvo za zunanje zadeve, kjer se odloča usoda Francije... Na desni prekrasni most Pont d'Aleksandre. Tam stojim in gledam Seino, vso umazano, in ladje, ki plovejo po njej v srce vlemesta, otovorjene s premogom, petrolejem in drugimi blagodatmi iz prostranega imperija. Ob bregovih se zibljejo motorni čolni in jadrnice z angleškimi zastavicami. Kako to? Angleži so pač praktični in se pripeljejo kot „pomorščaki“ s svojim „ladjevjem“ zabavat in preživljat počitnice v Pariz. Enostavno: iz Londona po morju, po Seini v Pariz. In varčni, kakor so, imajo stanovanje zastonj. V Parizu je ta prepotrebna reč sila draga. Prenekateri teh srečnežev si pripelje s seboj tudi avto, da mu ni treba pešačiti po Parizu. Udobje čez vse! To je geslo Pariza!

Place Pigalle! Noč. Morje nylonskih, oprostiti, neonskih reklamnih luči in tam Moulin Rouge — rdeči mlin, ki s svojimi vetrnicami privablja slikavo radovednost vsega sveta. Po pločnikih reke ljudi — na cestah limuzine. Iz nočnih lokalov vdirajo francoske „chansonnette“ (popevke), ki se zlivajo s pošastnimi ritmi modernega jazza v disharmonični trušč stoletja. To je tisti slaven Moulin Rouge, ki ste brali o njem in ob njem o slavnem slikarju Toulouse Lautrecu, zaradi katerega je ta „mlin“ postal slaven. Da si potešim radovednost enkrat za vselej, nameramam vsopiti. „Pardon, Monsieur! Niste oblečeni po predpisih! Kravata, jopič!“ Tako me je nagovorila dama pri vходу.

In res sem si nadel čez nekaj dni kravato, oblekel jopič in ponovno obiskal Moulin Rouge. Sicer vstopnina ni tako pretirano draga, toda treba je obvezno nekaj naročiti. Kaj? Limonado! 700 frankov, gospod! Glej da ne padeš v nezavest, kolega! Toda če

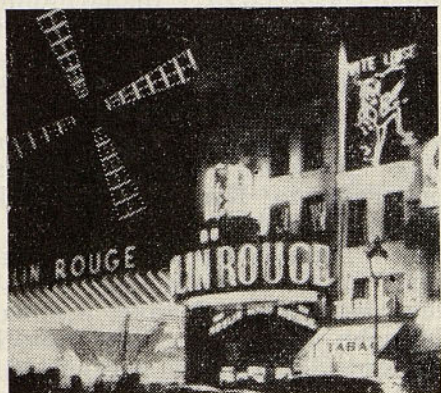
Panorama Pariza z Eiflovim stolpom

hočeš videti lepe deklice in ples „can-can“, žrtvujte, mladi mož! Ta del nočnega Pariza je neprimerno bolj znan, kot so kulturni spomeniki Notre Dame, Dom des Invalides, Louvre, Opera itd. Toda eno je: zvečer, ko se sprehajate med to vrvečo množico ljudi po Place Pigalle, ugotovite, da ne govorijo francosko, nasprotno, slišite vse mogoče jezike, francoščine najmanj. V glavnem so to senzacije željni tujci. Kdo si ne bi hotel ogledati tega kraja, o katerem se toliko govori s pomembnimi opazkami? Tu plešejo črnici — divji ritem — mambo, sambo, Rock and Roll ... Gledalci aplavdirajo s kričanjem!

Na križišču pred Dom des Invalides opazujem promet. Reka avtomobilov, ki se zgostijo zjutraj, ko gredo Parižani v službo, in zvečer, ko se vračajo domov, je nepretrgana. Policaji in semaforji so dirigenti tej množici avtomobilov. Poglejmo, kdo so vozači? Tu mladenič, tam deklica. Glej jo frkljo, kako vozi! Kdo pa je tam? Poln avtomobil redovnic, ena izmed njih sedi ponosno za volanom. Policaj na križišču pa samo priganja: „hitro, hitro!“ Njegove kretanje so elegantne, v vsem hrupu ohrani mirni nasmešek ter vljudno opozori morebitnega kršitelja cestnih predpisov.

Pariz ima premalo široke ceste za ves ta avtomobilski promet, saj imajo samo Parižani več kot milijon avtomobilov. Toda Pariz je tudi proletarsko mesto, z milijoni biciklistov in motoristov. V jutranjih časopisih, oziroma poročilih prinesejo pariški listi take običajne vesti: „Včeraj zopet 18 smrtnih slučajev na cestah...“

Pariz nima tramvaja, ima pa podzemno železnico, ki ji pravijo „Metro“. To je ena izmed glavnih prometnih žil Pariza. Vozi vsaki dve minuti, zato nič hudega, če se ti pred vstopom na peron vrata avtomatično zapro pred nosom. Ko si enkrat v Metroju, se lahko voziš po mili volji, če se ti seveda ljubi. Toda kakor hitro prestopiš avtomatska vrata, je treba pač zopet plačati karto.

Moulin Rouge

Louvre! Ogromna palača, triumfalni izraz zmagovite velike francoske revolucije, je danes eden največjih in bržčas najbogatejših muzejev na svetu. Tu so zbrane redkosti iz vsega sveta. Prinesli so jih osvajalci kolonij francoskega imperija.

Mona Liza „La Joconde“ — mojstrovina največjega genija vsega človeštva, Leonarda da Vincija. Množica ljudi okrog nje, gledajo, fotografirajo, stojijo pred njo — pred Mono Lizo, z rahlim nasmeškom okrog usten — stojijo, in kakor barbari nekdanj, jo občudujejo ljudje iz „Novega sveta“ ter vprašujejo po Moni Lizi, ona pa jih gleda in se jim nasmiha...

Po Parizu kroži krilatica o Amerikancu, ki je v pol ure preletel ves Louvre in s tem dosegel svetovni rekord, medtem ko povprečni evropski izobraženec potrebuje za ogled te hiše vsaj 14 dni. Le smej se, smej, Mona Liza!

Pa je spet prišel čas, ko me je na Gare de Lyon počakal Simplon-orient-expres. Z veseljem sem sedel vanj, čeprav mi je bilo hudo zapustiti mesto Bastilije, Komune, nekdanje središče mednarodnega delavskega gibanja, Montmartre in široko zadihane Champs-Élysées. Sedel sem na tisti dolgi vlak, Pariz pa ne bo nikoli več tak, kakor je bil nekoč pri zemljepisni uri učitelja Justina.

Kinopodjetje v Apatinu nosi naziv »Iskra«

Delavski svet kinopodjetja v Apatinu je poslal našemu DS pismo, ki se v prevodu glasi:

Dragi tovariši,

delavski svet našega podjetja je na svojem zasedanju dne 2. 10. t. l. sprejel sklep, da svoj novi kinematograf, katerega otvarjamo v tem mestu in za katerega smo od vas kupili kinoprojektor, imenujemo z imenom vašega podjetja, to se pravi, da se bo imenoval „Bioskop Iskra“.

Ta svoj sklep je delavski svet oprl na to, da smo pred kratkim kupili od vas še drugi projektor in s tem doprinesli k kvalitetnejšemu in boljšemu predvajanju filmov, kar ni bil primer pred nabavo vaših projektorjev.

Naš delovni kolektiv je spoznal vso kvaliteto vrednost kinoprojektorja vaše proizvodnje, zato je ta odločitev našega delavskega sveta sledila kot logična posledica tega spoznanja.

Smatramo za svojo dolžnost, da vas o tem obvestimo in obenem smatramo, da vaš kolektiv ne bo imel ugovorov na to našo odločitev, to je, da nam dovoljete, da enega naših pogonov imenujemo z imenom vašega podjetja.

Pričakujemo vaš čimprejšnji pozitiven odgovor ter vas pozdravljamo s tovariškimi pozdravi.

Predsednik DS

Navedeni dopis je delavski svet tovarne Iskra na svojem rednem zasedanju dne 14. novembra z veseljem sprejel na znanje in je delavskemu svetu kinopodjetja v Apatinu odgovoril z naslednjim pismom:

Sklicujemo se na vaš zgornji dopis in vam sporočamo, da je DS našega podjetja

na svojem zasedanju 14. t. m. soglasno sprejel vaše obvestilo, da boste vaš bioskop nazvali z imenom našega podjetja „Iskra“.

Zahvaljujemo se vam za naklonjenost in vas tovariško pozdravljamo.

Predsednik DS

Naši gasilci so na delu

Spomini

Nekoč, ko zjutraj sem se zbudila, živelo v meni je še polno sanj, a misel na tebe me je poživila, saj bil si upanje mojega srca. Jutranji spevi ptic premilih pravljeno so pretkali mi sne, dnevu poslali so nove pozdrave in meni живеje misli na te. Zdaj ptice ne pojejo pesmi jutranjih — na krovih sosednjih le vrabci kriče — pusti so dnevi in prazne noči so, oh, prazne, da duša boli in srce.

BOJ NA KLJUČU

Partizansko taborišče na Ključu pri Polhovem gradcu je ovijala še jutranja megla, ko je borce zbudil glas dežurnega. Leno so se borci obračali v šotorih in iztegovali premrle ude, da je sem in tja pogledala kaka noga izpod šotora. Tudi razni glasovi zaspancev so se čuli, ki bi na vsak način še radi malo poležali in sanjarili.

„Dajmo, dajmo, tovariši. Čas je, da vstanete in se spravite na delo. Tudi kuhar ima že pripravljen zajtrk. Vstanimo!“ Tako je pozdravil dežurni borce zgodaj zjutraj. Izpod šotorov so se pričeli vlačiti neprespani borci. Marsikdo se je ozrl na vse strani, se popraskal, zazdehal in se odpravil proti kuhinji, da prejme v porcijo partizanski zajtrk. Brez besed je vsakdo pomolil kuharju porcijo, v katero je kuhar nalil grenke črne kave, jo poduhal, se žalostno nakremžil in izpil, kar je bilo v porciji. Čez čas pa so borci že imeli opravka s puškami, ki so jih z vso vnemo čistili.

Prvi prameni dnevene svetlobe so se spuščali skozi veje dreves in pozdravljali borce pri njihovem vsakodnevnem jutranjem opravilu. Žvrgolenje gozdnih ptic je nadomeščalo jutranjo glasbo in ustvarjalo med borci veselo razpoloženje. Tako se je pričelo redno dnevno življenje borcev v šolskem taborišču v Polhograjskih Dolomitih. V tem taborišču so bili zbrani stari, v borbah preizkušeni borci. Med njimi so bili mladi in stari komunisti, tovariši in ljudje, ki so zapustili domove in odšli v gozdove, da se borijo za novi red in junaško branijo v vrstah borcev svojo zemljo.

Kakor vsako jutro, je tudi to, dežurni zbudil določene tovariše za patrole. Tri ponoči je bila ura, ko so se morali, hočeš nočeš, zbuditi določeni tovariši. Brez zajtrka so patrole odšle na določena mesta, da pregledajo teren in sporočijo, če je na terenu v okolici taborišča kaj novega. Težka je bila njihova naloga. Morali so se neopazno približati v bližino ceste ali sovražnih postojank, poizvedeti, kam so odšle njihove patrole in po možnosti ugotoviti, kakšne namene imajo. Poleg tega so morale patrole ugotoviti in zabeležiti vse govorice, ki bi se pojavljale v zvezi s partizani. Take ugotovitve so morale biti vedno nemudoma javljene komandantu partizanske edinice. Komandant je na osnovi poročil, ki jih je dobil od patrol, odredil, kam bodo premeštili taborišče ali pa kakšno akcijo bodo izvedli. Marsikdaj pa se je zgodilo, da se patrole niso vrnile v taborišče. Padle so v zasedo sovražnika in bile pokončane. Tedaj so odšle na teren druge patrole, ki so

morale poleg omenjene naloge tudi ugotoviti, kaj je s prejšnjo patrolo.

To, kar imam sedaj namen opisati, pa se je zgodilo 7. maja 1942. Taborišče je bilo zelo živahno. Borci so čistili orožje, drugi so si brili brade, tretji zopet so si čistili obleko od neprijetnih živalic. Vsa ta opravila so spremljale melodije ptic. Sem in tja je zažvižgal tudi kak borec. Kuharji so pospravljali zadnje ostanke skromnega zajtrka in pričeli pripravljati potrebno za kuhanje kosila. Kdo ve ali bo danes kosilo, ali bo danes mirno ali bo vroče. Vsak je bil zatopljen v svoje opravilo. Komandant je v šotoru vršil svoje delo in pričakoval povratka patrol, da mu javijo, kaj je na terenu novega. Če si se ozrl po taborišču, si imel občutek, da bo ta dan normalen. Toda patrol še ni. Nekam dolgo se danes mudijo na terenu.

V vsem tem miru in premišljevanju se je nenadoma iz doline zaslišal kratek rafal mitraljeza. Kakor oči jastreba so se borci ozrli v smer, od koder se je čul rafal.

„Nekaj ne bo v redu,“ je takoj dejal komandir čete komisarju.

„Tudi meni se zdi tako. Najbolje je, da se pripravimo, če do česa pride. Če bi bilo vse v redu, bi se patrole gotovo že vrnile. Dobro bi bilo, da pošljemo v smer rafala še eno patrolo, da ugotovi, kaj je,“ je bolj sam sebi kakor komandirju Tigru govoril komisar.

„Dežurni, v smer streljanja naj takoj gre patrola treh mož in ugotovi, kaj je. Patrola naj se vrne takoj!“ je dal nalog komandir.

„Hrast, Dušan in Džoni, pripravite se.“ Ni še do kraja izgovoril dežurni, ko so se pozvani že javili pri komandirju, da prejmejo nalogo. Takoj za tem je patrola krenila v naznačeno smer. Niso še mogli biti daleč iz taborišča, ko se je oglasil rafal mitraljeza že iz druge strani.

„Uzbuna!“ zakliče dežurni. „Pospravite šotore in takoj zbor.“

Z naglico, kakršno so poznali samo partizani, so bili razdrti šotori. Kuharji so pospravili lonce in kotličke, jih navezali na nahrbtnike in že so bili pripravljeni za zbor. Še kratek čas in četa je bila postrojena. Pred borce je stopil komandir čete, jih pozdravil, takoj nato pregledal orožje in dejal:

„Tovariši, ne bom vam veliko pravil. Sami ste slišali strele in veste, kaj lahko to pomeni. Tako kaže, da bo vroč dan. Počakati pa moramo povratka patrol, da nam

javiijo, kaj je na stvari. Do tega časa pa bodite na svojih mestih.“

„Vendar enkrat!“ se je radostno oglašil Punčka, fantič šestnajstih let, doma iz Dravelj pri Ljubljani. „Kar naj pridejo. Mislim, da se z nami ne bodo preveč igrali.“

„Le preveč se ne širokousti, bolje je, da misliš na to, kako se boš branil,“ se oglasi Rado, bivši vojak, star proletarec.

„No, midva z Janezom in najina mašinka smo pripravljeni, da voščimo Italijanom dobro jutro. Mislim, da bodo morali imeti korajžo v rezervi, če bodo hoteli priti do nas.“ Crni, železničar iz Ljubljane se je široko zasmel, še enkrat pregledal mitraljez in utihnil.

Komandir je poklical k sebi vse vodnike in politdelegatke, da jim da navodila za slučaj, če bi prišlo do borbe. Med tem časom pa so se borci razgovarjali med seboj o preteklosti in sedanjosti. Komandir še ni končal dajati navodila, ko se je pojavila patrola. Radovedno so borci pogledali patrolo, kakor bi hoteli vprašati: „Kaj je, ali bo kaj, ali jih je dosti?“ Toda patrola je usmerila korake naravnost do komandirja. Vodja patrola tov. Lipa je stopil do komandirja in raportiral.

„Tovariš komandir, patrola se je vrnila iz smeri Polhovega gradca. V Polhovem gradcu je veliko Italijanov in imajo tudi tanke. Okoliški kmetje so povedali, da so bili vso noč prevozi z avtomobili. Po mnenju aktivistov nameravajo Italijani napasti taborišče. Na robu gozda sem pustil enega borca, da bo opazoval premike Italijanov.“

„V redu Lipa, kar pripravite se,“ je ukazal komandir.

V tem pa se je vrnila v taborišče druga patrola iz smeri Dobrava. Vodja te patrola je takoj odšel h komandirju in javil:

„Iz smeri Dobrava se bliža našemu taborišču večje število Italijanov v strelcih.“

Tudi pomožna patrola se je javila in poročala, da se iz smeri, kjer je bilo slišati strele, bliža taborišču večje število Italijanov v strelskem razporedu.

„Torej imajo Italijani resen namen, da nas napadejo. No, naj kar pridejo. Mi smo pripravljeni,“ je pripomnil komisar in si oprtal nahrbtnik. Isto so storili tudi ostali.

„Na svoja mesta in držite se navodil,“ je ukazal komandir Tiger.

Komandirji vodov so vodili borce v naznačene smeri. Mitraljezec Crni, njegov pomočnik Janez in Punčka, so bili v vodu, ki je šel v smeri Dobrave. Ko je vod prišel kakih 200 metrov iz taborišča, je komandir voda ukazal, da naj gre naprej predhodnica. Ostalim pa je ukazal, da se takoj

razporedijo v strelce in tako bližajo robu grebena.

Vladala je popolna tišina. Borci so se v strelcih bližali grebenu. Ko da je gozd utihnil. Tudi korakov borcev ni bilo slišati. Vsakdo je čutil v sebi, da mora biti pripravljen, da se spoprime s sovražnikom. Sključene postave so nemo preskakovale od drevesa za štor, izza štora za drevo in se čedalje bolj bližale označenemu grebenu. Vsak borec je stiskal v rokah puško pripravljeno, da takoj ustrelji, kakor hitro bi se pokazal Italijan. Napetost se je stopnjevala od minute do minute. Čim bolj so se borci bližali grebenu, tembolj je naraščala napetost.

Kdo bo prvi na grebenu, mi ali oni? To je bilo vprašanje, ki je rojilo po glavah borcev in komandirja voda.

„Trrrrr“ je naenkrat prekinil tišino rafal iz mitraljeza. „Trrrrr“ se je oglašil zopet mitraljez. Borci so plegli za zaklone in uprli poglede v smeri streljanja.

„Umik samo na komando,“ se je oglašil komandir voda. „Držite se na svojih mestih. Iz desnega in levega krila po eden naprej do vrha grebena, iščite zaklone. Hitro!“

Vsem so pordela lica. Mišice so se napele kakor strune... Sedaj je jasno, da bo danes borba, huda borba.

„Naša predhodnica je prišla na greben prva. Tik pod grebenom pa so bili tudi Italijani. Toda gospodar položaja smo mi, hitro naprej,“ je istočasno javil in komandiral vodja predhodnice. Tudi ostali borci so prišli na greben. Vsak si je poiskal dober zaklon, naperil puško proti Italijanom in iskal prilike, da ponišani v živo.

„Ta-ta-ta“ se oglasi Crnjev mitraljez. „Janez, enega sva že pihnila.“ „Tatatatatrrr“ zopet zareglja Crni s svojim mitraljezom. Streljanje se je začelo na vsej širini. Glasovi mitraljezov se mešajo med pokanje pušk in bobnenje eksplodiranih bomb. Borci vedo, da je Crni siguren in hraber. Vedo, da je dober mitraljezec in dober borec. Zanesejo se nanj.

„Na, kar si iskal si dobil. Kar pridite še bližje, svinca imamo dovolj“ kriči Punčka, kakor da bi bil sam.

Na nasprotni strani taborišča se tudi oglašijo mitraljezi. Partizanski se oglašajo s kratkimi rafali, italijanski z dolgimi rafali. Tako vedo vsi borci, kdaj drdra partizanski in kdaj italijanski mitraljez. Po kakih 15 minutah močnega streljanja se Italijani umaknejo nazaj v zavetje gozda. Streljanje je nekoliko potihnilo. Naenkrat pa se v zraku zasliši čudno šumenje in kmalu nato silovit tresk za hrbtom borcev. Prvi eksploziji sledi druga, nato tretja, toda vse za

hrbtom borcev. „Mine,“ se oglasi komandir voda. „Nič se ne bojte. Pazite, da boste imeli dobre zaklone.“

Medtem pa je prišel do komandirja voda kurir komandirja čete. „Vasjo, komandir čete je naročil, da se previdno umaknete na vrh hriba nad taboriščem. Tam bomo sklenili naš obroč in se branili do večera.“

Med eksplozijami, streljanjem pušk in drdranjem mitraljezov se je edinica previdno umikala na odkazano mesto. Sonce, je že stalo visoko na nebu, ko so borci zasedli nove položaje. Vsakdo si je izbral mesto, ki je bilo najbolj ugodno za obrambo. Mitraljezec Crni in njegov pomočnik Janez sta zasedla položaj na levem krilu. Od tukaj sta bila gospodarja položaja na vse strani. Borci so si urédili zaklone in čakali.

„Danes pa ne bo kosila, edino če imajo Italijani kaj konzerv,“ se oglasi kot v posmeh vedno dobro razpoložen Punčka.

„Ja, toda za tebe Italijani nimajo konzerv. Ti si kar misli, da ješ, ko boš zaslišal zvočenje ob dvanajstih,“ mu odgovori borec poleg njega.

Živčna napetost, ki je vladala med borci, je popustila. Prvi krst je prestan. Sedaj pa lahko pride karkoli. Do večera umika ni. Italijani so okoli in okoli hriba. Daleč pred položaji jih je videti, kako mrzlično skačejo in kažejo z rokami proti partizanskim položajem. Toda predaleč so, da bi se splačalo nanje streljati. Municijo je treba uporabljati sigurno, ker dan je še dolg. Na položaj je prišel komandir čete.

„Tovariši, položaj je tak, da nam drugega ne kaže, kakor da se branimo do večera. Bodite previdni in streljajte, ko zagledate sovražnika.“ Po teh besedah se je oddaljil.

„Fantje! Evo jih, se že bližajo,“ se oglasi Crni in pokaže z roko. Vsi se ozrejo v pokazano smer. Res je. Pa koliko jih je, pogledajte. To bo ples. Smrt bo žela svoj pridelek. Italijani se previdno bližajo. Od položajev so oddaljeni kakih 200 metrov. Borci krepko stisnejo puške, lica pa prislonijo tesno ob puškina kopita. Vsak zase v mislih šteje metre. 150 m, še čakati, 100 metrov, še niso dovolj blizu. Municija je dragocena. Dan je dolg. Do večera je treba vzdržati. 50 m. Še malo. Že se čuje preplašeno klepetanje Italijanov. Oficirji priganjajo. Še malo, še malo.

„Avanti re Avanti ragazzi — Huraaa!“

V teku se zapodijo Italijani proti partizanskim položajem. V pripekajočem soncu, se bleščijo na puške nasajeni bajoneti. „Huraaa!“ Toda ojoj! Kakor na komando zagrmе puške in obrambne bombe partizanov. Vmes pa živahno drdrajo mitraljezi s svojimi kratkimi tata-trrr-ttaa.

„Fantje po njih! Živeli partizani! Dajmo jih!“ se razlegajo med ropotanjem in grmenjem klici hrabrih borcev.

Italijanski naval je zaustavljen. Juriš se je klavrno končal. Kakih 50 metrov pred partizanskimi položaji se sliši stokanje in klici: „Mama mia — ajuto!“ Italijani se po trebih plazijo do ranjencev in jih vlečejo iz položaja.

Kakih 150 metrov pod partizanskimi položaji je majhna jasa obdana z visokimi hrasti in smrekami. Crni se je zagledal v to jaso.

„Janez, pogledj! Daj mi nov saržer municijel!“ Ne da bi se premaknil, krepko stisne mitraljez, pomeri in že zadrda. 5 Italijanov se je prišlo za prsa in padlo po tleh. Dva sta obležala nepremična, trije pa se valjajo po tleh in vpijejo na pomoč.

„Tako, če hočete, da teče kri, naj teče, toda ne pri nas,“ se oglasi Janez. S puško skrajša Italijanu muke. „Ti ne boš več videl lepe sončne Italije. Zakon borbe pravi, če ne bom jaz tebe, boš pa ti mene. V tem primeru, čeprav nerad, raje jaz tebe.“ Tega gesla in gesla: „Kri za kri“ se drže borci krepko. To je zakon, ki se ne sme in ne more prekršiti.

„Zopet bo juriš, fantje. Sprejmimo jih lepo dostojno, kakor zaslužijo. Oni ponavljajo, ponovimo še mi prvo lekcijo,“ reče s smehljajem na ustih komandir voda Vasjo.

Kakor prvikrat, tudi pri drugem jurišu Italijani ne uspejo. Smrt terja davek. Italijani ga plačujejo s krvjo; pridrve tako blizu položajev, da partizani vidijo njihove prestrašene in popačene obraze.

„Na, tu imaš malo svinca, živela Komunistična partija, dol s fašizmom, kaj ti iščeš tukaj, stoj, tiček, na!“

To je moralna podpora hrabrih borcev, ki ne dopustijo Italijanom niti toliko časa, da bi se jim predstavili. Italijanske vrste so po njihovem drugem jurišu zdesetkane.

Italijani so se zopet začeli zbirati v gozdu nasproti partizanskim položajem. Ko so bili zbrani in ko so uredili svoje vrste, so se zopet spustili na tla in se začeli previdno, previdno plaziti k partizanskim položajem.

Že od daleč so pričeli z vpitjem „andiamo, andiamo, via, abasso ribelli, Viva l'Italia!“ Prestrašeni Kalabreži in Siciljanci so si dajali duška z vpitjem, kakor da bi hoteli s tem doseči zmago. Toda partizanski borci so bili vedno na svojih mestih.

„Komandir čete hoče imeti poročilo, koliko je ranjenih in mrtvih na naših položajih,“ se javi kurir.

„Poročilo se glasi, na naši strani ni ranjenih, niti mrtvih. Sporoči mu, da se držimo dobro in da je morala na višku.“ S temi besedami poda poročilo komandir voda.

Več časa že ni. Italijani so zopet z vso silovitostjo napadli partizane. Toda, kakor da bi se zaletavali ob trdne skale. Partizani ne popustijo. „Na juriš, na juriš...“ se začuje pesem iz desnega krila. Kmalu se razlega pesem po vsej obrambni črti. Italijani besnijo. Na vse to še pesem. Po hitrem umiku prično padati na partizanske položaje mine lahkih in težkih minometalcev. Toda zaman. Partizani so kakor prirastli ostali na svojih mestih. Nobena stvar jih ne more premakniti. Dvanajsta ura je že zdavnaj mimo. Italijani znova in znova poskušajo z juriši, toda vedno zaman.

„No, kje ste, hrabri zelenci? Kje vas je kaj? Mi vas čakamo! Pridite bliže predno bo tema! Pri nas ni Rima, pri nas ni Napoli, Firenc itd. Pri nas so temni gozdovi, iz katerih sika smrt na vas. Zakaj hodite po gozdovih, ki vam ne nudijo zavetja? Pojdite domov! Svojo tisočletno kulturo prihranite zase, nam vaša kultura ni potrebna! Mi imamo svojo!“ vpije nad Italijani Crni.

Sonce se je jelo skrivati za obronke bližnjih vrhov, ko so Italijani zadnjikrat z vso silovitostjo navalili na partizanske položaje. Toda obramba je na mestu. Partizani se ne dajo ugnati. Kakor so Italijani napadli, tako so partizani odgovorili. „Zob za zob — kri za kri,“ je Italijanom najjasnejši odgovor.

„Tovariši, ranjen sem!“

„Kdo, kje, kam? se vrstijo vprašanja od vseh strani.

„Jaz, Punčka, sem ranjen, v nogo sem jo dobil, menda od mitraljeza.“

Prvi trenutek se je zdelo kot da bi vsak borec bil ranjen. Toda komandir se je hitro znašel in odredil:

„Mirko, Slana in Džoni, pazite na Punčko, obvežite ga in ko bo umik, ga odnesite za nami.“

Kakor, da bi tudi Italijani vedeli, je streljanje ponehalo. Le sem in tja se je slišal kratek rafal ali strel iz puške. Toda kazalo je, da streljajo Italijani le iz strahu pred nastopajočo nočjo, ne pa na partizanske položaje. Kmalu je po vsem pobočju mogočnega Ključa zavladala tišina.

„Tovariši, dobro pazite, ko bo dovolj temno, se pričnemo umikati. Kje imajo Italijani zasede ne vemo, zato naj se vsak pazi, na umiku mora biti najstrožja tišina. Zborno mesto za vse je v starem taborišču nad Polhovim gradcem,“ je dajal še zadnja navodila komandir voda.

Kmalu za tem je zavladal daleč naokoli mir. Vse okoli Ključa so se videli odsevi številnih ognjev, ki so jih kurili Italijani. Tudi

ognji vam ne bodo pomagali. Jutri se boste lahko spoprijeli z drevjem, ki je danes prejelo nešteto strellov. Preštejte svoje vrste in se zamislite. Mi gremo, gremo drugam, gremo tja, kjer se nam zdi, da bo bolje, da vas bomo uničevali, in uničevali vas bomo vse dotlej, da bo naša zemlja samo naša in nikogar drugega.

Milan Djenadič

BEG

Zunaj je padal sneg, strehe vaških hiš so bile že popolnoma bele, z ostrejša so visele ledene sveče. Otroci so delali sneženega moža, mu na glavo nataknil star lonec, v roke potisnili dosluženo metlo — in glej, starinski general je bil tu!

Peter je sedel pri štedilniku in se grel. Majhna je bila njihova hiša, pred njo je marelica v obliki palme le s težavo nosila težo snega, ki je zapadel čez noč. Fant je premišljeval, kje bi prebil popoldne, ko ga je mati vprašala: „Sine, greš ven? Obleci očetov suknjič, da se ne prehladiš!“

Petru je bilo takrat petnajst let. Oblekel je očetov suknjič in dejal materi, da se bo vrnil še pred mrakom. Ko je stopil iz hiše, se mu je s sosedovega okna nasmejala Slavka; morda zaradi prevelikega suknjiča, morda zaradi česa drugega — tega ni vedel. Pozdravil jo je in odšel po ulici z vzdihom:

„Oh, ta Slavka!“

Bila je dve leti starejša od njega, toda že od malega sta se skupaj igrala.

Kraj je bil pol vas pol mestece. Ob glavni ulici so stanovali trgovci, obrtniki, uradniki in advokati, dočim so se hišice in kočje vaščanov — kmetov plaho stiskale okoli središča. Na kolovozih in poteh med temi vaškimi hišami je bilo ob dežju samo blato, blato do kolen in cela jezera umazane deževnice. Mestece — to je bilo nekaj dvanadstropnih hiš, nekaj trgovin ter stari in novi okraj. Seveda na glavni ulici ni bilo toliko blata, ker je bila asfaltirana.

Peter je s svojo družbo sedel pri brivcu Djoki, kjer so igrali šah. Pozimi je bilo vedno malo strank, tu so se zbirali le na partijsko šaha. V tej brivnici se je učil Petrov najboljši prijatelj Dragan.

Med igro se je Peter spomnil, da mora iti še v mladinski dom k tovarišici Seki. Pozdravil je tovariše in stopil iz brivnice.

Napotil se je na komite in spotoma pre-mišljeval, čemu neki ga je tovarišica Seka poklicala. Morda je spet kakšna nova naloga, ki jo bo treba izpeljati. Peter je bil član mestnega komiteta mladine, predsednik delavske mladine v strokovno-nadaljevalni šoli, bil je aktiven mladinec. Sprejeli so ga v SKOJ takoj po prihodu partizanov. Koli-kokrat se je moral doma skregati, če je hotel iti na sestanek ali izvršiti kakšno nalogo.

„Ti mi najprej nacepi drv, potem pa pojdi, kamor hočeš, toda potem ne hodi domov k večerji, temveč večerjaj na sestanku,“ se je včasih jezila mati.

Zmračilo se je že, ko je prišel na komite.

„Tovariš Peter! Danes smo govorili o tebi“, mu je takoj rekla tovarišica Seka.

Peter je malo preplašeno pogledal; mi-slil je, da ga bodo kritizirali zaradi kake naloge, kajti bil je zelo občutljiv.

Toda tovarišica Seka je nadaljevala:

„V komiteju smo se odločili, da te pošlje-mo v šolo na Češko. Določili smo tebe, ker smo te med tvojim delom opazovali in si bil vedno eden najaktivnejših mladincev. Siromašen si, toda imaš voljo do dela in napredka, vedno si želel nekaj postati. Ho-češ torej iti?“

Vsi so ga gledali. Stal je kot ukopan, kot da ga je strela zadela, srce mu je burno utripalo. Še trenutek je nekaj premišljeval — nihče ni vedel, kaj. Verjetno se je bal, kaj bodo rekli starši. Enkrat je poskusil zbe-žati na mladinsko progo Brčko—Banoviči, vendar mu to ni uspelo. Na pol poti ga je dohitel oče in ga peljal domov. Zato ga je bilo sedaj strah, da se ne bi kaj takega po-novilo.

„Grem, tovarišica Seka!“

To je bila njegova življenjska odločitev, odločil se je sam.

„Kaj naj pripravim za pot?“ jih je vprašal.

„Zdravniško spričevalo, dvojno perilo in šolska spričevala. Najprej moraš dobiti zdravniško spričevalo. Toda zdravnik sedaj ni, najbližji pa je oddaljen 10 km: počakaj do jutri, da se vrne,“ so mu odgovorili.

Noč se je spustila zunaj in sneg ni pre-nehal padati, ko jim je Peter zaželel lahko noč in odšel veselega obraza.

Tovarišica Seka pa je dejala:

„Ste videli, kako se je hitro odločil? To so bili pravi trenutki odločitve. Mislim, da nismo pogrešili, ko smo zbrali njega. Dober dijak bo!“

Peter je sklenil, da še istega večera pri-nese zdravniško spričevalo. Zanj ni bilo preprek: ne sneg, ki ga je veter zanašal v vrtincih, ne strah pred starši, da bi ga iskali, ga nista zaustavila. Še niso pretekle tri ure od njegovega odhoda, ko je že prinesel

zdravniško spričevalo, ki ga je najbolj skr-belo. Še enkrat lahko noč! Prosil jih je le, naj nikomur ne izdajo njegove namere.

Spotoma se je oglasil še pri prijatelju Draganu, da bi mu zaupal svojo skrivnost. Prav do doma je razmišljal, kako naj se zlaže, kje je bil toliko časa. To mu je bilo teže, kot iti 10 km daleč po spričevalo. Ni znal lagati; mati ga je vedno ujela na laži, ker je ni znal skriti. Vedno mu je nagajala njegova dobra volja, njegov smeh.

Ko je bil že blizu hiše, je dejal sam pri sebi: „Naj bo — kar bo, jaz sem se odločil!“

„Kje si bil do sedaj, sine?“ ga je vprašala mati s praga.

„V mestu — kje pa drugje,“ je odgovoril Peter mirno.

„Večerjaj, potem pa takoj spat, dokler še ni očeta, drugače boš videl, kaj bo!“ ga je zastrašila mati.

Oče je bil v mestu in Peter je bil vesel, da ga ni bilo. Mati ni bila tako stroga, ker je bil Peter edinec. Ljubila ga je, zato ga je vedno ščitila, kadar je bilo treba.

Peter je že skoraj spal, ko je prišel oče iz kavarne.

„Kje je ta hajduk? Begunec! Hoče po-begniti od doma, a jaz in ti, žena, o tem ne veva ničesar!“

„Pusti otroka, naj spi. Ne budi ga sedaj, saj je jutri še en dan.“ Z velikim trudom je mati pomirila očeta.

Peter je slišal hrup in vpitje, a se ni smel niti premakniti v postelji. Vedel je, da mu je načrt z begom propadel. Čakal je le, kdaj bo oče rekel: „Vstani!“

Zaspal je, misleč na to, kdo ga je izdal.

— — —

Prešlo je pol leta od ponesrečenega bega, a Peter ni nehal misliti na to. Stalno mu je rojilo po glavi: prijatelji so odšli, jaz sem ostal. Še naprej je delal z očetom pri njegovem poslu.

Kadar ima človek srečo, ni važno, ali je zima ali poletje, glavno je, da je srečen dan.

Tega dne je Peter zgodaj vstal, ker mu je oče dejal, da naj sam dela in da bo veliko dela. Ni bil posebno vesel tega, kajti kadar je delal sam, je moral delati dalj, to ga pa posebno v teh dolgih poletnih dneh ni nič kaj veselilo.

Sonce je že vzšlo, ko sta z očetom krenila na delo.

„To in to boš naredil, pazi pa, da ne boš pokvaril,“ mu je naročil oče in odšel do-mov.

Peter je moral prebarvati kuhinjo in sobo in to pri opankarju Radovanu, ki je bil vdovec in sam doma.

Kot vedno, se Petru ni nikamor mudilo: „Dolg je dan, dokončal bom, predno bo sonce prešlo poldne,“ je sam pri sebi mislil.

„Mojster, boš malo žganja?“ ga je vprašal Radovan; pred očetom ni smel piti, toda danes je bil sam.

„Pa daj, gazda Radovane, daj kozarček!“ Na dušek je spil, se stresel, kot bi pil pelinkovec.

„Hvala, gazda Radovane, to je dobro!“

„Kaj misliš, mojster? Kakšen vzorec bova dala v sobo? Jaz bi želel kakšne rože, saj poznaš kmečki okus.“

„Dobro, gazda Radovane, storil bom, kakor želiš!“

Peter je imel občutek, da se bo tega dne nekaj zgodilo. Toda ni mislil na to, preveč je imel dela.

„Mojster! Neko dekle te kliče, ne vem, kaj hoče; samo rekla je: „Reci Petru, naj pride malo ven!“

Bila je Petrova tovarišica Radmila.

„Kaj je novega,“ jo je hitro vprašal.

„Telegram je prišel, takoj moraš k tovarišici Seki!“

„Najprej moram skončati delo. Rec tovarišici Seki, da pridem okrog poldneva!“

„Dobro, rečem ji, a ti pohiti,“ je rekla Radmila in šla...

E, mojster, ker si tako lepo naredil, pridi kosit, soseda Leposava nama je skuhalo kurjo juho in spekla kuro.“

„Hvala, gazda Radovane, sem že sit, sedaj nimam časa.“ S hitrimi koraki je Peter odšel v mesto.

„Kaj boš z jopičem, sin? Saj boš zgorel v njem!“

Peter se ni hotel prepirati z materjo. Mislil si je: „Pojdem tudi brez jopiča v svet!“ Okrenil se je in šel.

Do štirih popoldne je moral na komite prinesiti dokumente. Doma ni smel o tem ničesar omeniti. Skrbelo ga je, kako bo prišel do dokumentov, ne da bi mati in oče zvedela. Bilo je že pol štirih, ko se je Peter odločil, da še enkrat poskusi srečo. Morda bo pa le prišel do teh vražjih dokumentov.

Mati je sedela pred hišo s sosedami in pila kavo.

„Je oče doma?“ je zaskrbljeno vprašal Peter.

„Ni ga, odšel je k upravniku pošte, da se zmeni za jutrišnji dan,“ je odgovorila mati.

Hitro je stopil v hišo, zbral vse potrebne dokumente, oblekel jopič za na pot in šel spet ven k materi, da se javi kot običajno:

„Mama, grem v mesto!“

„Dobro, sine, samo ne ostajaj dolgo, saj veš, kakšen je oče!“ je rekla mati, opominjajoč ga na očetovo strogost.

„Kmalu se vrnem, na večerjo, mama.“

Hitro je šel v mesto, da bi pravočasno oddal dokumente. V tem trenutku ni nihče vedel, kaj namerava, razen njega samega. Če bi komu zaupal svojo skrivnost, bi njegov beg od doma spet propadel. Se kot majhen deček je hrepenel po znanju, da bi se česa izučil, da bi v življenju nekaj dosegel. Sedaj se mu je nudila prilika in ni hotel, da mu še ta propade.

„Tovariša! Ujeti morata prvi kamion, da pravočasno prideta na zbirališče,“ jima je dajala navodila tovarišica Seka Petru in njegovemu prijatelju Slavoljubu.

Ko so se peljali po glavni ulici, je opazil na česti sosedovo hčerko Slavko; pomahal ji je v pozdrav.

Avto je vzdignil prah in puščal za seboj Petrovo rodno mesto.

To pot starši niso preprečili Petru odhoda, ker so šele nekoliko kasneje zvedeli za njegov beg v svet. Peter in Slavko pa sta že sedela v vlaku drug poleg drugega. Okrog polnoči sta se odpeljala s postaje. Z njima se je peljal tudi vagon knjig, ki jih je država dala za najboljše mladince domovine. Med potjo sta se mnogo pogovarjala: kaj se bo kdo učil, kakšen poklic si bo izbral. Peter je imel rad stroje že od malega, Slavko pa je bil neodločen.

Pripeljala sta se na majhno vaško postajo, obdano z gozdom, ki je bila lepo urejena. Bili so že na Češkem.

V tej vasi sta prebila mesec dni. Polagala sta psihotehnični izpit, potem je vsak dobil svojo stroko. Peter je šel za strugarja, Slavko pa za tekstilca. Tu sta se njuni poti razšli. Oba sta bila določena v severno Češko, a ne v isti kraj.

Čez tri leta sta se sestala na postaji v Bratislavi, ko je vlak čakal, da vzame vodo. Peter je bil izučen strugar, Slavko pa izučen tekstilni tehnik. V Novem Sadu sta se spet srečala in spet ločila, ločili sta ju različni stroki.

Tri leta! In spet je videl svoj rodni kraj. Vse je bilo drugačno, nenavadno. Mati ga ni prepoznala, oče pa ni bil več živ. Ni bilo več tovarišice Seke, niti drugih prijateljev. Vsi so se razšli, vsak po svoji poti.

Poslednjič sem videl Petra v Beogradu pred nekaj meseci; dela v nekem podjetju kot tehnik.

To je le skromen spomin na mojega prijatelja Petra, ki je v življenju uspel, uspel uresničiti svoj otroški sen.

Rešitev nagradne križanke

Izid žrebanja nagradne križanke iz 5. številke:

Rešilve je poslalo 37 reševalcev. Kljub temu, da so jih nekateri reševali v „španoviji“, je bilo zelo malo pravih. Nagrade, ki jih je daroval kolektiv knjigarne „Simon Jenko“ Kranj, je žreb naklonil naslednjim reševalcem:

1. nagrado — nalivečno pero je dobil tov. Tone Bozovičar iz kinomontaže.

2. nagrado — knjigo Prežihovega Voranca „Kanjuh iz Zagate“ je dobila tov. Marija Šfiligoj iz produkcije,

3. nagrado — knjigo Miška Kranjca „Zemlja se z nami premika“ je dobil tov. Rado Kokač iz montaže instrumentov.

Vsem trem nagrajencem iskreno čestitamo.

Rešitev križanke:

Vodoravno: 1. selenovodik, 11. katalizator, 21. Alarodi, 22. Ivar, 24. Pula, 25. Tratica, 26. mi, 27. gre, 28. snoven, 30. zaniha, 32. Eli, 33. ez, 34. osa, 36. Isola, 38. apokopa, 41. Ivana, 42. nas, 43. Jena, 45. atomi, 47. atola, 48. zmija, 49. dnine, 50. tri, 52. ovira, 54. epa, 55. breza, 56. kit, 57. darilo, 60. očala, 62. plata, 63. katran, 65. ino, 66. iks, 68. en, 69. noter, 72. Kardelj Edvard, 73. vrt, 74. ono, 75. aps, 77. uran, 79. salonit, 81. resa, 83. Aca, 84. opojen, 85. sili, 86. oven, 87. kovine, 88. Iga, 89. idol, 81. nikotin, 93. osti, 94. tla, 96. ave, 97. ona, 98. or, 100. zapad, 101. up, 102. Ana, 104. ura, 106. nonija, 108. ogaba, 110. amper, 113. agolen, 115. Eva, 116. opazi, 117. por, 119. Poreč, 121. eno, 122. raza, 124. vdere, 125. Kodak, 127. radar, 129. ozon, 131. Ava, 132. sesti, 133. Maranon, 135. tesar, 137. aki, 138. Cankar Ivan, 139. eks, 140. otrovi, 142. globin, 144. čad, 146. tm, 147. izotopi, 150. Meka, 151. krov, 152. nalojeni, 154. terapijka, 155. elektroliti.

Navpično: 1. Samojedi, 2. elise, 3. la, 4. erg, 5. nori, 6. Odesa, 7. vi, 8. dinamičen, 9. Ivo, 10. kava, 11. kuna, 12. ali, 13. tahimeter, 14. L(judska) T(ehnika), 15. Irena, 16. zala, 17. ati, 18. ti, 19. ocean, 20. razsežno, 23. repa, 24. papa, 28. slovo, 29. note, 30. Zola, 31. aviza, 35. antropogeneza, 37. Oto, 39. kopito, 41. aja, 42. nitroceluloza, 44. ari, 46. Iran, 48. zrak, 49. DIT, 51. ili, 53. Al, 55. (Božidar) L(avrič), 56. kat, 58. Ana, 59. okujina, 61. analiza, 62. privida, 63. kravina, 64. ara, 67. sreda, 70. olik, 71. enota, 73. vsota, 76. Spa, 78. ano, 79. sin, 80. ten, 82. eks, 83. anl, 88. Ivo, 90. logarit-

mi, 92. oproda, 93. operative, 95. are, 96. antracit, 97. oja, 99. raze, 101. upor, 103. age, 105. anonimni, 107. iva, 108. opeto, 109. bi, 111. M(ascagni) P(ietro), 112. reden, 114. ino, 116. ods., 117. pori, 118. rang, 119. čas, 123. avize, 124. Vespe, 125. kava, 126. kolk, 128. račar, 130. oktet, 132. skop, 133. moka, 134. nore, 136. ralo, 139. eta, 141. rek, 143. bol, 145. dol, 148. or, 149. I(van) V(avpotic), 152. N(ikola) T(esla), 153. ji.

Nagradni uganki

ENACBA

$$(b - b) + (c - d) + (e - f) + (g - h) + i + (j - k) + (l - m) + (n - o) + (p - r) = x$$

a — področje (magnetno), b — važna tekočina, c — posrednik, d — prislov, e — prвина, f — pripadnik izumrlega ljudstva v Južni Ameriki, g — del telefonske centrale, h — akumulator, i — predlog, j — beograjski časopis, k — začetnica priimka egiptovskega predsednika, l — beseda (lat.), m — žična vrv, n — lošč (perz.), o — okrajšani podredni veznik, p — naprava v sodobni montaži, r — žival, s — kovina, š — kopen, f — določiti rok, u — razstreliti, x — izdelek razvojnega laboratorija.

Ime naše tovarne — ISKRA — ima samo 5 črk. Kaj pravite koliko različnih besed bi se dalo sestaviti iz njih?

Pri prvem poskusu sem jih zbral 41, pa se nisem preveč trudil. Poskusite še vi! Prepričan sem, da jih boste dosegli več.

Besede morajo biti splošno znane. Samostalniki naj nastopajo samo v prvem sklonu ednine. Kratic ne bomo upoštevali.

Rešitev obeh ugank pošljite do 10. januarja 1957 v propagandni oddelek ali pa jih oddajte v nabiralnik glasila „Iskra“ pri vratarju. Tokrat bomo izžrebane reševalce nagradili z denarnimi nagradami in sicer bo prva nagrada 1.000 din, druga 700 din, tretja pa 500 din.

Delavski svet in upravni odbor podjetja čestitata vsem članom kolektiva k uspehom, ki so jih dosegli v letošnjem letu in jim želita v novem letu nadaljnje uspehe v tovarni, v osebnem življenju pa kar največ zadovoljstva in sreče.

UPRAVA PODJETJA
ŽELI VSEM ČLANOM DELOVNEGA
KOLEKTIVA
USPEŠNO IN SREČNO
NOVO LETO 1957

Uredniški odbor našega glasila
želi vsem cenjenim bralcem srečno,
zadovoljno in uspeha polno novo leto 1957

Delovnemu kolektivu želijo
polno uspeha in novih
delovnih zmag v letu 1957

Tovarniški komite ZKS
Izvršni odbor sindikalne podružnice
Osnovna organizacija LMS - Iskra

